

Bestemmingsplan Buitengebied Oss - 2010

Bijlage 5 - Nota landschapsbeleid

INHOUDSOPGAVE

SAMENVATTING..... 5

1 INLEIDING..... 6

- 1.1 aanleiding
- 1.2 doelen
- 1.3 resultaat
- 1.4 methodiek
- 1.5 opbouw rapport

2 HET OSSE LANDSCHAP..... 8

- 2.1 inleiding
- 2.2 de totstandkoming van het Osse landschap
- 2.3 het huidige Osse landschap
- 2.4 het Osse landschap in ontwikkeling

3 LANDSCHAPPELIJKE KWALITEITEN IN OSS..... 14

- 3.1 inleiding
- 3.2 de kwaliteiten in Oss
- 3.3 kwaliteiten per deelgebied
 - 3.3.1 uiterwaarden
 - 3.3.2 oeverwal
 - 3.3.3 komgebied
 - 3.3.4 dekzandrand
 - 3.3.5 dekzandrug

4 BELEIDSKADERS..... 23

- 4.1 Inleiding
- 4.2 Rijksbeleid
 - 4.2.1 nota ruimte

- 4.3 provinciaal beleid
 - 4.3.1 streekplan Noord-Brabant, uitwerkingsplannen Maaskant en Waalboss
 - 4.3.2 reconstructieplan Maas en Meierij
- 4.4 gemeentelijk beleid
 - 4.4.1 toekomstvisie
 - 4.4.2 structuurvisie Oss 2020
 - 4.4.3 natuur- en landschapsvisie Oss
 - 4.4.4 landschapsplan Ravenstein
 - 4.4.5 natuur- en landschapsbeleidsplan Oss
 - 4.4.6 erfgoedplan
 - 4.4.7 overig beleid

5 AUTONOME ONTWIKKELINGEN 27

- 5.1 inleiding
- 5.2 landbouw
- 5.3 wonen
- 5.4 natuur
- 5.5 recreatie
- 5.6 water

6 KANSEN EN KNELPUNTEN..... 29

LANDSCHAPPELIJKE ONTWIKKELINGSVISIE

7 ALGEMENE ONTWIKKELINGSVISIE 32

- 7.1 algemeen
- 7.2 identiteit landschapstypen
- 7.3 dynamisch landschap
- 7.4 archeologische en cultuurhistorische waarden
- 7.5 natuur- en landschapsbeheer

8	ONTWIKKELINGSVISIE PER DEELGEBIED	34
8.1	uiterwaarden	
8.2	oeverwal	
8.3	komgebied	
8.4	dekzandrand	
8.5	dekzandrug	
9	ONTWIKKELINGSVISIE PER THEMA	45
9.1	inleiding	
9.2	nieuwe landgoederen	
9.3	windturbines	
9.4	erfinrichting	
9.5	stads- en dorpsranden	
9.6	diverse objecten	
	9.6.1 hekwerken en afrasteringen	
	9.6.2 schuilhutten	
	9.6.3 lichtmasten	
10	STURING OP UITVOERING	60
10.1	inleiding	
10.2	reactieve sturing	
10.3	actieve sturing	
10.4	financiering	
11	ACTIES/ PROJECTIDEEN	63

bijlagen

- 1 de vorming van het Osse landschap
- 2 beplanting per landschapstype
- 3 literatuurlijst

SAMENVATTING

SAMENVATTING

Het Osse landschap is over het algemeen aantrekkelijk, leefbaar en herkenbaar, met een grote variatie in beleving. De behoefte aan een kwalitatief hoogwaardig landschap neemt toe. De nota Landschapsbeleid levert een bijdrage aan de ontwikkeling van de landschappelijke kwaliteit. Ook is het een belangrijke bouwsteen voor het bestemmingsplan Buitengebied: het biedt inbreng vanuit landschappelijke waarden.

Landschapstypen

De nota Landschapbeleid gaat uit van de vijf landschapstypen die in Oss voorkomen: de uiterwaard, de oeverwal, het komgebied, de dekzandrand en de zandrug. Deze landschapstypen hebben elk hun eigen karakteristieken. Deze vormen het uitgangspunt om te bepalen waar en hoe het landschap kan worden versterkt.

Voor elk type landschap is een visie op de ontwikkeling van de landschappelijke kwaliteiten gemaakt. In de visie zijn de bestaande kwaliteiten, kenmerken en knelpunten van het landschapstype betrokken. Op basis van de visie zijn per landschapstype doelstellingen, beleidskaders en randvoorwaarden voor de gewenste ontwikkeling en inrichting van het landschap geformuleerd.

Belangrijke thema's

De nota Landschapsbeleid geeft aan hoe met thema's om te gaan die op dit moment een belangrijke rol spelen en waarvan toepassing sterk bepalend is voor het landschap. De belangrijkste thema's zijn: nieuwe landgoederen, windmolens, agrarische bebouwing, erfbeplanting, stads- en dorpsranden en diverse objecten. Met deze laatste worden zaken bedoeld als hekwerken, schuilhutten en verlichting. Nieuwe thema's die zich aandienen en van belang zijn voor het landschapsbeleid, krijgen alsnog een plek in de nota.

Zoals gezegd biedt de nota zeker ruimte voor ontwikkelingen die passen in het landschap van de gemeente Oss. Belangrijke vragen die we ons bij elke ontwikkeling moeten stellen, zijn: wat kan het landschap dragen?, wat is (nog) passend in een bepaald gebied?, kan deze ontwikkeling de kwaliteit van het landschap versterken?

Visiekaart en matrix

De visiekaart en matrix bij de nota geven – voor het hele beleidsterrein én per landschapstype - aan wat de karakteristiek is van een gebied, wat het streefbeeld is, welke gebiedseigen (opgaande) beplanting aanwezig en/of gewenst is en op welke manier de belangrijke thema's een rol kunnen spelen. Deze visiekaart is bedoeld als toetsingskader bij de beoordeling van initiatieven, die van invloed zijn op het landschap.

Van beleid naar realiteit

Belangrijk aspect is hoe het wensbeeld werkelijkheid kan worden. Het is vooral de gemeente Oss die een rol van betekenis heeft als het gaat om het realiseren van landschapsbeleid en bij de bewaking van landschappelijke kwaliteit. De gemeente Oss heeft hierbij deels een traditionele, toetsende rol, maar daarnaast ook een actieve rol: stimulerend optreden, het initiatief nemen voor plannen en ontwikkelingen faciliteren vanuit eigen verantwoordelijkheid.

Met als resultaat een kwalitatief hoogwaardig, mooi en vitaal Oss' landschap, waarbij landschappelijke identiteit, verscheidenheid, beleving en duurzaamheid centraal staan. Een landschap met een eigen karakter, een bruikbaar landschap waar mensen zich thuis voelen.

1 INLEIDING

1.1 *aanleiding*

De kwaliteit van het Nederlandse landschap is, door nivellering, verrommeling, versnippering en de toenemende schaarste aan ruimte, op veel plaatsen afgenomen. Deze achteruitgang is het gevolg van ontwikkelingen die sinds de laatste decennia plaatsvinden in landbouw, recreatie en natuur, en door de voortgaande uitbreiding van stedelijke functies. Ook in de gemeente Oss is het buitengebied aan veranderingen onderhevig en staat de landschappelijke kwaliteit onder druk. De behoefte aan een kwalitatief hoogwaardig landschap neemt toe.

Door in een aantrekkelijke groene omgeving te verblijven neemt het welzijn en de gezondheid van de bewoners toe. Ook de economische waarde van het landschap is van belang. Dat geldt voor de toerische en recreatieve sector, maar bijvoorbeeld ook voor de waarde van ontroerend goed dat toeneemt als dit is gelegen in een aantrekkelijk landschap. Daarnaast vormt een kwalitatief hoogwaardige omgeving een zeer belangrijk motief om zich -als particulier maar ook als bedrijf- ergens te vestigen.

Binnen de gemeente Oss bestaat grote aandacht voor het landschap en het landelijk gebied. De toekomstvisie van de gemeente Oss 'Oss op weg naar 2020' geeft aan dat het bewaren van het landschap, en de kostbare plekken in dit landschap, van groot belang is. Ook in de, in 2005 vastgestelde, structuurvisie wordt het belang van een mooi landschap onderkend. In het collegeprogramma 2006-2010 nemen landschap

en ruimtelijke kwaliteit een belangrijke plaats in.

Ook nationaal en internationaal krijgt landschap veel aandacht. In de Nota Ruimte (2005) wordt aangegeven dat het Rijk van gemeenten verwacht dat zij de bestaande en gewenste kwaliteiten van gebieden beschrijven en dat zij deze kwaliteiten integreren in de procedures rond nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen. Hiermee verwoordt het Rijk de afspraken uit het Europese landschapsverdrag, opgesteld in het kader van de Raad van Europa. Landschapszorg wordt in dit verdrag aangewezen als overheidstaak, waarbij de verantwoordelijkheid voor deze taak zoveel mogelijk bij lagere overheden wordt neergelegd.

De beleidslijnen voor landschap zijn in Oss op strategisch schaalniveau vastgelegd. Voor de natuurgebieden in de gemeente Oss worden richtinggevende uitspraken gedaan in de Natuur- en landschapsvisie Oss. Voor het landschap buiten natuurgebieden bestaat behoefte aan invulling van op strategisch niveau geformuleerde uitgangspunten naar concrete beleidskaders waarmee sturend kan worden opgetreden bij ruimtelijke ontwikkelingen. Enerzijds is uitwerking van landschapsbeleid van belang omdat dit beleid een bouwsteen vormt voor het Bestemmingsplan Buitengebied en een kapstok voor uitvoeringsprojecten. Anderzijds omdat, ten aanzien van de vereiste landschappelijke kwaliteit, momenteel geen duidelijk kaders bestaan voor de toetsing van initiatieven van derden.

Ruimtelijke ingrepen en nieuwe functies in het buitengebied hebben een grote uitstraling naar de omge-

ving. Dit betekent dat bij deze ingrepen (bijvoorbeeld de bouw van agrarische bedrijfsgebouwen) eisen aan de landschappelijke inpassing van objecten moeten worden gesteld. De gemeente wordt regelmatig geconfronteerd met de aanleg (of juist verwijdering) van (landschaps)elementen door particulieren op agrarische percelen in het buitengebied. Dergelijke initiatieven komen vaak niet overeen met de ter plaatse aanwezige en te behouden landschappelijke kwaliteit (bijvoorbeeld behoud van openheid of gebruik van niet-inheemse boomsoorten).

Goede toetsingskaders en sturingsinstrumenten zijn bij bescherming maar ook bij ontwikkeling van het landschap onmisbaar.

1.2 *doelen*

Het landschapsbeleid dient de volgende doelen:

- behoud, versterken en ontwikkelen van de landschappelijke kwaliteit van het Osse landschap;
- consistent en samenhangend beleid op het gebied van landschap waarbij de bestaande (strategische) visies ten aanzien van ruimtelijke kwaliteit en landschap zijn uitgewerkt naar concrete, gebiedsgerichte beleidskaders;
- bouwstenen te leveren voor de herziening van het Bestemmingsplan Buitengebied;
- leveren van heldere randvoorwaarden c.q. een helder beoordelingskader voor ruimtelijk relevante ingrepen vanuit de optiek van landschapskwaliteit.

1.3 *resultaat*

Het landschapsbeleid draagt bij aan de consequente en

samenhangende ontwikkeling van de landschappelijke kwaliteit door kaders te stellen aan particulieren en bedrijven die medewerking vragen voor beeldbepalende ruimtelijke ontwikkelingen. Daarnaast zal het beleid het kader vormen voor de gemeente zelf bij inrichting en beheer van (landschaps)projecten en voor de uitvoering van (landschaps)projecten door andere overheden en landschapsbeherende organisaties. Aan de hand van dit plan kan worden bepaald waar het landschap kan worden versterkt door bijvoorbeeld toevoeging van groenstructuren.

Verder vormt het beleidsstuk een belangrijke bouwsteen voor het Bestemmingsplan Buitengebied: het levert input vanuit landschappelijke waarden.

Het hier geformuleerde beleid is met name gericht op het landschap in het landelijk gebied van de gemeente Oss; de daarin gelegen bebouwingsclusters, dorpsranden en het buitengebied. Voor een deel van de bebouwingsclusters en dorpsranden worden gebiedsvisies opgesteld in het kader van de herziening van het Bestemmingsplan Buitengebied. Aan het verstedelijkt landschap van de stad Oss en de overige bebouwingskernen is relatief weinig aandacht besteed. Dit kan in een vervolg verder uitgewerkt worden.

1.4 methodiek

De uitgangspunten voor het beleid zijn de vigerende strategische beleidsstukken, zoals toekomstvisie, structuurvisie, natuur- en landschapsvisie, maar ook het provinciale streekplan en het reconstructieplan Maas en Meierij.

Er heeft een analyse van het Osse landschap plaatsgevonden. Bij deze analyse is uitgegaan van de landschapsvormende factoren (de zogenaamde abiotische, biotische en antropogene lagen).

Daarnaast is een aantal (kern)kwaliteiten, van belang voor de ontwikkeling van de waarden van het landschap, beschreven: identiteit en karakteristiek, ruimtelijke-, belevings-, natuurlijke - en functionele aspecten. Aan de hand van de analyse zijn relevante landschappelijke eenheden onderscheiden. Deze analyse is vergeleken met het bestaande beleid. Per landschapseenheid is een visie op de gewenste ontwikkeling van de landschappelijke kwaliteiten geformuleerd, waarbij bestaande kwaliteiten, kenmerken en knelpunten zijn betrokken. Vervolgens zijn per landschapstype doelstellingen, beleidskaders en randvoorwaarden ten aanzien van de gewenste ontwikkeling en inrichting van het landschap geformuleerd.

Verder zijn instrumenten aangegeven om de bestaande landschappelijke kwaliteit te handhaven en verbeteren. Aan de hand van deze visie en randvoorwaarden zullen (gemeentelijke) inrichtingsplannen worden vormgegeven en zullen plannen van derden worden getoetst.

1.5 opbouw rapport

In het tweede hoofdstuk wordt ingegaan op de vorming van het Osse landschap en de typering van dit landschap. Het derde hoofdstuk beschrijft de kwaliteiten van dit landschap, waarbij wordt ingegaan op de kenmerkende kwaliteiten per deelgebied. In het vierde hoofdstuk wordt ingegaan op de, binnen de gemeente Oss geldende, beleidskaders die richtinggevend zijn voor het landschap. Hoofdstuk vijf gaat in op autonome ontwik-

kelingen en trends die van invloed zijn op de ontwikkeling van het landschap. In hoofdstuk zes worden kansen en knelpunten benoemd.

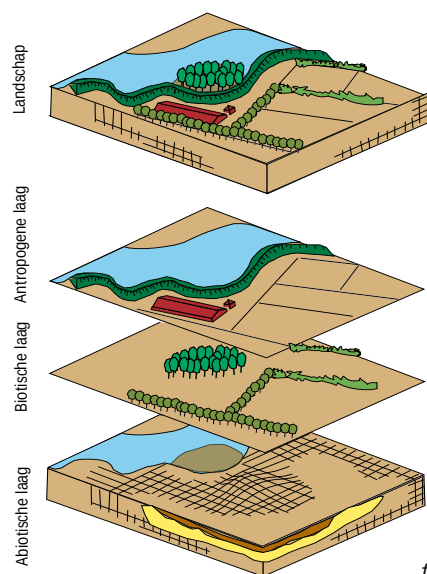
Deze zes hoofdstukken vormen het eerste, analyserende deel van de nota.

In het tweede deel van deze nota wordt de landschappelijke ontwikkelingsvisie voor het landschap in de gemeente Oss uitgewerkt. In hoofdstuk zeven wordt hier in zijn algemeenheid op ingegaan. In het volgende hoofdstuk wordt ingegaan op de onderscheiden deelgebieden. Hoofdstuk negen gaat in op verschillende kenmerkende thema's die in het landelijk gebied spelen. Het tiende hoofdstuk behandelt hoe het wensbeeld tot stand kan worden gebracht; de sturing op uitvoering van projecten en de financiering ervan. Tot slot wordt ingegaan op de concrete acties en projectideeën die voortvloeien uit het landschapsbeleid.

2 HET OSSE LANDSCHAP

2.1 inleiding

Het landschap zoals dat waarneembaar is, vormt de resultante van de wisselwerking tussen natuurlijke factoren en menselijk handelen. Een landschap wordt in de eerste plaats bepaald door de ondergrond. Verschillen in reliëf, bodem en waterhuishouding bepalen deze onderste abiotische laag. Deze verschillen leiden in onderlinge samenhang tot variaties in flora en fauna, de biotische laag. Tot slot is er de antropogene laag: de wijze waarop de mens de ondergrond en biodiversiteit in gebruik heeft genomen. Dit komt tot uiting in het huidige grondgebruik, de verkavelingsvorm, infrastructuur en het bebouwingspatroon. Deze drie lagen (abiotische, biotische en antropogene) samen vormen het landschap (figuur 1).

figuur 1

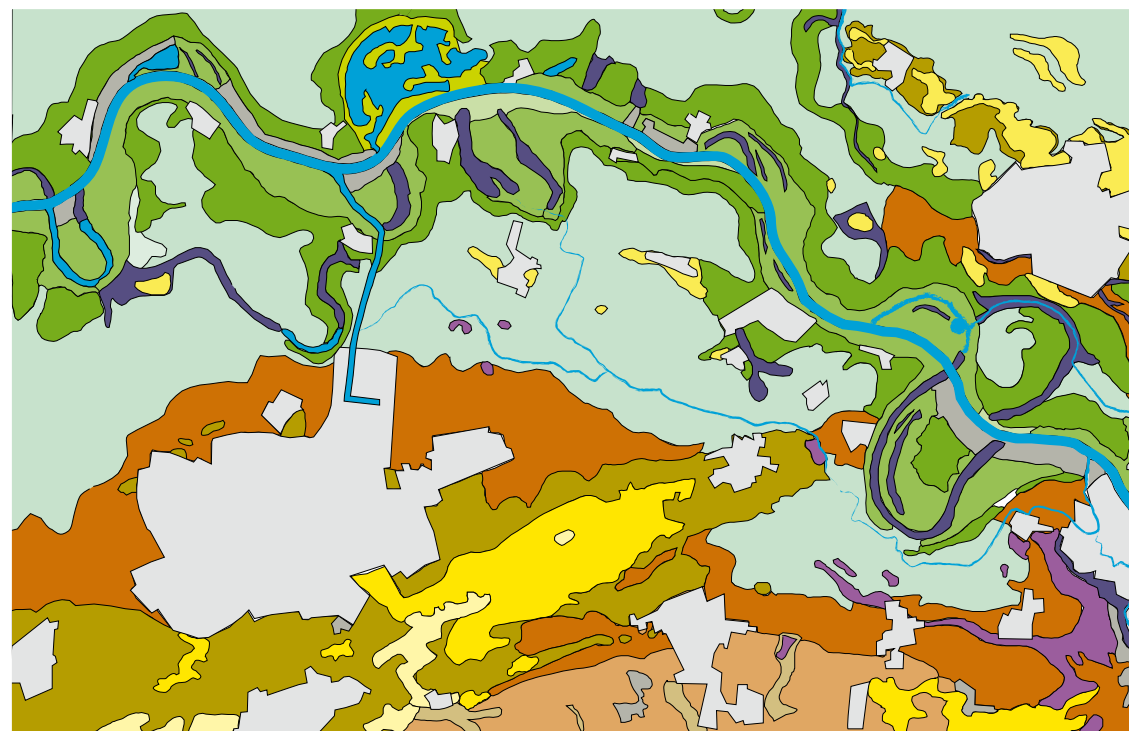
In dit hoofdstuk wordt in het kort beschreven hoe het Osse landschap zich in de loop der eeuwen heeft ontwikkeld tot hetgeen er nu van waarneembaar is. Een uitgebreidere tekst over de totstandkoming van het Osse landschap vindt u in bijlage 1.

Het Osse landschap is op basis van bovenstaande benadering te verdelen in verschillende deelgebieden met elk een eigen landschappelijke kwaliteit. Op deze

kwaliteiten wordt in het volgende hoofdstuk uitgebreid ingegaan.

2.2 de totstandkoming van het Osse landschap abiotische laag

De oorsprong van het Osse landschap ligt in het geologische tijdperk dat wordt aangeduid met de term Pleistoceen. In deze voorlaatste ijstijd schoven grote gletsjers landijs vanuit het noorden gedeeltelijk over

vereenvoudigde geomorfologische kaart

Landduinen	Terasvlakte	Geul van meanderend afwaterings-
Dekzandrug	Rivierkom	Terrasstrug
Dekzandvlakte	Rivieroeverwal	Rivierduin (donk)
Dalvormige laagte	Meanderruggen en geulen in uiten	Vlakte in uiterwaard
Plateau-achtige horst	Vlakte van doorbraakafzettingen	Vlakte ontstaan door egalisatie / afg

Nederland. De oorspronkelijke noordwaartse loop van de Oermaas werd geblokkeerd en de rivier zocht zich vlechtend een weg naar het westen.

Tijdens de laatste ijstijd werd zand door de wind over grote delen van Noord-Brabant verspreid en na verloop van tijd waren de oudere rivierafzettingen onder een dikke laag zand verdwenen. Deze uitgestrekte -zo goed als vlakke- zandlaag wordt het oude dekzand genoemd. Toen in het Holocene tijdperk het klimaat zich matigde werd ook de rivier rustiger en werd een rustig breeduit meanderende (kronkelende) regenwaterrivier. Regelmatig verplaatste de Maas zich. De rivier zette tijdens overstromingen zand en klei af. De grote zwaardere zand- (en klei)deeltjes werden dicht bij de oever afgezet. De kleine lichte kleideeltjes werden tijdens de overstroming op grotere afstand van de rivierbedding gedeponneerd. Zo ontstonden de oeverwallen en de komgronden.

Op hoofdlijnen worden twee bodemkundige eenheden onderscheiden: het dekzandgebied dat bestaat uit Pleistocene dekzanden en het rivierengebied dat bestaat uit meest Holocene afzettingen van rivierkleigronden.

Op het gebied van water zijn er in de gemeente Oss infiltratiegebieden, kwelgebieden en intermediaire gebieden te onderscheiden. Op de hoger gelegen dekzandrug zijgt overtollig regenwater door dikke zandpakketten door naar het grondwater (infiltratie). Op de overgang van zand- naar kleigebied komt dit grondwater als lokale kwel weer aan de oppervlakte. Het komgebied is grotendeels intermediair gebied.

biotische laag

Door de verschillen in abiotische omstandigheden zoals bodem en hydrologie op het Osse grondgebied is een ruime variatie aan gradiënten en ecosystemen ontstaan met elk eigen natuurwaarden, eigen specifieke uiterlijke verschijningsvormen en eigen flora en fauna.

Per gebied zijn er verschillen in bodem en hydrologie waardoor er variaties optreden in de soorten bomen, struiken en planten. Deze op hun beurt trekken weer verschillende diersoorten aan.

antropogene laag

De vele archeologische vondsten tonen aan dat zowel het rivierengebied als het overgangsgebied van zand naar klei (dekzandrand) van oudsher populaire vestigingsplaatsen waren. De rivier bracht voedsel en de vruchtbare lichte bodems van de oeverwal waren uitermate geschikt als landbouwgronden. Op de overgang tussen de hogere zandgronden en de lagere natte komgronden ontstonden ook een aantal kernen; Oss, Berghem, Koolwijk en Herpen liggen allen op de zogenaamde dekzandrand. Een belangrijke bestaansvoorwaarde hierbij was de aanwezigheid van water in de omgeving.

Om zich te kunnen beschermen tegen het hoge water legde elk dorp langs de rivier zijn eigen dijken aan. Deze eerste kaden lagen dwars op de rivier aan de oostkant van het dorp. In de gemeente Oss zijn nog enkele (relicten) van dergelijke dwarsdijken zichtbaar; de Erfdijk (ten oosten van Herpen) en de Groene Dijk (ten zuidoosten van Haren).

De dijken braken bij hoog water regelmatig door; achter de gaten in de dijk ontstonden de zogenaamde wielen. Door met name opstuwing door het toenemende aantal dwarsdijken werd bedijking langs de rivier noodzakelijk: de huidige Maasdijk werd aangelegd.

In de loop van de 18^e eeuw vormde zich bij hoge water-

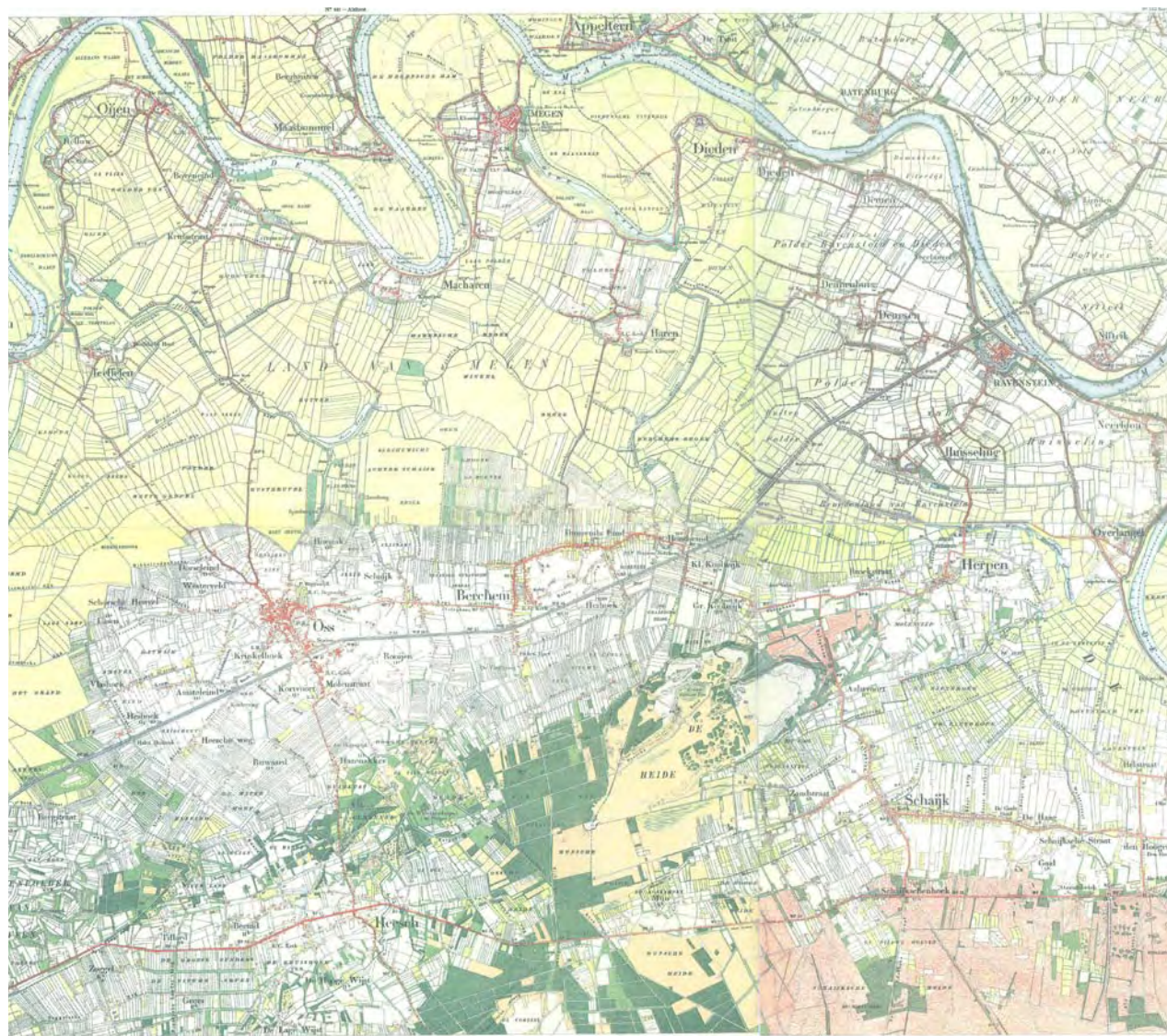
standen achter de oeverwal in de kom een tweede Maasloop die gedurende enkele dagen tot enkele maanden per jaar watervoerend was: de Beerse Maas. De Beerse Overlaat heeft tot 1942 gefunctioneerd.

De weg op de dijk op de oeverwal slingert met het verloop van de oeverwal mee. De Dorpenweg is een belangrijke nieuw aangelegde verbinding tussen de rivierdorpen op de oeverwal. De snelwegen A50 en A59 vormen nieuwe infrastructurele lijnen in het landschap. De spoorlijn Nijmegen- Den Bosch doorkruist het gebied.

2.3 *het huidige Osse landschap*

De gemeente Oss bestaat landschappelijk gezien uit twee delen. Het noorden bestaat uit het laaggelegen, natte, rivierenlandschap van de Maas. Het zuidelijke deel bestaat uit het hooggelegen, droge dekzandlandschap. Binnen deze twee deelgebieden is een verdere differentiatie te zien. Deze verschillende landschapstypen leveren een gevarieerd landschap op.

De Maas speelt een belangrijke rol in de identiteit van het Osse landschap. Als grootschalig landschappelijk element heeft zij aanzienlijke invloed, het bepaalt de ordening en structuur en draagt in belangrijke mate bij aan het ruimtelijk beeld van het gebied. Kenmerkend is de zonering van de verschillende landschapstypen parallel aan de rivier. Van noord naar zuid: de rivier met uiterwaarden, de oeverwal en de komgronden. De kernen Macharen, Megen, Dieden, Demen, Neerlangel, Ravenstein en Neerloon liggen allen op de oeverwal. De kernen Oss, Berghem, Koolwijk en Herpen zijn

topografische kaart 1904

topografische kaart 2004

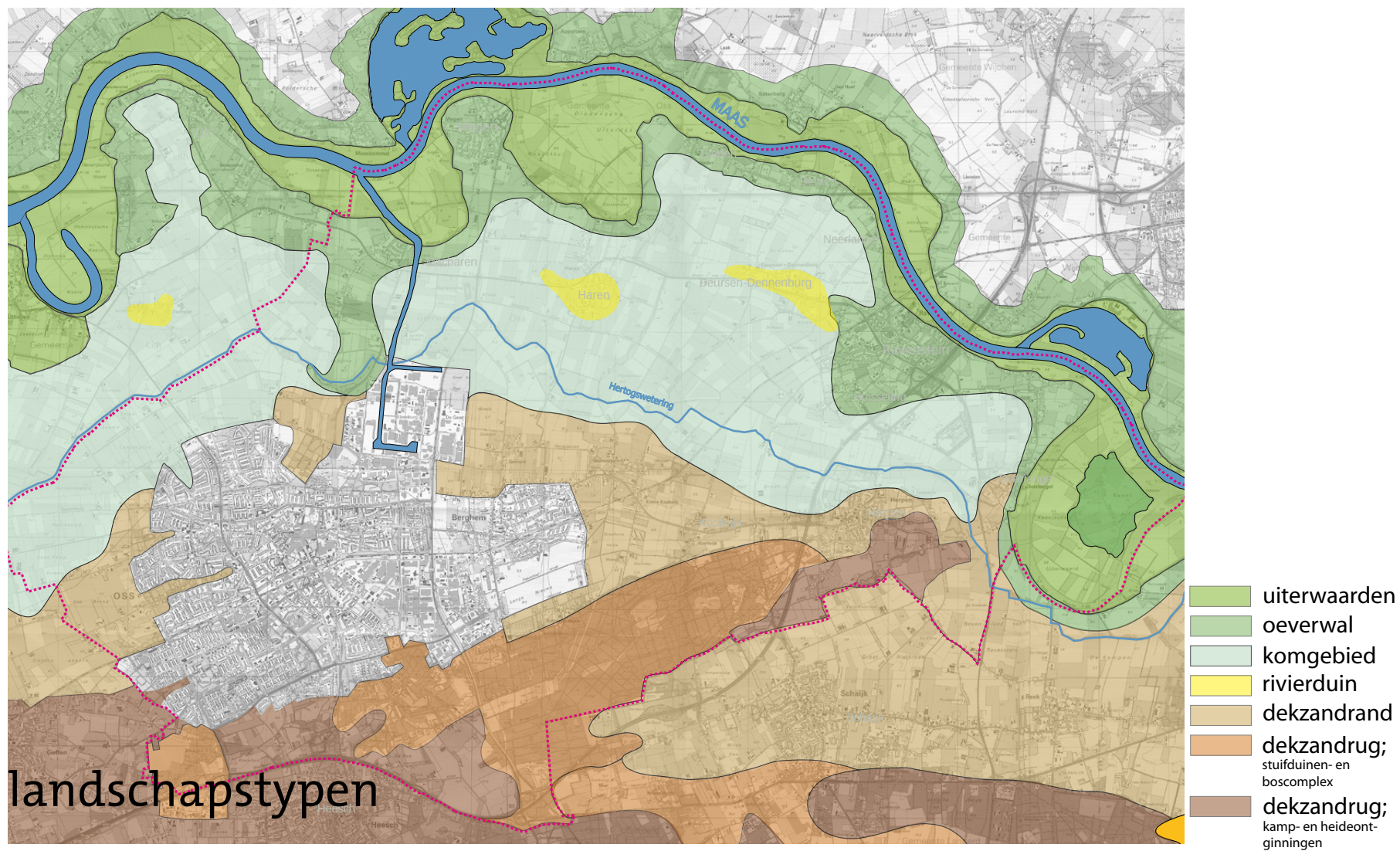
op de dekzandrand gelegen. De dekzandrand vormt de overgang tussen het rivierengebied en het hoger gelegen zandgebied; een complex en gevarieerd landschap. Deze variatie en verscheidenheid is voornamelijk veroorzaakt door het intensieve gebruik door de mens.

Ten zuiden van de dekzandrand ligt de zogenaamde dekzandrug. Deze is te verdelen in twee deelgebieden: het stuifduinen- en boscomplex en de kamp- en heideontginningen. Deze ontginningen zijn in verschillende perioden tot stand gekomen. Hierdoor zijn binnen dit landschapstype varianten in ontginningspatronen te vinden.

2.4 Het Osse landschap in ontwikkeling

Het landschap is zeer dynamisch door de vele ontwikkelingen die in het gebied plaatsvinden. Telkens passen de mensen het landschap aan, aan de eisen en mogelijkheden van zijn tijd. Zo worden er nieuwe woonwijken aangelegd, de infrastructuur uitgebreid, het landelijk gebied heringericht, het waterbeheer aangepast, recreatiegebieden aangelegd en ecologische verbindingen gerealiseerd.

Deze aanpassing hangt samen met de veranderende betekenis die aan het landschap wordt toegekend. Werd tot in de jaren na de Tweede Wereldoorlog het landschap met name gezien als agrarisch productiegebied, nu wordt het landschap in toenemende mate beschouwd als uitloopgebied voor de stedeling, als cultuurhistorisch erfgoed, als leefgebied voor flora en fauna. Wie de topografische kaart van begin twintigste eeuw vergelijkt met het kaartbeeld van nu ziet dat ook in Oss de ontwikkelingen snel zijn gegaan. Dat zal in de

toekomst niet anders zijn. Het landschap van vandaag is een momentopname in het continue proces van transformatie.

nivellering

Diverse ontwikkelingen hebben geleid -en leiden nog steeds- tot nivellering in het landschap: Grootschalige ontwikkelingen, zoals nieuwe *woon- en industrie-terreinen* die hun claim op het landschap leggen. De kern Oss is sterk gegroeid en breidt zich steeds verder uit. Door *ruilverkaveling* neemt de verscheidenheid in maatvoering van het landschap af. De aanleg van *infrastructuur* heeft het landschap in sterke mate gefragmenteerd. De wegen, A50, A59, N329, het Burge-

meester Delenkanaal en de spoorlijn vormen ruimtelijk, functioneel en ecologisch sterk scheidende elementen.

Met de onttrekking van *grondwater* door industrie en landbouw is het systeem van infiltratie (op de dekzandrug) en kwel (op de dekzandrand), en daarmee de hydrologische samenhang tussen hoog en laag, verstoord. Van nature natte gebieden, zoals bijvoorbeeld het kwelgebied ten westen van Herpen, zijn dermate sterk ontwaterd dat van oorsprong vochtige gebieden nauwelijks meer als zodanig herkenbaar zijn.

Het verdwijnen van structuurbepalende *beplantingen*, zoals het kenmerkende systeem van houtwallen tegen

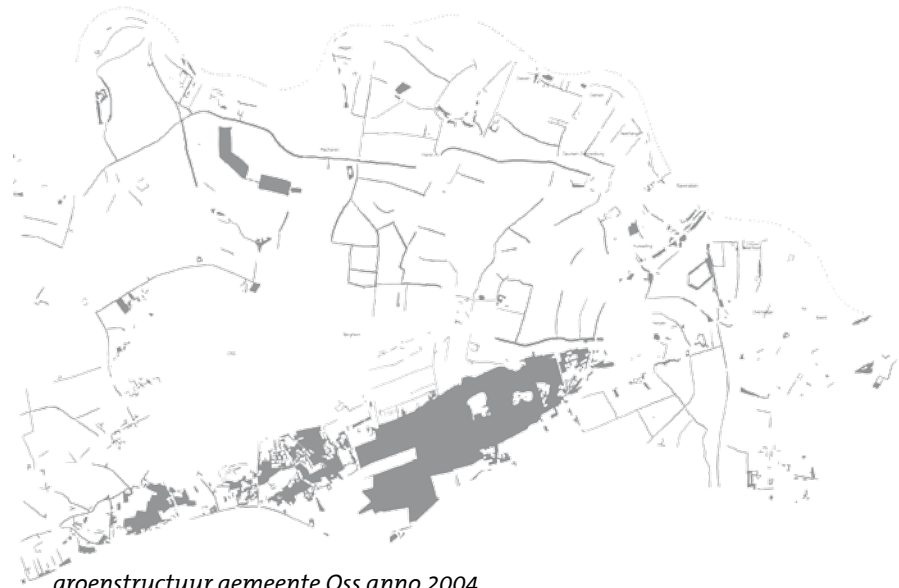
zandverstuivingen en hakhoutwallen, is ook debet aan het vervagen van verschillende patronen tussen en binnen de landschapstypen (zie groenstructuur anno 1910 en 2004).

Ook *kleinere ontwikkelingen* in het landelijke gebied, zoals uitbreiding van agrarische bedrijven en aanplant van wegbepanting hebben hun invloed op het landschap. Zo boet het vanouds open komgebied in aan herkenbaarheid door nieuwe beplanting langs wegen en erven en wordt door ontwikkeling van woningbouw en bedrijvigheid bedreigd.

Het vervagen van landschappelijke kenmerken en structuren leidt tot nivellering van het Osse landschap.

groenstructuur gemeente Oss anno 1910

groenstructuur gemeente Oss anno 2004

3 LANDSCHAPPELIJKE KWALITEITEN IN OSS

3.1 inleiding

De kwaliteit van het Nederlandse landschap is op veel plaatsen afgenomen. Dit komt door nivellering, structuurvervlakking, verrommeling, en versnippering. De aantasting van het landschap is met name het gevolg van gebrek aan ruimte door concurrentie van functies. De ontwikkeling van landbouw, recreatie, natuur en stedelijke functies heeft veel invloed op de kwaliteit van het landschap. Ook in de gemeente Oss is het landelijk gebied aan vrij grote veranderingen onderhevig, er heeft reeds een vervlakking van het landschap plaatsgevonden. Dit gaat ten koste van de landschappelijke kwaliteit van het gebied, terwijl juist de behoefte aan een kwalitatief hoogwaardig landschap toeneemt.

De ruimtelijke kwaliteit van een gebied wordt bepaald door een aantal min of meer meetbare begrippen:

- *identiteit en karakteristiek* waaronder ook ontstaansgeschiedenis en cultuurhistorie. De identiteit van een landschapstype of een landschapselement speelt een belangrijke rol bij het vaststellen van de landschappelijke kwaliteit. Hierbij gaat het om de karakteristiek, de identiteit, de uniciteit, de duurzaamheid, de vervangbaarheid en de verplaatsbaarheid.
- *ruimtelijk aspect* waaronder structuur, de uiterlijke verschijningsvorm en de mate van ruimte en schaal. Een gebied kan open, gesloten of half-

open zijn en het kan grootschalig of kleinschalig zijn. De ruimtelijkheid van het landschap wordt bepaald door de aanwezige landschapselementen zoals bomen en bossages, maar ook bebouwing en topografie, zoals reliëf.

- *belevingsaspect*, waaronder begrepen ruimtelijke afwisseling, herkenbaarheid, leesbaarheid, aantrekkelijkheid, rust, ruimte, stilte en donkerte en contact met de stedelijke omgeving. Een gebied is bij voorkeur visueel/ esthetisch aantrekkelijk. Zintuigen als ogen, maar ook oren en neus spelen een belangrijke rol. Een landschap met een zekere mate van verrassing in zich, dat een ervaring van schoonheid en nieuwsgierigheid oproept, heeft een hoge belevingswaarde. Een dicht en besloten landschap heeft een andere belevingswaarde dan een open en ruimtelijk landschap. In een open landschap verschilt de mate van lichtintensiteit en beschutting, de mate waarin de horizon en de lucht zichtbaar zijn, van dat in een gesloten landschap. Grote landschappelijke contrasten zorgen ervoor dat een landschap herkenbaar en leesbaar wordt. Mensen houden over het algemeen van een dergelijke afwisseling, het prikkelt de zintuigen.
- *natuurlijk aspect*, waaronder kenmerken met betrekking tot bodem, water, reliëf, aardkunde, flora en fauna. De informatiewaarde en aantrekkelijkheid van een landschap is groter naarmate er een grotere biodiversiteit (verschil in soortentec) heerst en de ecologische waarden van een

gebied hoog zijn.

- *functioneel aspect*, waaronder gebruikaspecten zoals infrastructuur, bebouwing, recreatie, landbouw, industrie, natuur en doelmatige benutting van ruimte. De kwaliteiten van het landschap liggen ook in de mate waarin deze functionele aspecten passende ontwikkelingsmogelijkheden krijgen en de ruimte doelmatig kan worden benut. De gebruikswaarde van een landschap speelt een belangrijke rol.

Deze kernkwaliteiten moeten zich in een kenmerkende en logische samenhang kunnen ontwikkelen in landschappen en landschappelijke eenheden. Als dit het geval is is er sprake van een kwalitatief hoogwaardig landschap.

3.2 de kwaliteiten in Oss

De landschappelijke kwaliteiten van het Osse landschap liggen met name in de grote contrasten tussen de verschillende landschappelijke eenheden die op korte afstand van elkaar liggen. De onderscheiden landschapstypen zijn *uiterwaard*, *oeverwal*, *komgebied*, *dekzandrand* en *dekzandrug*. Binnen deze landschapstypen is er sprake van een verdergaande differentiatie en verfijning.

Tussen deze landschapstypen zijn er verschillen in de ruimtelijke karakteristiek, identiteit, beleving, functies die hier hun plek hebben en in flora en fauna. De historische ontwikkeling van het landschap en de kernen is op talrijke plaatsen duidelijk leesbaar. Er zijn aantrekkelijke woongebieden; een dynamische stad en

authentieke dorpen en stadjes. Er zijn waardevolle natuurgebieden. Het Osse landschap is over het algemeen interessant, aantrekkelijk, leesbaar en herkenbaar, met grote variaties in beleving.

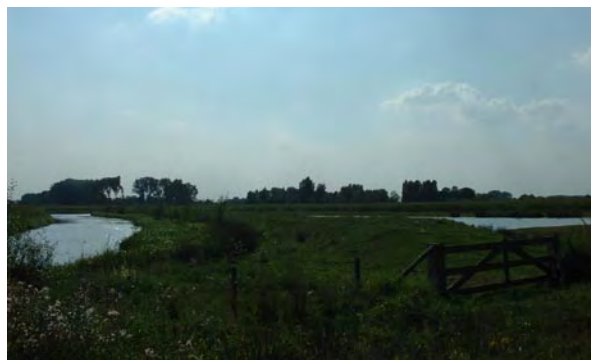
3.3 kwaliteiten per deelgebied

3.3.1 uiterwaarden

De uiterwaarden zijn reliëfrijk en hebben een overwegend open karakter. De uiterwaarden kenmerken zich door een afwisseling van grote stukken open landbouwgronden en grootschalige natte natuurgebieden. Her en der staan verspreid groenelementen. Bij Keent en in de Diedense Uiterdijk staan enkele Maasheggen (van meidoornhagen). Er bevindt zich vrijwel geen bebouwing in het gebied.

De rivier de Maas - als grootschalig landschappelijk element - speelt een belangrijke rol in de identiteit van het Osse landschap, en zeker de uiterwaarden. De bakenbomen langs de Maas dragen door hun opmerkelijke verschijning in een belangrijk mate bij in de ruimtelijke kwaliteit en visuele herkenbaarheid van de rivier. Deze cultuurhistorisch belangrijke populieren zijn tussen 1945-1955 geplant om ten tijde van hoog water de loop van de Maas te markeren voor de scheepvaart. De eigenaar van deze bomen, Rijkswaterstaat, gaat uit van een zogenaamd uitsterfbeleid voor deze bomen, hetgeen betekent dat als er een boom sterft, deze niet vervangen zal worden.

Het huidige karakter van de uiterwaarden wordt grotendeels bepaald door de steeds veranderende loop van de Maas. In de uiterwaarden is een aantal oude (ook

v.b.n.b. pontje bij Megen, uiterwaarden bij Harens zendmast, nevengeulen in de uiterwaarden

v.b.n.b. uiterwaard Keent, akkerpercelen naast de dijk, landbouwgronden in de uiterwaarden

wel 'fossiele' genoemd) rivierarmen aanwezig. Deze afgesneden rivierarmen verlandden maar zijn vaak nog herkenbaar als lage stroken in het landschap. Daarnaast zijn er de zogenaamde geulen en rillen van kronkelwaarden aanwezig. Rillen zijn –vaak sikkelvormige- sedimentatieruggen (in de binnenbocht), geulen ontstaan door erosie in de buitenbocht. In het veld verraden hoogteverschillen en aanwezige vegetatie de geulen en rillen. (Zie bijlage 1 en Erfgoedplan.)

Door de dynamiek van de rivier ontstaat een uniek landschap. De natte natuurgebieden bestaan uit graslanden met kruiden, wilgenstruweel en riet.

De Keentse uiterwaard, de strang in de Diedense Uiterdijk en de Middelwaard bij Ravenstein zijn van belang als foerageergebied voor trekvogels (met name ganzen) en belangrijke leefgebieden voor de das en vele soorten dagvlinders kenmerkend voor natte biotopen. De natuurgebieden zijn slecht toegankelijk.

3.3.2 oeverwal

de dijk

De dijk is door zijn continuïteit een belangrijk visueel element in het rivierengebied. De dijk scheidt de uiterwaarden van de oeverwal en fungeert als ruimteverdelers in het landschap. Vanaf de dijk is er zowel zicht op de uiterwaarden als op de oeverwal en zelfs het komgebied. De dijk is voornamelijk bij de dorpen voorzien van dijkbeplanting. Vooral de notenbomen bij Dieden hebben een bijzondere kwaliteit. Ze geven de dijk een visueel aantrekkelijk uiterlijk omdat de dijk ruimtelijk extra benadrukt wordt door de verticale elementen.

de oeverwal

De oeverwal is een hogergelegen rug in het landschap en ligt hoog en droog, binnendijs op enige afstand van de rivier de Maas. Het karakter van de oeverwal is kleinschalig en halfopen tot besloten. Het verkavelingspatroon is blokvormig en overwegend regelmatig. Bebouwing (veela geconcentreerd in kleine kernen en in bebouwingslinten), beplantingselementen (houtwallen, een enkele boomgaard) en grondgebruik (grasland, bouwland) bepalen hier de maat van de ruimte.

Het menselijk handelen is in dit landschapstype duidelijk aanwezig; het is een intensief in cultuur gebracht gebied. Deels is nog de oude percelering –van vóór 1850- herkenbaar aanwezig. Zo'n 100 jaar geleden was de karakteristiek van de oeverwal uitgesprokener dan nu: het was zeer kleinschalig en besloten, met veel boomgaardjes, houtwallen, boomsingels, akkers en kleine kernen.

Op diverse plekken dragen monumentale bomen bij aan het ruimtelijke beeld. Een voorbeeld hiervan zijn de walnoten, platanen en paardenkastanjes bij het kerkje van Dieden.

De oeverwal kan gezien worden als een kralensnoer van kernen, waarbij de dijk het snoer vormt. Er is een grotere mate van afwisseling tussen open en dicht. De kernen hebben een besloten karakter, de ruimten ertussen zijn voornamelijk open.

Macharen, Megen, Dieden, Demen, Neerlangel, Ravenstein, Huisseling, de bebouwing van Keent, Neerloon en tot slot Overlangel liggen allemaal op de hogergelegen oeverwal.

De organisch gegroeide dorpen dragen bij aan de specifieke sfeer in het gebied. De kernen hebben allen een duidelijke relatie met het landschap. De dorpen en stadjes op de oeverwal zijn door hun authentieke uitstraling aantrekkelijk voor de recreant.

Ravenstein en Megen zijn historische vestingstadjes, met een compacte stadskern binnen vestingwerken. Deze vestingstadjes hebben grote cultuurhistorische waarde. Dieden en Demen, maar ook Macharen, Neerlangel en Neerloon zijn typische dijkdorpen; lange lintvormige nederzettingen parallel (met voor- en achterstraten), maar soms ook loodrecht op de Maasdijk, met een informele, open structuur. Huisseling en Overlangel hebben kenmerken van een donknederzetting (zie 3.3.3 rivierduinen).

De kerktorens van de dorpen en de zendmast bij Haren zijn de belangrijkste oriëntatiepunten. Er zijn nog enkele kerkepaden aanwezig op de oeverwal.

Er bevinden zich een groot aantal wielen direct achter de dijk, ontstaan door dijkdoorbraken.

Bij Demen en Dieden ligt parallel aan de dijk een waardevolle strook met wielen, griendresten, kleiputten, boomgaarden en tuinen. Deze strook draagt met z'n afwisseling zeker bij aan de landschappelijke kwaliteit.

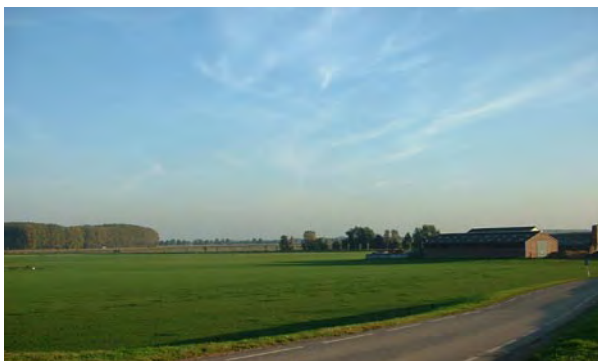
Ter hoogte van Macharen heeft de oeverwal een uitloper naar het zuiden, waar een concentratie van boerderijen ligt. Het bos van het waterwingebied ligt grotendeels op deze uitloper, maar volgt de contour van de oeverwal helaas niet.

v.b.n.b. de dijk bij Dieden, de kerk van Dieden, natuurontwikkeling Dieden gezien vanaf de Maasdijk (grienden)

v.b.n.b. half-open karakter van een kern op de oeverwal, boerderij Demen, beplantingsstrook loodrecht op de dijk

v.b.n.b. zicht op Megen 2x, zicht op de molen Stella Polaris, Dieden

*v.b.n.b. open komgebied met grootschalige bebouwing
2x, kunstwerk Dorpenweg bij Groenedijk*

sloten in het komgebied, komgebied Overlangel

*v.b.n.b. eendekooi bij Haren, Ossermeer, boerderij in
Deursen-Dennenburg*

Op de oeverwal komen met name dassen en struweelvogels voor.

3.3.3 *komgebied*

De komgronden beslaan een groot gedeelte van het grondoppervlak van de gemeente Oss. Deze kleiige, relatief laaggelegen gronden, worden begrensd door de oeverwal in het noorden en de dekzandrandsrand in het zuiden.

Het landschap is grootschalig, open tot zeer open en wordt gekenmerkt door een zeer regelmatig, rationeel, rechtlijnig verkavelingspatroon. De ruimtelijke opbouw wordt bepaald door laanbeplanting, boerderijen al dan niet met erfbeplanting, waterlopen en een eendenkooi.

De openheid in het komgebied - het gevolg van de regelmatige overstromingen tijdens de werking van de Beerse Overlaat - maakt dit gebied landschappelijk waardevol. Vanaf het moment waarop de Overlaat buiten werking is gesteld, is er sprake van afname van de openheid in het komgebied. Wegen en boerenerven worden in steeds verdergaande mate voorzien van hoogopgaande beplanting. Verspreide boerderijen tekenen zich af in het open landschap.

De verdichting in het komgebied wordt behalve door vestiging van nieuwe boerderijen ook veroorzaakt door beplantingen langs wegen en de aanleg van industrie-terreinen (De Bulk en Elzenburg). Ook de nog vrij jonge bosaanplant -voor de helft in het komgebied, voor de andere helft op de oeverwal- in het waterwingebied Macharen draagt bij aan het verlies aan openheid.

De Hertogswetering is gelegen in het laagste gedeelte

van de kom en vormt een belangrijke lijn in het landschap. De oostwest lopende Hertogswetering wordt door Waterschap Aa en Maas ingericht als ecologische verbinding. De zone van deze watergang met oevers oogt nu nog open. Een uitzondering hierop vormt de oude maasarm Ossemeer, waar veel opgaande beplanting voorkomt.

Om de dorpen te beschermen voor wateroverlast werden een aantal zogenaamde dwarsdijken in het gebied aangelegd: de Groenedijk bij Haren en de Erfdijk bij Herpen. Deze dijken zijn cultuurhistorisch waardevolle elementen.

Andere cultuurhistorische elementen in het komgebied zijn de eendenkooi in de Harense Broek en de boombeplanting bij het Ossemeer. Door hun ouderdom zijn de bomen ook ecologisch waardevol voor bijvoorbeeld vleermuizen.

Ook soorten die afhankelijk zijn van kwelwater, doen het goed in het komgebied. De open komgebieden zijn van groot belang voor weidevogels.

rivierduinen

In het komgebied bevindt zich een tweetal hogergelegen rivierduinen. Op deze duinen -ook wel donken genoemd- zijn de dorpen Haren en Deursen-Dennenburg ontstaan. Deze kernen hebben een rommelige netwerkachtige opbouw. Haren is een typisch esdorp: rondom een aantal essen -gezamenlijk gebruikte bouwlanden- werden de boerderijen gebouwd. Deze structuur is nog altijd herkenbaar in het dorp. De dorpenweg doorkruist het rivierduin van Deursen-Dennenburg; de bebouwing van klooster Soeterbeeck bevindt zich ook op het duin.

3.3.4 *dekzandrandsrand*

De dekzandrandsrand is een overgangszone van het lagergelegen kleigebied naar de hogergelegen dekzandrugsrand. De dekzandgebieden zijn van oudsher de meest geschikte bewoningsplaatsen. Er zijn daarom ook veel archeologische waardevolle nederzettingenresten gevonden (en nog te verwachten), evenals oude verkavelingspatronen, (hout)walstructuren en oude boerderijen, met name in de noordelijke rand van de stad Oss.

Nabij de kernen bevinden zich oude ontginningen en ontginningspatronen. Verder van deze kernen af zijn later ontstane nieuwere, grootschaliger ontginningen te vinden.

De dekzandrandsranden kenmerken zich van oorsprong door een kleinschalige opbouw, met een half-open tot besloten karakter en met nabij de kernen een onregelmatig verkavelingspatroon.

Het contrast tussen de historisch gegroeide patronen van de oude verbindingswegen en rafelige dorpsranden en de rationele lineaire elementen van de grootschalige ontginningen geven dit gebied een eigen ruimtelijke karakteristiek.

De dekzandrandsrand staat onder grote druk van verstedelijking. Het is een intensief bewoond gebied; de kernen Oss, Berghem en Herpen liggen allen op de dekzandrandsrand, evenals de bebouwingsclusters Koolwijk, Gement en Duurenseind.

De grootste kernen Oss en Berghem hebben zich in de loop der tijd flink uitgebreid. Hierdoor is het oude, onregelmatige verkavelingspatroon vrijwel verdwenen. Na-

v.b.n.b. rechte lijnen op de dekzandrand, relictten van houtwallen op kavelrand, tuinbouwactiviteiten

bij Koolwijk en Duurenseind zijn deze nog wel zichtbaar. Ten oosten van Berghem vindt 'verrommeling' plaats. Het gaat hierbij om 'stadsrandverschijnselen' zoals het ontstaan van paardenweitjes met hoge hekwerken, schuilhutten, lichtmasten bij buitenbakken, bebouwing met weinig beeldkwaliteit etcetera.

De delen van de dekzandrand die niet bebouwd zijn zijn voornamelijk in agrarisch gebruik. Ze bestaan uit grootschalige land- en tuinbouwlanden die meestal een grote mate van openheid hebben. De land- en tuinbouw zorgt voor intensieve agrarische activiteit en samen met de afwisselende teelt van gewassen wordt de overgangszone een levendig landschap met een eigen dynamiek.

De grond is hier geschikt voor tuinbouw. Daarnaast in tuinbouw arbeidsintensief; de nabijheid van diverse kernen, en hiermee arbeidspotentieel, is gunstig voor deze vorm van landbouw.

Tussen Oss en Herpen wordt de zuidrand van de dekzandrand scherp begrensd door de dichte bosrand van Herperduin. De noordrand van het gebied loopt vrijwel ongemerkt over in de lager liggende rivierkom.

Doordat in dit gebied veel kwelwater uit de hogere zandgronden omhoog komt, is het grotendeels in lange smalle kavels (met slootjes) opgedeeld, loodrecht op de hogere dekzandrug gesitueerd. Ten zuiden van Berghem zijn fraaie overblijfselen zichtbaar van lijnvormige houtwallen op de kavelgrenzen. Deze houtwallen staan loodrecht op de bosrand van Herperduin en zorgen voor ritme en geleding van de plek. Deze kenmerkende hout-

singels waren vroeger in het hele zandgebied aanwezig maar zijn na ruilverkavelingen grotendeels verloren gegaan.

De historische, kronkelende verbindingsweg tussen Herpen en Berghem (Burgemeester van Erpstraat/ Berghemseweg), met een zware laanbeplanting van eiken, vormt een duidelijke lijn in het landschap.

De bomen langs de voor de rest vaak kaarsrechte wegen vormen transparante lijnen in het landschap en benadrukken de rationele vorm van de ontginningen in dit gebied.

De Erfdijk is als oude dwarsdijk een belangrijk cultuurhistorisch relict. De dijk vormt met de beplanting van eiken- en elzenhakhout een duidelijke lijn in het landschap als overgang tussen de dekzandrug en de dekzandrand. Over de Erfdijk wordt een recreatieve wandelroute ontwikkeld en de dijk wordt momenteel ingericht als ecologische verbinding tussen Herperduin en Keent.

Ten westen van de stad Oss is nog een gedeelte van de dekzandrand landbouwkundig in gebruik. De zogenaamde groene lobben (of vingers), die vanuit het buitengebied de stad 'inprikken' bevinden zich ook op de dekzandrand.

Als gevolg van kwel komen waardevolle vegetaties voor in en rond de sloten, net als in het aanliggende deel van het komgebied. Vooral tussen Herpen en Koolwijk bevindt zich een groot kalkrijk kwelgebied. Ook hier komen dassen voor.

3.3.5 *dekzandrug*

De dekzandrug is een hoger gelegen zandige afzetting. De bodem bestaat uit voedselarme vochtige tot droge zandgronden. De dekzandrug is voormalig woeste grond. Van oorsprong zijn deze gebieden begroeid met bos. De bevolkingsgroei en ontwikkeling van de landbouw hebben ertoe geleid dat door de kap van bomen heidegebied ontstond en bosgebieden werden omgevormd tot kleinschalig landbouwgebied. De dekzandrug is onder te verdelen in een gebied dat voor een groot deel bosbouwkundig in gebruik is (het stuifduinen- en boscomplex) en een deel dat agrarisch in gebruik is genomen (de kamp- en heideontginningen). Op de dekzandrug infiltreert het water. Op plaatsen waar een ondoorlatende laag (bijvoorbeeld leem) in de ondergrond zit, zijn vennen ontstaan zoals bijvoorbeeld het Groot Ganzenven en de Rijsvennen.

stuifduinen- en boscomplex

Het stuifduinen- en boscomplex omvat zowel het gebied Herperduin als de Geffense Bosjes. Zij vormden de armere gronden op de dekzandrug en dienen als bos of heidevelden. Door overbegrazing zijn op verschillende plaatsen stuifduinen ontstaan. Later werden deze gronden grotendeels beplant met naaldbossen.

Herperduin

Het bosgebied van Herperduin vormt momenteel nog een vrij dichte massa van opgaande bomen. Binnen in het bos is er een grote mate van beslotenheid. Uitgestrekte rechte bospaden scheiden de rationele kavels en zorgen voor lange zichtlijnen. Het bos wordt afgewisseld met kleine heideveldjes, stuifzanden en enkele vennen

zoals het Groot Ganzenven en het Klompven. In de oksel van de A50/ A59 ligt een motorsportcircuit. Aan de oostzijde van Herperduin ligt een groot stuifduinencomplex, welke aardkundig zeer waardevol is. Om Herpen te behoeden van het opstuivende zand is destijds—in een paraboolvorm—een grote houtwal aangelegd. Inmiddels is deze wal door het opgestoven zand zo'n 8 meter hoog. Tegen het stuifduincomplex aan ligt een intensieve verblijfsrecreatieve voorziening, vakantiepark Herperduin. Het gebied heeft hoge natuurwaarden.

bosomvorming

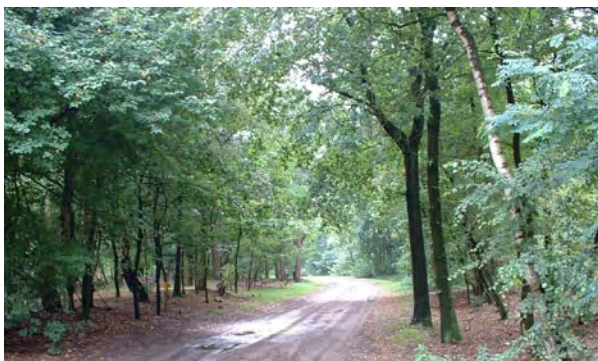
Het bosgebied van Herperduin wordt momenteel omgevormd van een eenvormig productienaaldbos tot een natuurlijk gemengd bos van loof- en naaldbos met gevarieerde ondergroei. Door het kappen/ omtrekken van bomen wordt de gesloten kroonlaag van het bos doorbroken en ontstaat een afwisselend patroon van open en gesloten plekken. Open plekken zoals heideveldjes, vennen en stuifduintjes zorgen voor visuele en natuurlijke variatie. Door de omvorming naar natuurbos wordt het boslandschap aantrekkelijker voor mens en dier.

de Geffense Bosjes

Het gebied de Geffense Bosjes is veel kleiner en heeft een meer geïsoleerde ligging. Het gebied heeft veel recreatieve waarde doordat het als uitloophoeve fungeert voor de bewoners van met name de Osse woonwijk de Ruwaard. Ook de aanwezigheid van de Geffense Plas draagt bij aan de recreatieve waarde van het gebied. Met name het zuidelijk deel van de Geffense Bosjes heeft ecologische waarde.

v.b.n.b. stuifduinencomplex Herperduin, Groot Ganzenven, koolzaadveld Rijsvennen

v.b.n.b. kleinschalig bosgebied tussen Oss en Heesch, struweel op zandgrond, Laantje van Cumberland

kamp- en heideontginningen

De kamp- en heideontginningen op de dekzandrug liggen ten zuiden van Oss en ten zuiden van Herpen. Dit waren de beste gronden van de dekzandrug en ze zijn van oudsher in gebruik geweest als akkerland. Ze werden omgeven door houtsingels en –wallen. Deze ontginningsgebieden vormen kleinschalige en gevarieerde gebieden.

Er is een onderverdeling te maken in oude en jonge ontginningen, en in kleinschalige en grootschalige.

Het gebied tussen de zuidrand van Oss en Heesch is kleinschalig, gevarieerd en half-open. Er is een grote variatie in opgaande begroeiing van hagen, houtwallen, struweel en bosjes. Dit wordt afgewisseld met kleinschalige bedrijvigheid, akkertjes en kleine weilanden. De afwisseling zorgt voor een visueel kwalitatief hoogwaardig landschap.

In het gebied liggen een relatief groot aantal zandpaden. Deze zijn landschappelijk waardevol en hiermee behoudenswaardig.

Anderzijds is het ook een rommelige, onduidelijke zone, typerend voor de periferie van de stad, met bijvoorbeeld rommelige erven en paardeweitjes.

Het gebied ten zuiden van Herpen kenmerkt zich door her en der verspreide bebouwing langs de invalswegen van Herpen. Het is een kleinschalig gebied met akkers, weiden en tuinen. Het gebied wordt aan de zuidzijde begrensd door de Erfdijk. Ook hier vindt een zekere verrommeling plaats.

4 BELEIDSKADERS

4.1 inleiding

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op het vigerende beleid dat van invloed is op de landschapsontwikkeling binnen de gemeente Oss.

4.2 rijksbeleid

4.2.1 nota Ruimte

Het hoofddoel van de Nota Ruimte (2005) is om ruimte te scheppen voor de verschillende ruimtevragende functies. Voor de Nota Landschapsbeleid zijn de volgende doelen relevant:

- borging en ontwikkeling van belangrijke (inter)nationale ruimtelijke waarden
- bevordering van krachtige steden en een vitaal platteland.

Het kabinet heeft een ondergrens gesteld aan de ruimtelijke kwaliteit, 'de basiskwaliteit'.

De Maashorst en (delen van) Herperduin zijn aangewezen als natuurgebied dat deel uitmaakt van de Nationale Ruimtelijke Hoofdstructuur. Hiervoor streeft het Rijk naar meer dan basiskwaliteit.

Verder wil het kabinet de mogelijkheden voor hergebruik en nieuwbouw in het buitengebied verruimen.

4.3 provinciaal beleid

4.3.1 streekplan Noord-Brabant, uitwerkingsplannen Maaskant en Waalboss

In het Streekplan Noord-Brabant, 'Brabant in Balans' (2002) zijn de volgende principes geformuleerd: meer aandacht voor de onderste lagen (bodem en water), zuinig ruimtegebruik, concentratie van verstedelijking

ter voorkoming van verdere aantasting van het buitengebied en zonering van het buitengebied (Groene Hoofdstructuur, Regionale Natuur- en Landschapseenheid (RNLE), Agrarische Hoofdstructuur).

In het streekplan zijn aan onder andere Herperduin en de Osse uiterwaarden de status van RNLE toegekend.

In het uitwerkingsplan 'Maaskant' wordt voor de landelijke regio Ravenstein- Oss- Maasdonk en Lith een landschappelijk raamwerk vastgesteld waarbinnen stedelijke ontwikkelingen niet mogelijk zijn. Het plan is met name gericht op de mogelijkheden voor wonen en werken in de kleine kernen.

De stad Oss, Berghem en ook de geleidingszone tussen Oss en Heesch maken samen met Waalwijk en 's-Hertogenbosch deel uit van de stedelijke regio 'Waalboss'. In de zone tussen Oss en Heesch staan behoud en versterking van de groene kwaliteiten centraal.

4.3.2 reconstructieplan Maas en Meierij

In het Reconstructieplan Maas en Meierij (vastgesteld in 2005) is de koers uitgestippeld voor het landelijk gebied van een zevental gemeenten, waaronder Oss. Het is een plan voor revitalisering van de regio Maas en Meierij op het gebied van landbouw, water, natuur, milieu, economie, recreatie en toerisme, landschap en cultuurhistorie.

In delen van het gebied Maas en Meierij is sprake van hoge landschappelijke en cultuurhistorische waarden. Het Reconstructieplan onderscheidt binnen het Osse grondgebied vijf deelgebieden: uiterwaarden, oeverwal, komgebied, Maashorst-Herperduin en de landschaps-

zone Oss-Heesch.

In de uiterwaarden vormen natuur en water de basis voor de ontwikkeling van het gebied.

De oeverwal wordt gezien als een kansrijk extensief recreatief landelijk gebied met hoge landschappelijke waarden. Er wordt voor dit gebied gestreefd naar ontwikkeling tot een gevarieerd gebied met een sterke functiemenging.

De openheid van het komgebied dient versterkt, en waar nodig, hersteld te worden. Hoge prioriteit hebben de ontwikkeling van de ecologische verbindingzones Hertogswetering en de Erfdijk.

De zone tussen Oss en Heesch wordt verder ontwikkeld als groene buffer tussen beide kernen.

De natuurgebieden van Herperduin en Maashorst worden met elkaar verbonden.

Voor de intensieve veehouderij wordt een zonering aangebracht; er zijn landbouwon ontwikkelingsgebieden, waar de intensieve veehouderijen zich kunnen ontwikkelen, verweingsgebieden, waar naast landbouw ook natuur, recreatie en wonen een rol spelen en tot slot extensiveringsgebieden, waar intensieve veehouderijen geen perspectief hebben. Deze bedrijven worden zo mogelijk verplaatst.

Binnen Oss valt slechts één locatie onder landbouwon ontwikkelingsgebied. In met name het komgebied zijn verweingsgebieden met duurzame locaties voor intensieve veehouderijen te vinden. Rondom natuurgebieden zoals Herperduin en kernen bevinden zich extensiveringgebieden.

4.4 gemeentelijk beleid

4.4.1 toekomstvisie

De toekomstvisie, Oss op weg naar 2020 (2004) is richtinggevend voor de beleidsontwikkeling voor de langere termijn. Eén van de potenties van Oss ligt volgens deze visie in het gevarieerde landelijk gebied waarin zich tal van kleine kernen bevinden.

Uitgangspunt is het werken aan het behoud van het platteland met zijn rust en ruimte, aantrekkelijke kleinschalige toeristische voorzieningen en aan de ont-plooiing van levenskrachtige dorpen met een bruisend ondernemersklimaat en verenigingsleven.

Een andere potentie ligt in het werken aan een duurzame gemeente. Duurzame ontwikkeling van natuur, landschap en ecologie draagt bij aan de leefkwaliteit. De toekomstvisie stelt dat Oss vele 'kostbare' plekjes kent en een groots landschap, met ruimte voor landbouw en natuur. 'Het bewaren van dat kostbare voor de toekomst is een opdracht die we onszelf stellen'.

4.4.2 structuurvisie Oss 2020

De drie kernpunten van de structuurvisie Oss (2006) zijn: het versterken van de positie van de stad Oss, een leefbaar buitengebied en meer kwaliteit en differentiatie bij de ruimtelijke inrichting.

Door de samenvoeging van de gemeenten Oss en Ravenstein is een gemeente ontstaan met een groot buitengebied. In deze structuurvisie is voor het gehele grondgebied op strategisch niveau een samenhangend beleid geformuleerd:

Er wordt ingezet op meer natuur en recreatie in de Maasrand (uiterwaarden, dijk en oeverwallen), het openhouden van de komgebieden, de vorming van een

nat natuurlint de Hertogswetering. Voor de flank (dekzandrand) wordt ingezet op de versterking van de ecologische, recreatieve en landschappelijke kwaliteiten. Er wordt naar gestreefd de kernen in het landelijk gebied levend te houden met oog voor de leefbaarheid en ontwikkelingsruimte. Tot slot wordt aandacht besteed aan de mogelijkheden om te blijven ondernemen in het buitengebied.

In de structuurvisie wordt de zogenaamde Maasband geïntroduceerd; een beoogd recreatielandschap tussen Oss-Noord en Megen.

4.4.3 natuur- en landschapsvisie Oss

De Natuur- en Landschapsvisie Oss (2005) vormt een samenvoeging en actualisatie van het Landschapsplan Ravenstein (zie 4.4.4) en het Natuur- en Landschapsbeleidsplan Oss (zie 4.4.5). In deze visie is niet zozeer nieuw beleid geformuleerd. (De Nota Landschapsbeleid vormt hierin een duidelijke aanvulling). Ook ligt hier de nadruk sterk op natuur, en minder op landschap.

De visie wordt gevormd door een uitvoeringsprogramma met concrete projecten. In deze visie wordt een vijftal speerpunten benoemd. Deze speerpunten zijn:

1. Het realiseren van een tweetal natuur- en landschapsparken, te weten: 'Maashorst Herperduin' en het Maaspark (uiterwaarden).
2. Het realiseren van stevige verbindingen tussen de natuur- en landschapsparken.
3. Behoud en herstel van natuur- en landschapswaarden in het 'Land van Grutto en Pastinaak' en het 'Land van Dassen en struweel'.
4. Het realiseren van een groenblauw lint door de polder rond de Hertogswetering.

5. Het ontwikkelen van aantrekkelijke groengebieden in en rond Oss en de dorpen, te weten de 'groenblauwe Slinger door Oss', de 'Groene geleidingszone ten zuiden van Oss', de 'Groene dorpen' en de 'Maasband'.

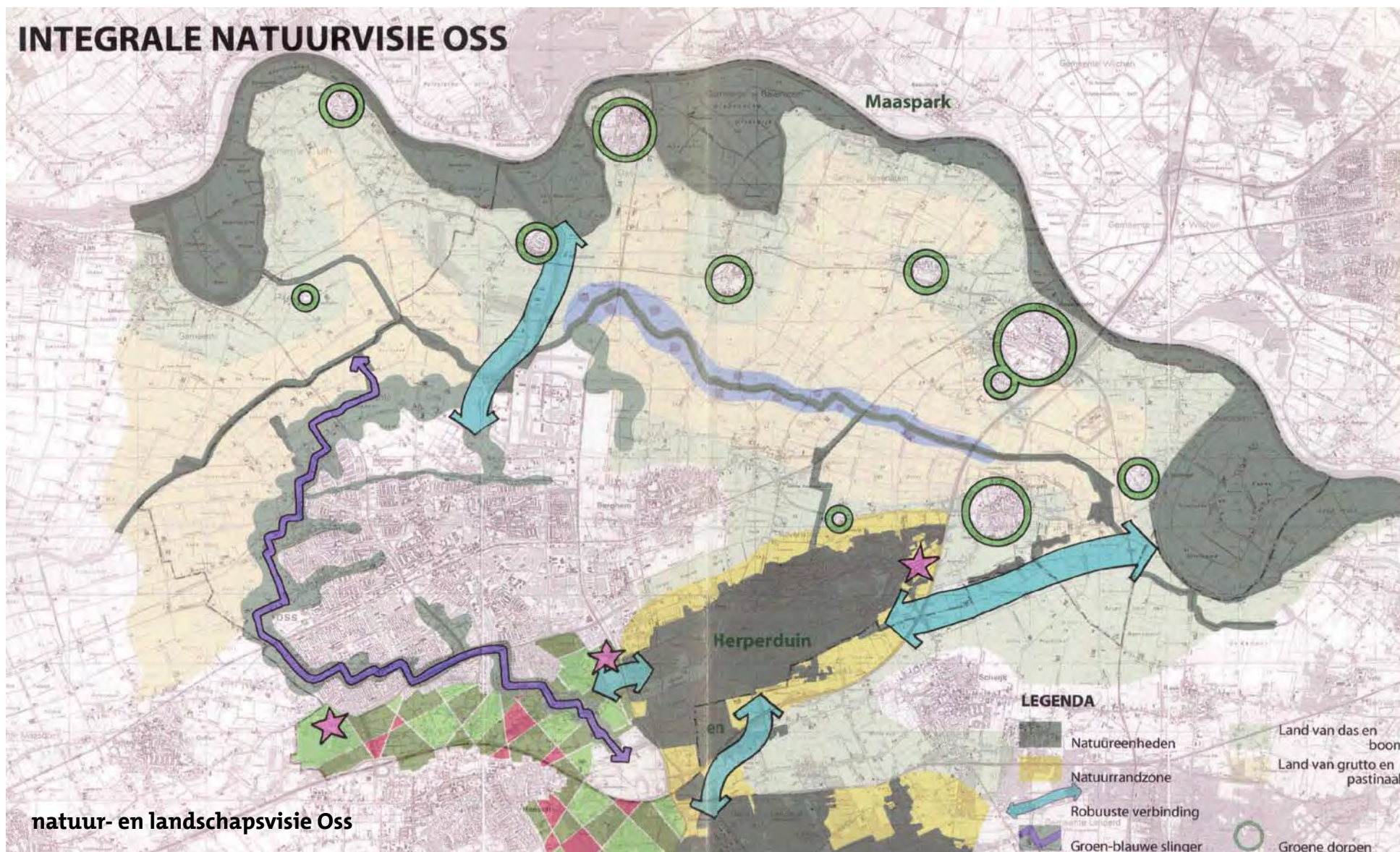
Hieruit komen 12 projecten voort die met name gericht zijn op natuurontwikkeling in deelgebieden. Daarnaast zijn er een aantal projecten op het landschappelijk vlak zoals de Maasbandvisie, Groene dorpen en Bomenplan/Landschapsplan. Laatstgenoemde project beoogt de ruimtelijke kwaliteit en recreatieve waarden in het buitengebied te vergroten. Verderop in deze nota wordt hier verder op ingegaan.

4.4.4 landschapsbeleidsplan Ravenstein

In dit landschapsbeleidsplan uit 1997 ligt het accent op de lokale doorvertaling van de in de Paraplunota Beerse Overlaat opgenomen streefbeelden voor natuur en landschap in de vorm van uitvoeringsgerichte projecten. Er wordt een beschrijving en waardering gegeven van het huidige landschap in de voormalige gemeente Ravenstein. Er zijn projecten benoemd voor beheer en voor aanleg van kleine landschapselementen, voor herstel van verdwenen landschapselementen, ontwikkeling van de Erfdijk, versterking van de landschappelijke karakteristiek van de overgangszone tussen zand- en kleigebied, een erfbeplantingsactie en een poelenactie. Een deel van deze projecten is uitgevoerd en voor een deel overgenomen in de Natuur- en Landschapsvisie.

4.4.5 natuur- en landschapsbeleidsplan Oss

Ook dit plan betreft een nader uitwerking van de Paraplunota Beerse Overlaat. In dit plan uit 1998 is een be-

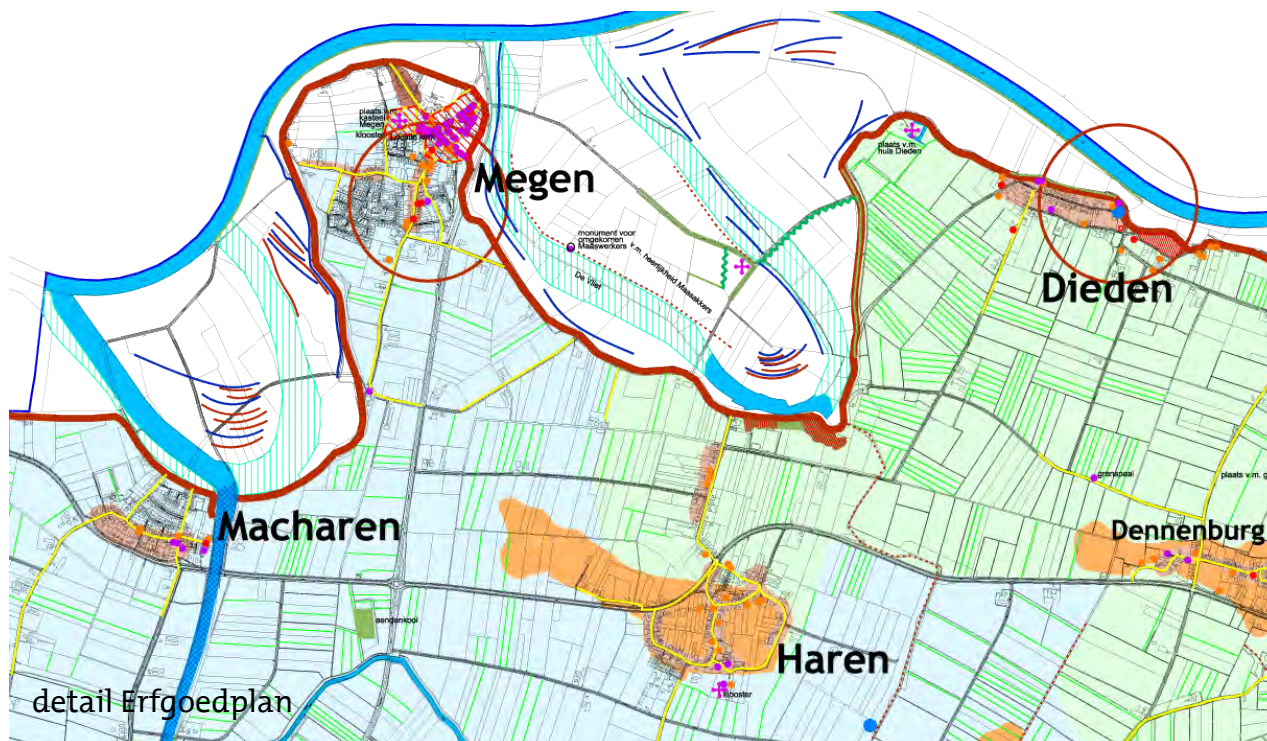
schrijving en waardering gegeven van het huidige landschap in de voormalige gemeente Oss. Aan de hand van een 14tal thema's zijn projecten benoemd. De thema's zijn natuurontwikkeling, (overige) ecologische verbindingszones, Maashorst- Herperduin, beheersgebieden voor weidevogels, bermbeheer, bosbeheer, recreatieve uitloopgebieden en routes, stadsuitbreidingen, bedrijventerreinen, overgang stad- platteland, restauratie geleidingszone, erfbeplanting en inpassing boerderijen, inpassing kleine kernen, storende elementen, compensatiegebieden en archeologische, cultuurhistorische en bodemkundige aspecten.

De projecten zijn per deelgebied benoemd en voor een deel uitgevoerd en voor een deel opgenomen in de Natuur- en Landschapsvisie.

4.4.6 erfgoedplan

In het Erfgoedplan Oss (vastgesteld in 2005) is een uitgebreide inventarisatie gemaakt van het aanwezige erfgoed, waaronder zowel archeologische, historisch-geografische en historisch-(steden)bouwkundige waarden in de gemeente.

In het Erfgoedplan is ook aangegeven in welke gebieden herinrichting en verbetering van cultuurhistorische/ beeldwaarde is gewenst en op welke wijze dit vormgegeven zou moeten worden. Belangrijke gebieden zijn de zone tussen Oss en Heesch, en het gebied ten zuiden van Herpen. In deze nota wordt aangesloten bij de in het Erfgoedplan beschreven kwaliteiten en waarden. Een verdere concretisering is echter noodzakelijk; zo wordt op de kaart bij het erfgoedplan een groot aantal oude kavelgrenzen aangegeven die deels nog aanwezig zijn, maar deels al verdwenen. Over hoe omgegaan

moet worden met de aanwezige oude kavelgrenzen en welke waarde eraan gehecht moet worden zal de Nota Landschapsbeleid –indien mogelijk- uitspraken doen. In een aanlegvergunningstelsel gekoppeld aan het bestemmingsplan Buitengebied zal aangegeven worden welke werkzaamheden al dan niet aanlegvergunningplichtig zijn en op basis van welke criteria vergunningen mogelijk zijn.

4.4.7 overig beleid

Naast bovengenoemde beleidskaders zijn er nog een aantal beleidskaders voor deelgebieden van het lande-

lijk gebied, zoals Dorpsplan Herpen, Dorpsplan Ravenstein, visie Herperduin en visie Erfdijk. Deze zijn niet in dit hoofdstuk opgenomen, maar waar nodig, wordt er wel naar verwezen bij de behandeling van de deelgebieden.

Daarnaast is het Ruilverkavelingsplan Lage Maaskant voor een deel van het buitengebied van toepassing. Dit plan is grotendeels uitgevoerd.

5 AUTONOME ONTWIKKELINGEN

5.1 inleiding

Het Nederlandse platteland is in beweging. Er zijn grote veranderingen te verwachten in het beeld van het Nederlandse platteland. Op steeds meer plaatsen verdwijnt de landbouw als dominante functie, en daarmee als bepalend van het landschap.

De agrarische sector krimpt, met name wat betreft het aantal bedrijven. Dit biedt kansen voor andere functies, maar is tevens bedreigend voor de economische vitaliteit van het landelijk gebied.

In de zandgebieden zal de behoefte aan wonen, recreatie en natuur sterk toenemen, gaan veel boeren hun bedrijf met andere activiteiten combineren en dreigt verrommeling van het landschap.

Ook in het rivierenlandschap zal de verandering aanzienlijk zijn. Buiten de dijken zal het gebied zich op de lange termijn ontwikkelen tot een dynamisch natuurgebied, gecombineerd met waterberging. Binnen de dijken zal zowel extensivering als schaalvergroting van de landbouw optreden. Ook zal –vooral op de oeverwallen– een verdichting optreden met stedelijke functies en mogelijk fruitteelt.

5.2 landbouw

Het aantal agrarische bedrijven zal afnemen. Als gevolg hiervan zal agrarische bebouwing vrijkomen. Deze zogenaamde VAB's kunnen mogelijk hergebruikt worden door nieuwe bedrijvigheid die niet aan het buitengebied verbonden is. Anderzijds kunnen gebouwen die niet langer agrarisch worden gebruikt worden gesaneerd waardoor de bouwmasa in het buitengebied

afneemt en de verstening van het buitengebied teruggedrongen wordt.

Voor de blijvende agrariërs geldt dat zij genoodzaakt zijn om een schaalvergroting in de bedrijfsvoering door te voeren. Dit betekent grote stallen op grote bouwblokken. Ook het in agrarisch gebruik zijnde areaal zal worden beheerd door minder, maar grotere agrarische bedrijven. Deze schaalvergroting kan een bedreiging vormen voor de structuur van het landschap en de daarin aanwezige landschapselementen. Anderzijds zullen agrarische bedrijven zich gaan richten op verbrede landbouw en nevenactiviteiten op het gebied van recreatie en toerisme en landschaps- en natuurbeheer, zoals zorgboerderijen, duurzame, diervriendelijke vormen van landbouw en groenblauwe diensten. Ook vindt er een verschuiving plaats van extensieve naar intensieve landbouw; rundveehouderijen gaan steeds meer lijken op intensieve veehouderijen. Op basis van het reconstructieplan zullen er gebieden komen waar een optimaal agrarisch productielandschap ontstaat, waar intensieve veehouderijen zich kunnen ontwikkelen op duurzame locaties. Het ontstaan van duurzame intensieve locaties heeft vooral invloed op het landschap door het ontstaan van grotere bouwblokken.

Daarnaast ontstaan er regio's waar andere functies een belangrijkere rol spelen.

In het komgebied bestaan mogelijkheden voor zowel intensieve als extensieve veehouderijen.

Met name op de zandgronden ontstaat een enorme toename van het aantal paardenhouderijen en maneges. Dit verandert het beeld van het buitengebied om-

dat er grotere bouwblokken nodig zijn, er forse rijhallen verschijnen en de weilanden en buitenbakken vaak omheind worden door opvallende afrasteringen, zoals witte houten afrasteringen en hoge, gazen hekwerken (zie 9.7 diverse objecten).

5.3 wonen

Het aantal agrariërs in het landelijk gebied neemt structureel af. Een groot deel van hen blijft als burger in het buitengebied wonen. Daarnaast zijn er steeds meer stedelingen die zich op voormalige boerderijen op het platteland vestigen. Over het algemeen koesteren zij een traditioneel, kleinschalig landschap. Burgers en burgerbebouwing kunnen agrarische bedrijven in hun mogelijkheden beperken.

Bewoning van het buitengebied speelt met name een rol in de kernranden, linten en clusters op de oeverwal en op de dekzandgronden.

Nieuwe vormen van wonen, zoals nieuwe landgoederen en nieuwe buurtschappen doen hun intrede.

Een nieuw fenomeen dat samenhangt met steeds meer burgers in het buitengebied is de zogenaamde 'vertuining van het landschap'. Agrarische gronden worden aan het bouwblok toegevoegd en worden als tuin ingericht.

5.4 natuur

Naar verwachting zullen doordat het aantal agrariërs afneemt ook agrarische gronden vrijkomen. Deels zullen deze worden overgenomen door andere agrariërs, maar het biedt ook de mogelijkheid om natuurgebieden te ontwikkelen. Door voormalige agrarische percelen te benutten voor natuur en tevens deze gebieden met

elkaar te verbinden (ecologische verbindingzones) kan een ecologisch interessant buitengebied ontstaan.

5.5 recreatie

Recreatie en toerisme zal een steeds belangrijker rol gaan spelen. Door de vergrijzing en doordat mensen meer vrije tijd hebben zal er meer behoefte zijn aan specifieke vormen van recreatie in de woonomgeving. Om de routegebonden recreatie te versterken zijn routes naar toeristisch aantrekkelijke gebieden wenselijk. Tevens zal voor een 'blokje om' mogelijkheden moeten worden geboden.

Ook naar recreatief medegebruik van landbouwgronden, het zogenaamde 'wandelen over boerenland' zal vraag zijn.

Er zal in het buitengebied meer kleinschalige bedrijvigheid komen die gericht is op toerisme en recreatie, zoals Bed&Breakfast en dergelijke. Ook de verbrede landbouw (waaronder kamperen bij de boer) zal zich verder ontwikkelen. Mogelijk zal de vraag naar een landschapscamping en camperplaatsen zich voordoen.

Door de toename van de recreatie zal de vraag naar een aantrekkelijk landschap toenemen.

5.6 water

Door klimaatsverandering zal er meer water door de Maas worden afgevoerd. Het Rijk reageert hierop met een voorlopige reservering in de Nota Ruimte voor een noodoverlooph gebied, onder meer in het gebied van de Beerse Overlaat en met een verkenning naar mogelijkheden om de structurele afvoer van de rivier te verruimen na 2015 (Integrale Verkenning Maas, IVM). Bovendien wordt op het traject Keent - Ravenstein het

zomerbed van de Maas verdiept in het kader van het project De Maaswerken.

Het concept voor noodoverloop is intussen veranderd in een studie naar een rampenbeheersingsstrategie. Bij het bedenken van oplossingen bij een overstroming komen maatregelen van organisatorische aard in beeld en worden kosten en baten van maatregelen nadrukkelijk afgewogen. De regio heeft het rijk gemeld geen draagvlak te zien voor een noodoverlooph gebied en zoekt veel eerder een oplossing in een combinatie van maatregelen.

De provincie heeft vooruitlopend op de studie IVM 2 ruimte gereserveerd in het Streekplan voor maatregelen voor rivierverruiming. Bij de verdere verkenning van mogelijkheden zijn al deze maatregelen voorgelegd aan de streek en nader bekeken. Voor onze regio heeft dat geresulteerd in een beperkt maatregelenpakket. De studie concludeert dat maatregelen zoals een opvangbekken ten zuiden van Keent, winterbedverlaging en nevengeulen in de uiterwaarden voldoende moeten zijn om onze bijdrage te leveren aan rivierverruiming. Een en ander kan grote gevolgen hebben voor het landschap; rond het binnendijkse retentiegebied zouden metershoge dijken nodig zijn. Bebouwing binnen dat gebied zou op terpen moeten komen, of moeten worden verplaatst.

Het Rijk heeft nog geen standpunt ingenomen over de rampenbeheersingsstrategie of over rivierverruiming.

In het Reconstructieplan Maas en Meierij is een gebied rondom de Hertogswetering als zoekgebied voor regionale waterberging gereserveerd. De komende jaren

wordt nagedacht over de noodzaak en de eventuele invulling hiervan.

6 KANSEN EN KNELPUNTEN

Op basis van de analyse, de beleidskaders en de autonome ontwikkelingen zijn kansen en knelpunten te

benoemen.

Hieronder is in een matrix weergegeven wat in het algemeen de sterke en zwakke punten van het Osse landschap zijn. Daaraan gekoppeld zijn de kansen en

knelpunten die gezien worden.

Ook per landschapstype zijn de sterke en zwakke punten en kansen en knelpunten uitgewerkt.

sterkte en zwakte matrix

landschapstype	sterk	zwak	kans	bedreiging
algemeen	Alle landschappelijke eenheden hebben een vrij duidelijke eigen identiteit en karakteristiek	Vervaging van landschappelijk kenmerken en structuren, wat leidt tot nivellering	- Het landschap en landschappelijke kwaliteit geniet veel aandacht - Archeologische en cultuurhistorische waarden inbedden - Natuur- en landschapsbeheer - Logische overgangen tussen dorp/stad en omgeving - Recreatie en toerisme - Vrijkomende gronden voor natuurontwikkeling	- Afname verschillen tussen de verschillende landschappelijke eenheden door autonome ontwikkelingen - Toekomst landbouw - Wateronttrekking (industrie en landbouw) leidt tot verdroging - 'Vertuining' van het landschap - Paardenhouderijen en maneges
uiterwaard	- De rivier de Maas en de daarmee samenhangende dynamiek - Gradiënten nat/droog, hoog/laag - Kronkelwaarden en nevengeulen - Natte natuurgebiedjes met stroomdalvegetatie, wilgenstruweel en riet - Keent en Diedense Uiterdijk - Halfnatuurlijk landschap	- Slechte toegankelijkheid - Eenzijdige grootschalige landbouw - Zeer spaarzame relictten van Maasheggen - Mengvoederbedrijf de Heus	- Uitbreiding natuur in de uiterwaarden - Vergroten toegankelijkheid in de uiterwaarden - Extra ruimte voor de rivier en waterberging - Herstel Maasheggen - Herstel strangen	- Waardevolle kronkelwaarden dreigen verloren te gaan door landbouwkundig gebruik (diepploegen) en natuurontwikkeling - Bakenbomen dreigen verloren te gaan door uitsterf beleid RWS
oeverwal	- Cultuurhistorisch gevormd landschap met onregelmatig verkavelingspatroon - Prachtige authentieke dorpen - Belvedere stadjes Megen en Ravenstein - Historisch waardevolle beplanting op de dijk en in de dorpen - Wielen en kleiputten - Afwisseling open en besloten plekken - Bos waterwingebied Macharen	- Kleinschaligheid van het landschap gaat verloren - veel houtsingels zijn verdwenen - Leefbaarheid in dorpen - Onvoldoende focus op Belvedere stadjes Megen en Ravenstein	- Terugbrengen hoogstamboomgaarden - Ontwikkeling open kleinschalig bos waterwingebied Macharen - Inzetten landbouwgronden voor nieuwe cultuurhistorische en recreatieve ontwikkelingen - Recreatieve uitloop kleine kernen - Ontwikkeling nieuwe landgoederen	- Mogelijke dijkverzwaring - Kleinschaligheid dreigt verder verloren te gaan

vervolg sterkte en zwaktematrix

landschapstype	sterk	zwak	kans	bedreiging
komgebied	• Cultuurlandschap: ontwikkeling duidelijk afleesbaar • Ruimte / openheid / grootschaligheid/ rationaliteit • Lucht en licht • Eendenkooi Haren • Rivierduindorpen als compacte enclaves • Ecologische verbinding Hertogswetering	• Grootschalige eenzijdige landbouw • Mate en vorm van wegbeplanting • Eenzijdig gebruik, weinig mensen maken gebruik van het gebied • Industrierterreinen de Bulk en de Geer	• Recreatieve uitloop vanuit Oss-Noord • De kom geschikt voor landschapsontwikkeling • Beerse Overlaat als waterbergingsgebied • Overgang rivierduindorpen naar komgebied vergroten	• Afname van huidige kenmerkende openheid • Toekomst intensieve landbouw; schaalvergroting • Beerse Overlaat als waterbergingsgebied • Mogelijke uitbreiding van de stad Oss richting het noorden
dekzandrand	• Cultuurlandschap • Erfdijk met wielen • Veelzijdige land- en tuinbouw en daarmee samenhangende dynamiek • Houtwallen op kavelranden, loodrecht op bosrand • Kwelgebied tussen Herpen en Berghem • Oude wegen met waardevolle bomen • Kernen Koolwijk, Gement, Duurenseind)	• Veel kavelrandbeplanting is verdwenen • Landschapszone Herperduin-Hertogswetering is erg smal • Toekomst land- en tuinbouw is onzeker	• Landschapszone Herperduin-Hertogswetering verbreden en verlengen • Ontwikkeling nieuwe landgoederen • Uitloopgebied voor de stedeling • Natuurontwikkeling in kwelgebieden • Verbreiding landbouw	• Grootschalige stadsuitbreidingen • Intensief gebruik door tuinbouw, met name milieuaspect
dekzandrug	• Herperduin unieke, dynamische stuifduin • Scherpe overgangen tussen droog/ nat, hoog/ laag • Omvorming bosgebied tot gemengd bos • Afwisseling bos, hei, vennen en duinen • Zandpaden • Oude ontginningen: houtwallen, struweel, akkers	• Stadsrandactiviteiten; boomkwekerij, ponyweitjes, hondenclubs, motorsport, maneges etc.-> onsaamenhangend rommelig geheel	• Herstel landschapselementen (hakhout, beplanting perceelsranden etc) • Dagrecreatie • Versterken kleinschalig mozaieklanschap	• Stedelijke druk op dit gebied • Hoge recreatieve druk • Verdroging vennen

A sepia-toned photograph of two large trees in a field. The trees are positioned on the left and right sides of the frame, with their branches and leaves filling the upper half. A fence is visible in the background, and the foreground is filled with tall grass. The text "landschappelijke ontwikkelingsvisie" is overlaid in white, sans-serif font across the lower half of the image.

landschappelijke ontwikkelingsvisie

7 ALGEMENE ONTWIKKELINGSVISIE

7.1 algemeen

Uitgangspunt is het creëren van een kwalitatief hoogwaardig, mooi en vitaal Oss' landschap, waarbij landschappelijke identiteit, verscheidenheid, beleving en duurzaamheid centraal staan. Een landschap met een eigen karakter, een bruikbaar landschap waar mensen zich thuis voelen. Essentieel hierbij is dat ruimtelijke ontwikkelingen in het landelijk gebied bijdragen aan behoud en versterking van de ruimtelijke kwaliteit van het landschap.

Het Osse landschap is over het algemeen interessant, aantrekkelijk, leesbaar en herkenbaar, met grote variaties in beleving. De landschappelijke kwaliteiten van het Osse landschap liggen met name in de identiteit van de verschillende landschappelijke eenheden en de grote contrasten tussen deze eenheden. Deze landschappelijke kwaliteiten zijn het dan ook waard om behouden en versterkt te worden.

7.2 identiteit landschapstypen

Deze visie zet in op de versterking en ontwikkeling van het eigen karakter van de vijf Oss landschapstypen; de uiterwaarden, de oeverwal, het komgebied, de dekzandrand en de dekzandrug. Deze hebben allen hun eigen identiteit. Het Oss landschap is dan ook nog steeds zeer divers.

Het autonome proces van vervagen van landschappelijke kenmerken en structuren leidt tot nivellering van het landschap. Deze nivellering leidt er toe dat gebieden op elkaar gaan lijken. Dit gaat ten koste van de herken-

baarheid van verschillende gebieden.

Het versterken van de karakteristiek van elk landschapstype maakt het landschap leesbaar, herkenbaar en begrijpbaar. Het verder ontwikkelen van de ruimtelijke karakteristieken is van belang omdat het landschap hiermee wint aan kwaliteit en duurzaamheid.

7.3 dynamisch landschap

Het landschap is door de eeuwen heen altijd veranderd. Het landschap staat niet stil en wordt al eeuwenlang sterk door menselijke activiteiten bepaald. De mens ontwikkelt zich, zo ook het landschap. In een landschap wordt gewoond, gewerkt, geleefd. Een landschap moet dan ook voldoen aan de eisen van de tijd. Een landschap stilzetten in de tijd is niet mogelijk, maar ook niet wenselijk.

Bij ontwikkelingen in het landschap staat behoud en versterking van het voorkomende landschapstype centraal. Hierdoor blijven de karakteristieke verschillen tussen de landschapstypen bestaan en blijft een gebied leesbaar.

Nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen zijn zeker niet uitgesloten, maar moeten wel aansluiten bij en bijdragen aan de (gewenste) karakteristiek.

In gebieden waar niet of nauwelijks sprake is van landschappelijke kwaliteit, is er meer ruimte voor nieuwe ontwikkelingen. Hier kunnen nieuwe ontwikkelingen immers tot nieuwe kwaliteit leiden. Er zal hier een extra investering nodig zijn.

In deze nota wordt vanuit landschappelijk perspectief een visie gegeven hoe omgegaan zou moeten worden

met nieuwe ontwikkelingen.

Er is een integrale aanpak nodig om te beoordelen of ontwikkelingen in een bepaald gebied passen. Er moet rekening gehouden worden met de transformatie van de landbouw, natuurontwikkeling, recreatiebehoeften, woningbouw, waterbeleid en de ontwikkeling van nieuwe landschappelijke structuren en elementen.

7.4 archeologische en cultuurhistorische waarden

Niet alleen op de dekzandrand en de oeverwallen, maar ook in het komgebied, de dekzandrug en de uiterwaarden liggen gebieden met hoge archeologische verwachtingspatronen. Er is reeds een groot aantal archeologische vindplaatsen bekend. Deze vertellen samen het verhaal van een rijke bewoningsgeschiedenis. Bij nieuwe ontwikkelingen dient nader onderzoek naar deze waarden plaats te vinden.

Ook het versterken van aardkundige waarden draagt bij aan een herkenbare identiteit van het landschap.

Cultuurhistorische patronen en elementen dragen ook bij aan de identiteit van de landschapstypen en dienen te worden behouden en waar mogelijk versterkt. In landschappelijk opzicht vormen bijvoorbeeld de dijken, dwarsdijken, weteringen, wielen en verkavelingspatronen belangrijke historische onderdelen van het landschap.

Bij nieuwe ontwikkelingen is het interessant, maar ook wenselijk, om oude elementen en patronen op te nemen in het ruimtelijk ontwerp. Op deze wijze draagt het ontwerp van nieuwe ontwikkelingen bij aan de herkenbaarheid en leesbaarheid van het landschap en haar geschiedenis.

Het gemeentelijk Erfgoedplan (2005) vormt een goede inspiratiebron voor dit onderwerp.

Naar de Brabantse waterlinie, die via Bergen op Zoom tot aan Grave liep, zal nader onderzoek gedaan moeten worden. Hoe en waar deze linie op Oss' grondgebied heeft gelopen, is momenteel nog onduidelijk.

Cultuurhistorische waarden zullen in het bestemmingsplan beschermd moeten worden.

7.5 natuur- en landschapsbeheer

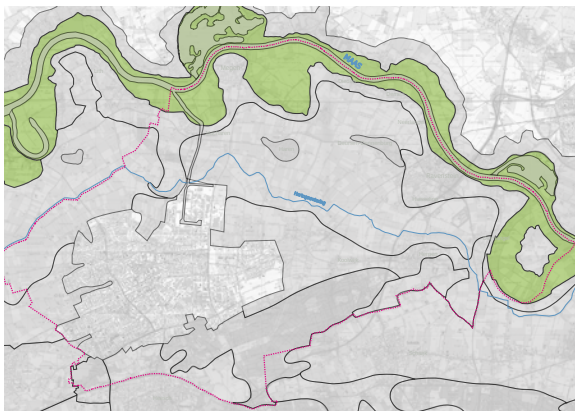
Het grootste deel van het Osse buitengebied is en blijft agrarisch gebied. Diverse soortgroepen zoals weidevogels, struweelvogels en dassen zijn afhankelijk van het cultuurlandschap. Veranderingen in de landbouw zijn te gebruiken voor landschapontwikkeling. Zo kunnen agrariërs (nog meer) ingeschakeld worden bij landschapontwikkeling en -beheer. De laatste jaren is dit reeds een tendens. Daar waar dat vanuit de natuurdoelen noodzakelijk is, blijft het beheer een taak van de grote terreinbeherende organisaties. Maar voor een aantal typen natuur is het niet nodig om de bestaande agrarische functie van de grond op te heffen. Deze natuur kan goed samengaan met landbouwkundig gebruik. In dat geval hoeft de overheid de grond niet aan te kopen. De agrariër blijft eigenaar van de grond en wordt naast boer gesubsidieerd beheerder van de natuur. Een groeiend aantal boeren doet hieraan mee. Ook andere particuliere grondeigenaren kunnen meedoen en doen dat steeds vaker. Groen blauwe diensten en randenbeheer zijn hier voorbeelden van.

Afhankelijk van de locatie en de beoogde natuurdoelstellingen kunnen er bijvoorbeeld in de uiterwaard ooi-bos en grienden ontstaan, op de oeverwal stinzenpark

(parkachtig bos met kruidlaag) en houtwallen, in delen van de kom bloemrijk hooiland, op de dekzandrand houtwallen en in de kampontginningen eikenbeukenbos aangelegd worden.

8 ONTWIKKELINGSVISIE PER DEELGEBIED

8.1 uiterwaarden

Het gewenste ruimtelijk beeld voor de uiterwaarden is die van een halfopen tot open reliëfrijk gebied. Het contrast tussen buiten- en binnendijks zal worden vergroot. Het zicht op en de binding met de rivier de Maas zal behouden moeten blijven. Ook het bestaande micro- en mesoreliëf zal behouden moeten blijven.

De bakenbomen vormen een fraaie begeleiding van de Maas en zijn vanuit landschappelijk en cultuurhistorisch oogpunt waardevol en behoudenswaardig. Bij uitval zouden nieuwe bomen moeten worden geplant. Waar mogelijk zou het Maasheggenlandschap hersteld moeten worden.

De Osse uiterwaarden maken onderdeel uit van de Ecologische Hoofdstructuur van Nederland (EHS).

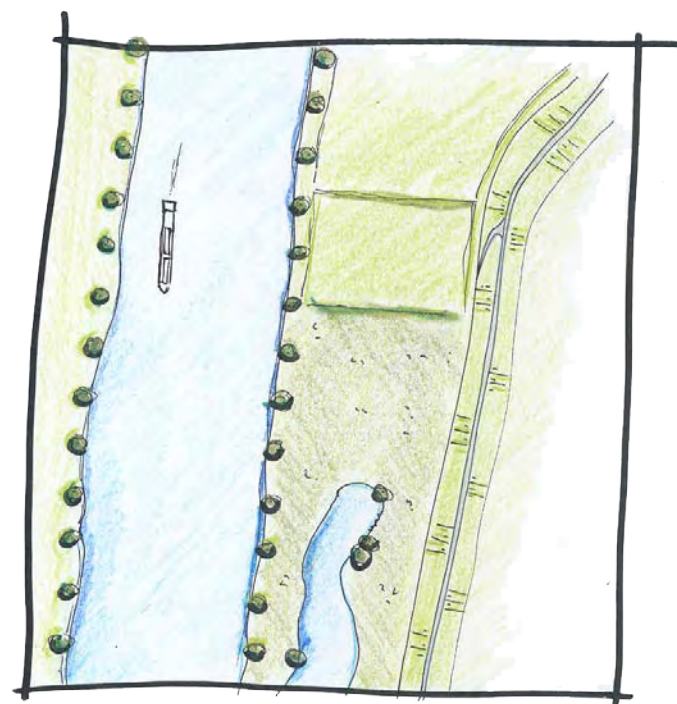
Natuurontwikkeling is dan ook dé gewenste ontwikkelingsrichting voor dit gebied. Het streven is om in de uiterwaarden grotere aaneengeregen natte natuurgebieden te ontwikkelen die onder invloed staan van de dynamiek van de Maas. Hierbij zal het bestaande reliëf benut moeten worden.

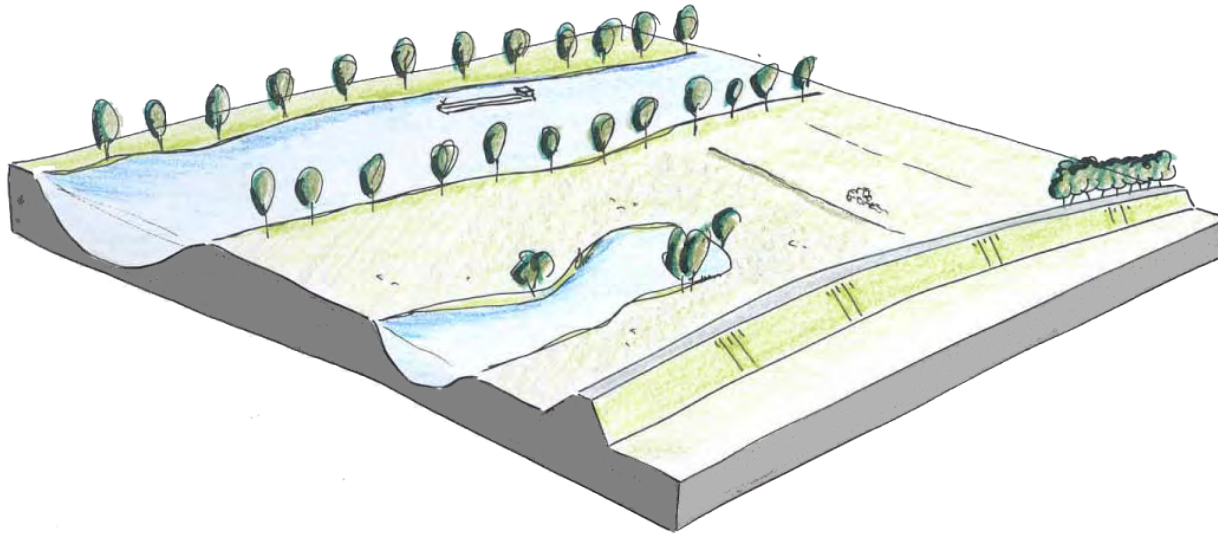
Op de lage delen van de uiterwaarden kan zich een karakteristiek nat matig voedselrijk grasland vormen waar weidevogels zich kunnen vestigen. Op de meest natte delen kan moeras, riet en wilgenstruweel ontwikkeld worden. Er kunnen oibossen ontstaan. Er kunnen grote of kleinere wateren aangelegd worden die worden gekoppeld aan de rivier en zo onder invloed staan van de rivierdynamiek. Het plan Oude Maasarm Keent is hier een voorbeeld van.

Dieren en planten die horen bij een dergelijk dynamisch landschap zijn o.a. de bever, water- en moerasvogels en stroomdalflora.

Naast natuurontwikkeling zal ook *waterberging* een belangrijk thema gaan vormen in de uiterwaarden. In het kader van Ruimte voor de Rivier wordt er op rijksniveau ruimte gezocht om rivierwater op piekmomenten te kunnen bergen. De uiterwaarden zijn hiervoor uitermate geschikt. Hier liggen mogelijkheden voor het maken van nevengeulen door oude rivierarmen uit te graven. Vanwege de waterbergende functie worden niet alleen opgaande beplanting maar ook traditionele vormen van bebouwing in de uiterwaard gewaardeerd. Dit laatste ook omdat bebouwing het buitendijkse karakter aantast. Voor innovatieve initiatieven bestaan wellicht wel mogelijkheden.

Een deel van de huidige *landbouwgronden* zal een natuurfunctie krijgen. Op een deel van de landbouwgronden zal het agrarisch gebruik gehandhaafd blijven. Hier worden op vrijwillige basis beheersovereenkomsten gesloten, gericht op behoud en ontwikkeling van natuur, landschap en cultuurhistorie. Landbouwgronden zullen extensief beheerd worden, waarbij de voorkeur uitgaat naar grasland boven maïsvelden.

schetsbeeld uiterwaard

De uiterwaarden lenen zich door hun uitgestrekte natuurlijke en dynamische karakter voor een eigen vorm van *recreatief* medegebruik, welke gericht is op de beleving van de weidsheid en ongereptheid van het landschap. Voor de aanleg van onverharde paden of struinpaden kan gebruik gemaakt worden van het landschap, bijvoorbeeld door gebruik te maken van bestaande stroomruggen en oude kades.

De aanleg van jachthavens (voor met name toervaarders) beperken tot situering in de directe nabijheid van de historische stadjes Ravenstein en Megen, mogelijk gecombineerd met natuurontwikkeling. De havens dienen passend te zijn binnen de schaal van de stadjes; kleinschaligheid is uitgangspunt.

Toe te passen beplantingssoorten staan op de beplantingslijst in bijlage 2, beplanting per landschapstype.

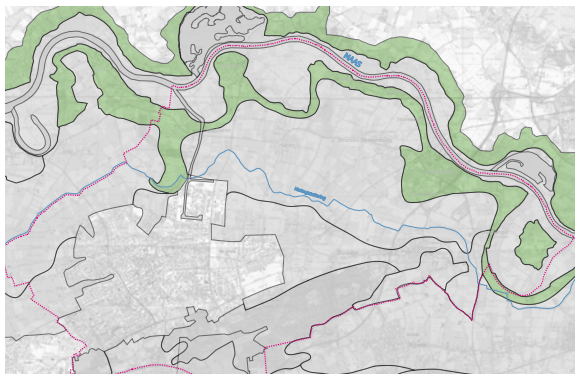
aandachtspunten voor uitwerking en uitvoering
ten behoeve van reactieve sturing (zie 10.2)

- beschermen van reliëf in bestemmingsplannen
- handhaving van fossiele rivierarmen, geulen en rillen van kronkelwaarden
- behoud van karakteristieke dijkenpatroon en kades
- bebouwing in principe niet toestaan in bestemmingsplan
- vanuit landschappelijke overwegingen insteken op handhaving bestaande/ aanplant nieuwe bakenbomen

ten behoeve van actieve sturing (zie 10.3)

- bij de realisatie van wateropgaven streven naar functiecombinaties met (natuur- en) landschapsontwikkeling
- bij realisatie van natuuropgaven streven naar functiecombinaties met landschapsontwikkeling
- reliëf bij functieverandering (naar natuur of water) behouden
- waar mogelijk Maasheggenlandschap herstellen
- op het gebied van natuurontwikkeling en waterberging ligt een grote gemeentelijke inspanning hier minder voor de hand, omdat met name Rijkswaterstaat en Natuurmonumenten hier eigendommen hebben in de uiterwaarden
- oude strangen waar mogelijk terugbrengen
- aanleg van jachthavens beperken tot Ravenstein en Megen.

8.2 oeverwal

de dijk

Het behoud van de huidige Maasdijk is uiteraard uitgangspunt. Het fraaie uitzicht vanaf de dijk op de uiterwaarden dient behouden te blijven. Ook dienen tussen de kernen zichtlijnen op het komgebied behouden te blijven.

Om het omringende landschap goed te ervaren is een langzaamverkeersroute op de dijk aantrekkelijk. De mogelijkheid voor het autoluw maken van de dijk- op delen waar geen vrijliggend fiets/ wandelpad gerealiseerd kan worden- wordt onderzocht.

Op de dijk kan natuurontwikkeling tot stand komen met specifieke dijkvegetaties die houden van droge omstandigheden.

oeverwal

Ruimtelijk gezien is het wenselijk om de hoogteligging van de oeverwal in het landschap te verduidelijken. Daarnaast is het wenselijk om de kleinschaligheid en het groene karakter van de oeverwal te versterken.

Met name in en rond de kernen dient gestreefd worden naar deze groene verdichting. In de kernen worden de kleinschalige groenelementen als hagen, boomgaarden en grote tuinen gehandhaafd en versterkt. Naarmate men verder van de kernen af gaat op de oeverwal verschuift het beeld geleidelijk van besloten naar halfopen naar vrij open. Verder van de kernen af zal middels een enkele singel of bomenrij loodrecht op de dijk het zicht op het open komgebied gehandhaafd blijven.

Streven naar kleinschaligheid en een groen karakter kan op verschillende manieren: door het weren van groot-schaligheid in bebouwing en perceelsgrootte, maar ook door de schaal te verkleinen door behoud (en versterking) van bestaande landschapselementen (zoals grienden, houtwallen en hakhoutbosjes) en door de aanleg van houtwallen, houtsingels, bosjes, laanbeplanting en (hoogstam)boomgaardjes. Hierdoor ontstaat een afwisseling tussen open en besloten gebieden.

Het onregelmatige verkavelingspatroon dient versterkt te worden. Door de aanleg van *kavelgrens-* en *erfbeplantingen* wordt het kleinschalige verkavelingspatroon benadrukt en kunnen droge ecologische verbindingzones ontstaan.

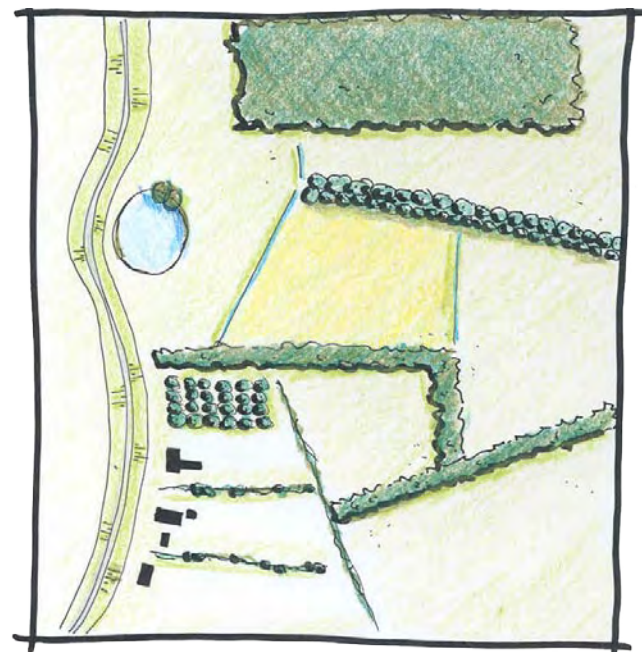
Het aanleggen van hoogstamboomgaarden zal bijdragen aan een afwisselend beeld op de oeverwal.

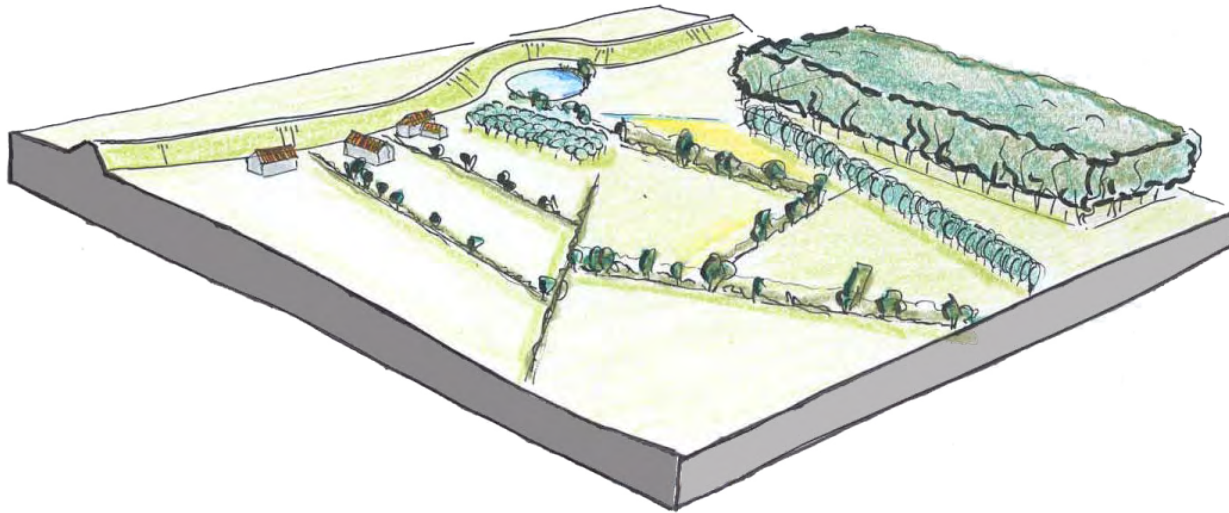
Door het versterken van verkavelingspatronen wordt de ontstaansgeschiedenis van het landschap op de oeverwal verduidelijkt.

Ook herstel van oude padenstructuren (bijvoorbeeld kerkpaden) draagt hiertoe bij. Dit laatste heeft tevens recreatieve waarde.

De oeverwallen zijn door hun groene en kleinschalige karakter aantrekkelijk voor de *recreant*. *Verbrede landbouw* kan in samenwerking met natuur- en landschapsontwikkeling plaatsvinden. Grootschalige landbouw tast de kleinschaligheid van het gebied aan en moet op de oeverwal niet gestimuleerd worden.

In de *kernen* wordt gestreefd naar het ontwikkelen van een streekeigen bouwstijl, aansluitend op de huidige bebouwing zoals langgevel-, kortgevel- en T-boerderijen.

schetsbeeld oeverwal

De ontwikkeling van *nieuwe landgoederen* past bij het beeld van een veelzijdig en halfopen landschap. (Zie 9.2 thema nieuwe landgoederen.) Als onderdeel van mogelijke toekomstige landgoederen kan zich in potentie een open parkachtig bos ontwikkelen.

Op de zonnige, lichte gronden (oeverwal en zuidkant dijk) kan zich *natuur* in de vorm van bloemrijk stroomdal grasland ontwikkelen. Rondom oude wielen kan zich moeras, natte strooiselruigte en wilgenstruweel vormen. Houtwallen vormen ecologische verbindingen.

Hier passen open parkachtige bossen/-jes met voornamelijk essen, iepen en eiken met een kruidlaag van bijvoorbeeld boshyacinten en sneeuwklokjes (Stinzenparkbos). Natuurontwikkeling is verder op de gradiënten tussen droog (oeverwal) en nat (kom en uiterwaard) mogelijk.

Het zogenaamde *Maasbandgebied* tussen Macharen en Oss, waarin zich ook het waterwingebied bevindt, zal recreatief en ruimtelijk ontwikkeld worden. Verdichting middels beplanting zal hier in oostwest richting moeten

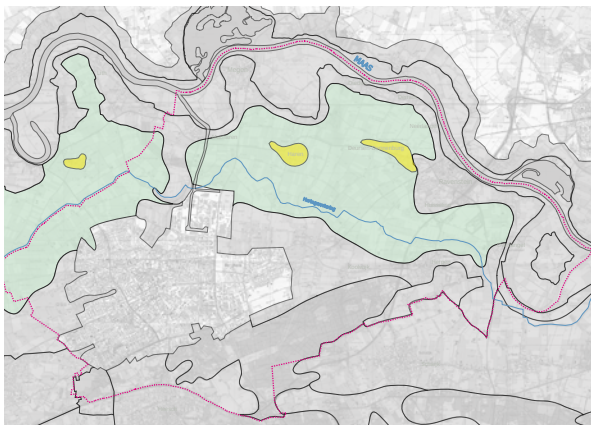
plaatsvinden, om de zones van de komgronden met elkaar in verbinding te houden. Om de aantrekkelijkheid en natuurwaarde van het waterwinbos te bevorderen zou hier een omvormingsbeheer moeten worden gevoerd, met als doel het krijgen van een open, natuurlijk bos met inheemse soorten, waar extensieve vormen van recreatie (wandelen en fietsen) mogelijk zijn.

Toe te passen beplantingssoorten staan op de beplantingslijst in bijlage 2, beplanting per landschapstype.

aandachtspunten voor uitwerking en uitvoering algemeen

- nieuwe ontwikkelingen landschappelijk inpassen
- ten behoeve van reactieve sturing
 - behoud van karakteristieke dijkenpatroon
 - bestaande landschapselementen beschermen in het bestemmingsplan
- ten behoeve van actieve sturing
 - in dit gebied is ruimte voor vernieuwing, bijvoorbeeld voor nieuwe landgoederen
 - rekening houden met reliëf bij functieverandering
 - toevoegen nieuwe landschapselementen, zoals houtwallen, grienden en bosjes, stimuleren
 - aanleg hoogstamboomgaarden stimuleren
 - onregelmatige blokstructuur versterken
 - herstel oude padenstructuur (kerkepaden)
 - in het Maasband-project rekening houden met de landschappelijke eenheden.

8.3 komgebied

In dit gebied wordt gestreefd naar het versterken van de rechtlijnige opbouw van de kommen met het duidelijke ritme van sloten, wegen en erven. Het contrast met de lossere vormen van de oeverwal en dekzandrand wordt versterkt door de karakteristieken van dit landschapstype zoals openheid, rationaliteit en grootschaligheid te benadrukken.

De *openheid* van de kom is de belangrijkste kwaliteit van het gebied. Het behoud en versterken van een open karakter is dan ook uitgangspunt, evenals het behoud van zichtrelaties.

Wegbeplanting doet over het algemeen afbreuk aan de openheid; wegbeplanting zal dan ook –op termijn- grotendeels moeten verdwijnen. Dit betekent niet dat een groot aantal laanbomen gekapt moet worden. Er kan worden ingestoken op een uitstervingsbeleid; kwalitatief slechte beplanting wordt verwijderd zonder deze te

vervangen door nieuwe bomen. Eventueel kunnen daarbij fraaie exemplaren als solitair worden gehandhaafd, liefst als knotboom.

Vooraf in en aan de rand van *weidevogelgebied* is het verwijderen van opgaande beplanting van belang omdat dit naast een visueel-ruimtelijk ook een belangrijk ecologische waarde heeft. Weidevogels zijn namelijk erg gebaat bij openheid. Ook het grondwaterpeil verhogen heeft een gunstig effect op de weidevogelstand.

In het open gebied is het ruimtelijk gezien wenselijk landbouwkundige teelten boven ooghoogte, zoals maïs, te beperken.

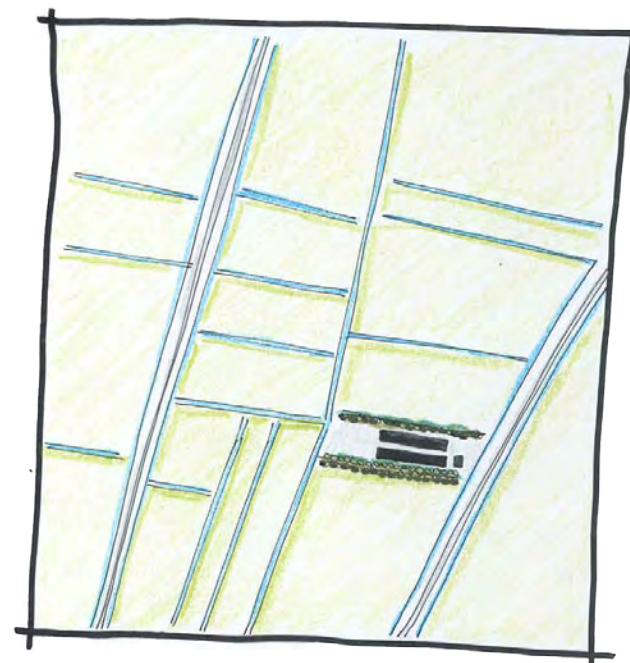
Het deel van het *waterwin-bos* dat in het komgebied ligt voegt niets toe aan het landschap. Het maakt de leesbaarheid ervan minder. Daarom wordt voorgesteld het gedeelte van het bos dat in het komgebied ligt te kappen.

Langs de *Hertogswetering* wordt een ecologische verbindingzone ontwikkeld. De Hertogswetering wordt hierbij een natuurlint met flauwe oevers en deels struweel en opgaande beplanting. Visueel-ruimtelijk is dit laatste minder gewenst omdat hiermee de openheid, juist in het midden van de kom, wordt aangetast. Er zal bij de planvorming en beheer van een gebied steeds een afgewogen keuze gemaakt moeten worden of natuurlijke processen of het visueel landschappelijke het primaat krijgen.

In het komgebied wordt ingezet op het behoud van een *vitale veeteeltsector*. Schaalvergroting van de aanwezige grondgebonden agrarische bedrijven is onvermijdelijk.

Dit betekent dat vrijkomende gronden ook ter beschikking van deze bedrijven zullen komen. Rendabele, grootschalige grondgebonden landbouwbedrijven zullen de beheerders van dit landschap blijven.

De bestaande intensieve veehouderijen passen in de grootschalige komgebieden. Ook hiervoor geldt dat in schaalvergroting de voornaamste ontwikkelingskansen liggen. Door schaalvergroting is ook de kans op samenvoeging van percelen groot. Sloten worden gedempt, perceelsafscheidings met puntdraad verdwijnen. Deze lijnen in het landschap geven juist richting aan een gebied. Hier moet dan ook zorgvuldig mee worden omgegaan.

Verbreiding van de bedrijfsvoering door middel van bijvoorbeeld groene en blauwe diensten en extensieve vormen van recreatie is mogelijk.

Aan ontwikkelingen op het *erf*, zoals de bouw van stallen en loodsen, worden randvoorwaarden gesteld die passen bij het landschapstype. Erven in het komgebied vormen momenteel veelal een eiland van bebouwing en soms groen in een open, grootschalig, modern landbouwlanschap.

Veel erven hebben, vooral doordat ze langzaam gegroeid zijn, een enigszins rommelig karakter. De bebouwing kan hier voorzien worden van een afschermd groene rand van gebiedseigen beplanting. De bebouwing hoeft hierbij niet geheel 'ingepakt' te worden. Dit laatste is overigens wel wenselijk indien er sprake is van gebiedsvreemde bebouwing.

Indien de bebouwing qua vorm, architectuur, materiaal- en kleurkeuze als hoogwaardig kan worden bestempeld, kan van het afschermd principe afgevoerd worden. Er kan dan worden uitgegaan van een erf omzoomd met transparante bomenrij(en), gecombineerd met een watergang. Hierdoor komen nieuw te bouwen stallen en loodsen (gedeeltelijk) in het zicht komen te liggen.

(Zie 9.4 erfinrichting)

Landgoedontwikkeling past niet binnen de karakteristiek van het gebied van openheid, grootschaligheid en agrarische bedrijvigheid. Voldoen aan provinciale randvoorwaarde om aan te sluiten op grotere natuurgebieden is hier moeilijk realiseerbaar. Ook de situering in de directe nabijheid van kernen ligt in het komgebied niet

voor de hand. Kortom: landgoedontwikkeling wordt hier niet uitgesloten, maar er zitten veel haken en ogen aan het realiseerbaar maken van deze ontwikkeling. (Zie 9.2)

In zoekgebieden voor *waterberging* is grootschalige bebouwing niet toegestaan.

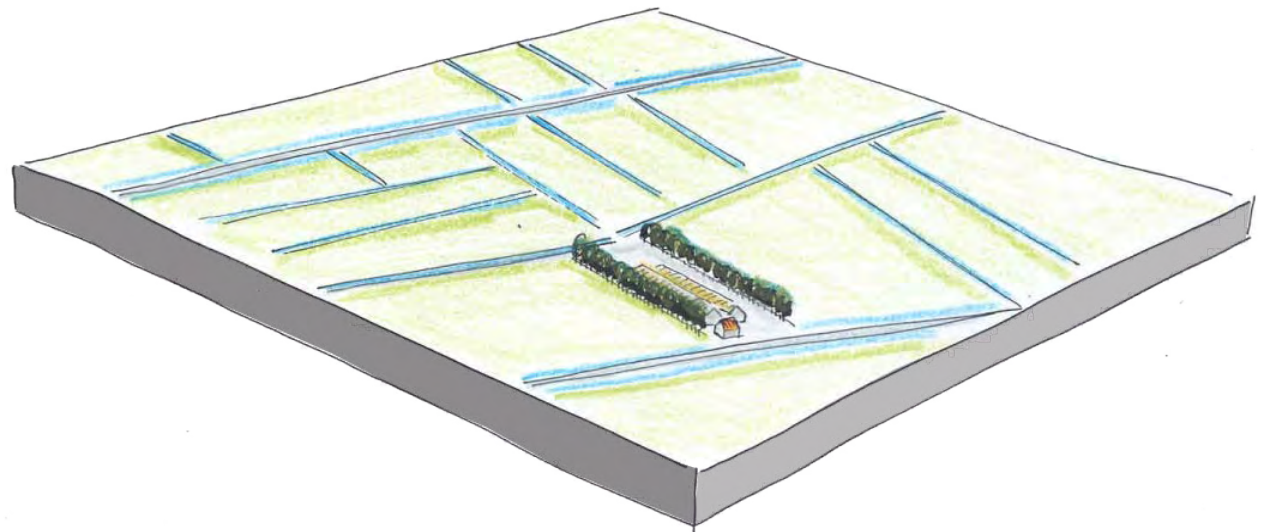
Het komgebied is vooral een gebied om per fiets te verkennen. Hiermee zal rekening moeten worden gehouden bij *recreatieve* planontwikkeling. Bijzondere aandacht verdient de recreatieve uitloop vanuit het noordelijk deel van de stad Oss zoals de wijken Mettegeupel en Ooyense Zij. Het realiseren van 'rondjes-om' in aansluiting op de 'groene lobben' en de 'vingers' is wenselijk.

Grote en/of intensieve recreatieterreinen verstoren

de openheid en relatieve rust in het gebied en dienen dus geweerd te worden. Ontwikkelen van kleinschalige recreatieve voorzieningen kan alleen bij uitzondering; alleen indien hiervoor ruimte is binnen het bestaande erf, agrarische bedrijfsvoering niet wordt aangetast en indien de voorziening landschappelijk ingepast kan worden.

De *natuurwaarden* in het komgebied worden verhoogd door grootschalige en robuuste dooradering van het gebied met vooral natte ecologische verbindingzones. Als drager voor deze dooradering fungeren bestaande doorgaande structuren zoals de Hertogswetering en de Groene Dijk.

Verder wordt er ingestoken op agrarisch natuurbeheer, omvorming van wegbermen tot bloemrijke bermen en

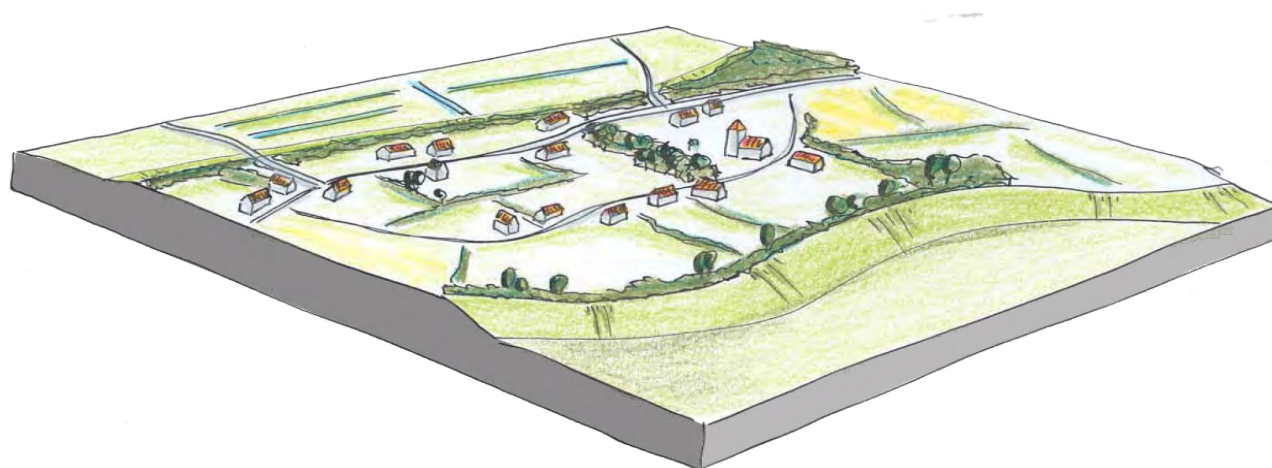

schetsbeeld komgebied

ontwikkeling van vochtige vegetaties langs slootkanten. De ontwikkeling van natuur in het open komgebied is mogelijk in de vorm van 'lage', bij de karakteristiek van het landschap passende natuur, zoals vochtige tot natte graslanden, bloemrijk hooiland, grienden en eventueel een eendenkooi.

rivierduinen; Deursen-Dennenburg en Haren

De hogergelegen rivierduinen liggen als markante eilanden in het lege komgebied. De 'bolling' van het rivierduin is in het komgebied nog steeds zichtbaar. Het contrast tussen het rivierduin en de kom kan worden versterkt door de begrenzing tussen deze twee heel scherp en abrupt te houden. Dit betekent dat dorpse activiteiten zich dienen te beperken tot het rivierduin

schetsbeeld rivierduin

en er geen (bouw)activiteiten buiten de duinen plaats mogen vinden.

Binnen de grenzen van het duin kunnen de kernen 'opgevuld' worden met opgaand groen in de vorm van bosjes met bijvoorbeeld eik en beuk. Met name het zicht op Haren vanuit westelijke zijde zou hiermee verzacht kunnen worden.

Bij Deursen-Dennenburg kan het gebied rondom de Rijt en klooster Soeterbeek verder verdicht worden met opgaand groen.

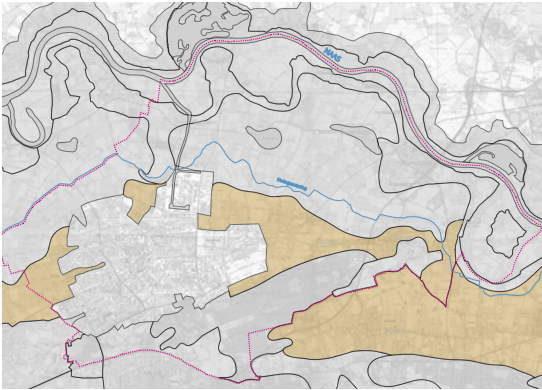
Toe te passen beplantingssoorten staan op de beplantingslijst (bijlage 2, beplanting per landschapstype).

aandachtspunten voor uitwerking en uitvoering algemeen

- nieuwe ontwikkelingen landschappelijk in-

- passen de openheid als belangrijkste kwaliteit van de kom zien
- ten behoeve van reactieve sturing
- in bestemmingsplan mogelijkheden voor ophoging/ verandering van het maaiveld beperken
- in aanlegvergunningenstelsel aandacht voor percelering in relatie tot schaalvergroting
- ten behoeve van actieve sturing
- in (laan)bomenplan aangeven welke laanstructuren kunnen verdwijnen
- kappen van het deel van het Waterwin-bos dat op komgrond ligt
- haalbaarheid nagaan beperking landbouwkundige teelten boven ooghoogte, zoals maïs.

8.4 dekzandrand

De gebieden op de dekzandrand kunnen een transformatie aan. Verandering van het landschap is hier mogelijk.

Op de dekzandrand kan het kleinschalige en half-open tot besloten karakter weer worden teruggebracht om zo in het gebied een afwisselend en groen beeld te realiseren. Het versterken van de kleinschaligheid kan door de aanplant van opgaand groen.

Met betrekking tot het verkavelingspatroon in deze overgangszone moet er naar gestreefd worden om nabij de kernen onregelmatige blokverkaveling te behouden en versterken en in het overige gebied de regelmatige slagenverkaveling met zeer smalle percelen loodrecht op de dekzandrug te behouden en versterken. Deze structuren kunnen benadrukt worden door herstel en uitbreiding van kavelrandbeplanting in de vorm van houtwallen en singels. Door nieuwe aanplant en herstel van houtwallen zullen ook de natuurwaarden in dit gebied verhoogd worden.

Ook kunnen meer robuuste groene “vingers” in de vorm van bosjes haaks op het bos van Herperduin als nieuwe landschappelijke structuur aangelegd worden. Deze smalle bosjes in het kwelgebied kunnen gevormd worden met bomen die houden van natte omstandigheden: bijvoorbeeld elzen-essen hakhoutbosjes. Dit afwisselend landschap zal een scala aan zoogdieren (waaronder de das), vogels en insecten aantrekken. De ecologische potenties op de dekzandrand liggen met name in het bestaan van kalkrijke kwel. Er wordt dan ook gestreefd naar behoud en ontwikkeling van waardevolle (kwel-)vegetaties in sloten en aan slootkanten. Er kunnen natte hooilanden met bloemrijke kruidenvegetaties en amfibieënpoolen ontwikkeld worden.

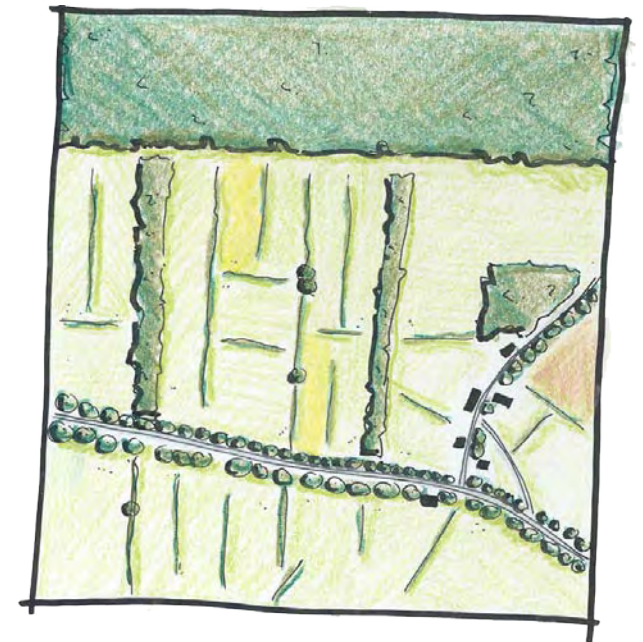
Vanuit ecologisch oogpunt is het leggen van een relatie tussen zand- en kleigebied wenselijk. In de Landinrichting Lage Maaskant is dit vormgegeven middels een smalle ‘landschapszone’ van Herperduin naar de Hertogswetering. Deze zone kan verder ontwikkeld worden door deze breder te maken. De gemeente Oss kan deze ontwikkeling in gang zetten, omdat zij gronden in eigendom heeft aansluitend op deze zone.

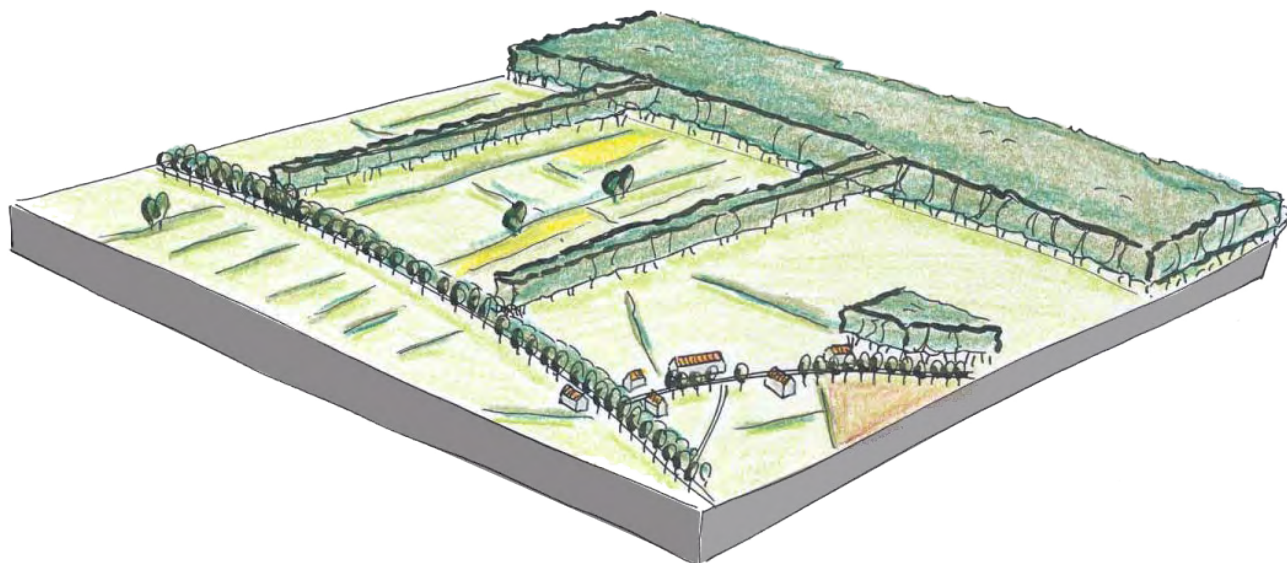
Om de gewenste vorming van het landschap te kunnen bewerkstelligen bestaat in deze zone de mogelijkheid om *nieuwe functies* toe te laten. Gedacht kan worden aan vormen van rood-met-groen, waarbij vormen van wonen, werken en/of recreëren mogelijk zijn. Deze zone is uitermate geschikt voor de situering van nieuwe landgoederen. Zie 9.2 nieuwe landgoederen. Met name het gebied tussen Berghem en Herpen en aansluitend op het natuurgebied Herperduin komt

hiervoor in aanmerking. Het landgoed zou zich kunnen ontwikkelen door middel van toepassing van kavelrandbeplanting en smalle bosjes.

Er kan onderzocht worden of in dit gebied wellicht op kleine schaal woon- en werklocaties mogelijk zijn. Mogelijk in vrijkomende agrarische bebouwing of ter vervanging van deze bebouwing. De slagenverkaveling met kavelrandbeplanting kan hierbij prima dienen als casco.

In het gebied zijn nog vrij veel gemengde en intensieve veehouderijen aanwezig. Gezien de ligging nabij bebouwingsconcentraties en natuur zijn de uitbreidingsmogelijkheden van deze bedrijven beperkt. Dit zal dan ook het gebied zijn waar veel agrariërs stoppen met hun

schetsbeeld dekzandrand

bedrijfsvoering (of zoeken naar verbreding). Wat te doen met vrijkomende agrarische bedrijfsbebouwing is een vraag die met name hier speelt.

Hoe de in dit gebied aanwezige tuinbouw zich in de toekomst zal ontwikkelen is onzeker.

Indien hier een afwisselend, kleinschalig landschap ontstaat, kan dit gebied zeer aantrekkelijk worden voor de recreant. Vanuit de kernen is een uitloop in deze zone aantrekkelijk. Gedacht moet worden *aan extensieve vormen van recreatie* als wandelen en fietsen.

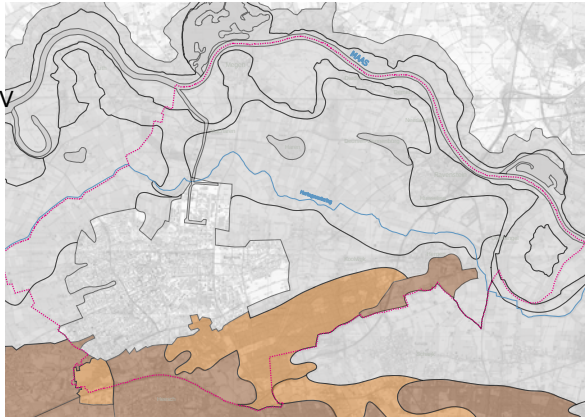
Toe te passen beplantingssoorten staan op de beplantingslijst in bijlage 2; beplanting per landschapstype.

aandachtspunten voor uitwerking en uitvoering algemeen

- herstel kavelrandbeplanting als voorwaarde bij ontwikkelingen in bestemmingsplan opnemen
- onderzoeken hoe uitbreiding van kavelrandbeplanting kan worden bewerkstelligd op gronden van particulieren (subsidievormen stimuleren randen/ landschapspakketten bijvoorbeeld)

- nieuwe ontwikkelingen landschappelijk inpassen
 - onregelmatige blokverkaveling nabij kernen versterken
 - in het overige gebied regelmatige slagenverkaveling loodrecht op de dekzandrug versterken
- ten behoeve van reactieve sturing
- bestaande kavelrandbeplanting in bestemmingsplan opnemen
- ten behoeve van actieve sturing
- in de dekzandrand inzetten op transformatie; het toelaten van nieuwe functies onderzoeken
 - als gemeente actief inzetten op verbreding van de landschapszone Herperduin- Hertogswetering
 - de ecologische potenties op de dekzandrand vergroten door de aanwezigheid kalkrijke kwel uit te buiten
 - de realisatie van enkele nieuwe landgoederen in de dekzandrand stimuleren
 - onderzoek doen naar de (on)mogelijkheden voor woningbouw en bedrijvigheid op kleine schaal
 - ontwikkelen streekeigen bouwstijl (kortgevelboerderij/ landhuis).

8.5 dekzandrug

Voor de dekzandrug geldt dat er gestreefd wordt naar het verduidelijken van de hoge ligging in het landschap. Dit kan door toepassing van opgaand groen, passend bij dit landschapstype (eik/beuk). Verder is het behoud van reliëfverschillen van belang.

visie Oss- Heesch

Voor het gebied tussen Oss en Heesch (ook wel geleidingzone genoemd) wordt op dit moment een visie ontwikkeld. Insteek is herstel van het oude kampenlandschap met bosjes, houtwallen en –singels en andere landschappelijke elementen. Daarnaast is het dynamische karakter van de ligging tegen de stadsrand belangrijk uitgangspunt voor ontwikkelingen.

In de visie wordt onderzocht of nieuwe woningbouw of bedrijvigheid op kleine schaal mogelijk is. Hierbij zal altijd afgestemd moeten worden op de opbouw van het landschap. In het gebied zijn wellicht kansen voor de

ontwikkeling van een enkel nieuw landgoed, in combinatie met verwijdering van grootschalige (agrarische) bedrijvigheid.

Recreatieve uitloop vanuit Oss speelt ook hier een belangrijke rol. Er zijn een tweetal recreatieve knopen benoemd; de Geffense Plase.o. en de Witte Ruisheuvel e.o.

visie Geffen- Oss

Door de gemeente Maasdonk worden op haar grondgebied plannen ontwikkeld voor een golfbaan en woningbouw in combinatie met versterking van het groene karakter.

Aansluiting op en samenhang tussen dit gebied en de Geffense Bosjes is noodzakelijk.

stuifduinen- en boscomplex

Voor Herperduin en de Geffense Bosjes geldt dat er gestreefd wordt naar behoud en ontwikkeling van de landschappelijke en ecologische kwaliteit. De beslotenheid van de bosgebieden blijft aanwezig. Binnen die beslotenheid bestaat de mogelijkheid tot het maken van open plekken in de vorm van vennen, heideveldjes en stuifduintjes. Hierdoor ontstaat er een aantrekkelijk en afwisselend gebied. De omvorming van naald- naar loofbos wordt verder doorgezet.

Er wordt ingezet op behoud en versterking van stuifduinen en reliëf. De bosranden worden versterkt door de ontwikkeling van zoomvegetaties.

Herperduin

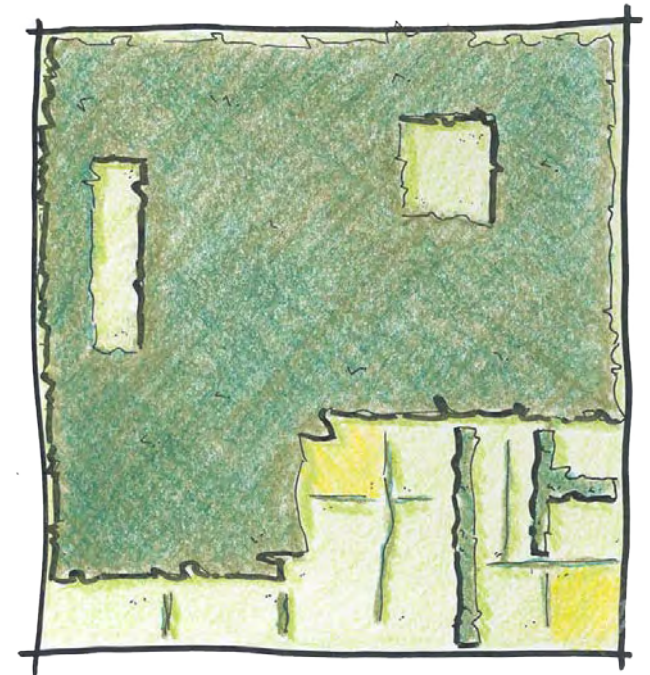
Voor het stuifduinen en- en boscomplex van Herperduin wordt verwezen naar en aangesloten op de visie 'Er zit leven in natuurbOss' (2005); ook hierin speelt bosomvorming een belangrijke rol. Kernpunt en uit de visie zijn

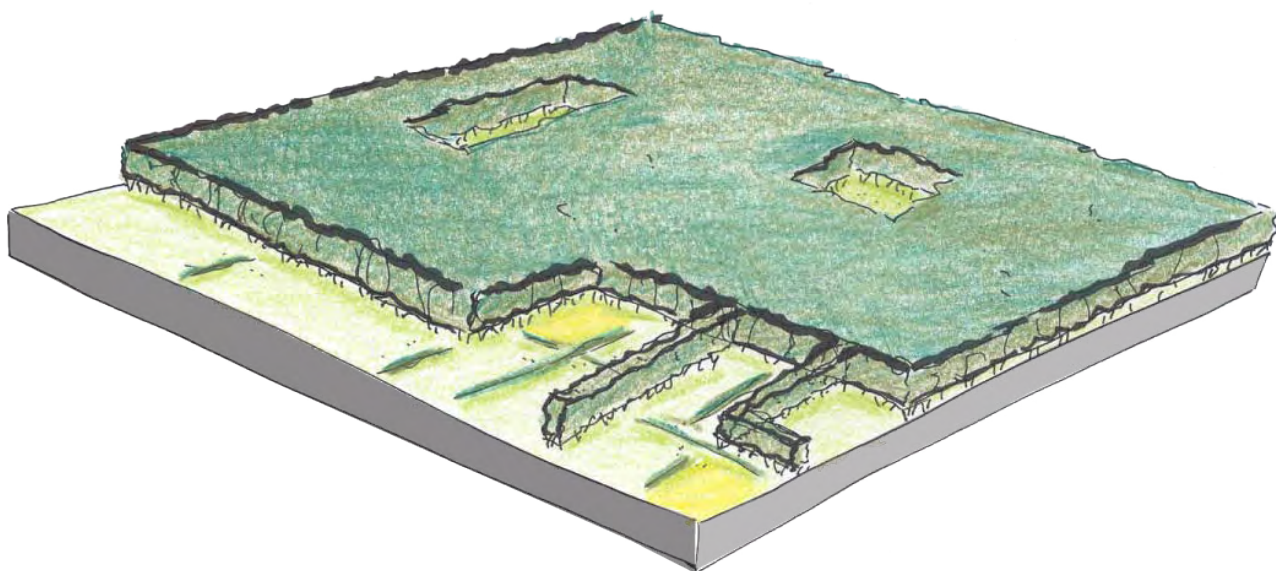
natuurontwikkeling en extensieve recreatie in de kern van het natuurgebied en intensieve recreatie langs de randen. Het ontwikkelen van de Rijsvennen tot een kalkrijk kwelgebied maakt onderdeel uit van dit plan.

Geffense Bosjes

Aan de noordzijde van de Geffense Plas is beperkte uitbreiding van de recreatieve functie mogelijk, met name voor de Osse inwoners.

Natuurwaarden kunnen vooral aan de zuidzijde van de Geffense Plas verder ontwikkeld worden.

schetsbeeld dekzandrug

kamp- en heideontginningen

In aansluiting op de karakteristieke opbouw van het landschap en ter versterking van de karakteristieke ontginningspatronen worden kavelgrens- en laanbeplantingen aangelegd. Hierdoor ontstaat een kleinschalig mozaïeklandschap, waar ruimte is voor verschillende functies als extensieve akkerbouw, natuurontwikkeling, het vormen van eikenbeukenbos, extensieve dagrecreatie.

De opgaande beplantingslijnen dienen als droge ecologische verbindingszones en verhogen de natuurwaarden van het gebied.

Er zijn in dit gebied mogelijkheden voor extensieve landbouw en agrarisch natuurbeheer, echter niet voor intensieve veehouderijen. De ligging nabij de bebouwing van Oss en Herpen én de nabijheid van grootschalige natuur maakt dit onwenselijk. Grootschalige agrarische bedrijven tasten de identiteit van het gebied aan.

Toe te passen beplantingssoorten staan in de beplantingslijst in bijlag 2; beplanting per landschapstype.

laandachtspunten voor uitwerking en uitvoering algemeen

- herstel kavelrandbeplanting als voorwaarde bij ontwikkelingen in bestemmingsplan opnemen
- onderzoeken hoe uitbreiding van kavelrandbeplanting kan worden bewerkstelligd op gronden van particulieren (subsidievormen stimuleren randen/ landschapspakketten bijvoorbeeld)
- behoud zandpaden
- nieuwe ontwikkelingen landschappelijk inpassen

ten behoeve van reactieve sturing

- bescherming van aardkundige waarden (onder andere in bestemmingsplan)
- bestaande kavelrandbeplanting in bestemmingsplan opnemen

ten behoeve van actieve sturing

- behoud van reliëf bij functieverandering
- ontwikkelen streekeigen bouwstijl in kamp- en heideontginningen
- de situering van een enkel nieuwe landgoed in kamp- en heideontginningen stimuleren, in combinatie met verwijdering van grootschalige (agrarische) bedrijvigheid.

9 ONTWIKKELINGSVISIE PER THEMA

9.1 inleiding

Er spelen in het landelijk gebied van Oss een aantal thema's die van grote invloed zijn op het landschap. Anderzijds kan ook vanuit het landschappelijk perspectief handreikingen worden geboden bij de visievorming en beoordeling van deze nieuwe ontwikkelingen. Om te voorkomen dat ontwikkelingen teveel ad hoc worden beoordeeld, biedt deze Nota Landschapsbeleid randvoorwaarden en richtlijnen waardoor plannen sneller en consequenter beoordeeld kunnen worden. De hieronder genoemde thema's zijn niet uitputtend. Nieuwe ontwikkelingen zullen zich blijven voordoen. De methode van aanpak per landschapstype kan ook in deze nieuwe gevallen toegepast worden. Deze nota is dan ook uit te bouwen met nieuwe thema's, en te zien als een groeidocument.

9.2 nieuwe landgoederen

inleiding

Een nieuw landgoed bestaat uit woonbebouwing van allure en een terrein van minimaal 10 ha dat (grotendeels) openbaar toegankelijk is. Via de ontwikkeling van nieuwe landgoederen worden particulieren gestimuleerd tot natuur- en landschapsontwikkeling in het buitengebied. Als 'tegenprestatie' mag de particulier onder voorwaarden nieuwe bebouwing oprichten (Rood voor Groen).

Nieuwe landgoederen kunnen de kwaliteit van het landschap verbeteren als ze aansluiten bij de karakteristiek van het gebied. Een nieuw landgoed moet een meerwaarde hebben voor het landschap, voor natuur/

ecologie en voor recreatie. Verder moet een nieuw landgoed een beeldkwalitatieve meerwaarde hebben.

provinciaal beleid

De definitie voor 'nieuwe landgoederen' -zoals deze door de provincie Noord-Brabant in de provincie notitie 'Rood voor groen, Nieuwe landgoederen in Brabant' wordt gehanteerd- luidt:

'Een functionele eenheid, bestaande uit bos of natuur al dan niet met agrarische gronden met een productiedoelstelling. Vormen van bos- en landbouw kunnen onderdeel uitmaken van de bedrijfsvoering. Het geheel omvat minimaal 10 hectaren grond en is overwegend openbaar toegankelijk. Op het landgoed staan één of meer wooncomplexen met tuin van allure en uitstraling. Als ruimtelijk kenmerk geldt dat er een raamwerk van wegen, waterlopen, lanen en singels is, waarbinnen de verschillende ruimtegebruikvormen zijn gerangschikt. Het geheel is een ecologische, economische en esthetische eenheid waarvan de invulling is geïnspireerd door het omringende landschap, de cultuurhistorie en de bodemgesteldheid.'

Het provinciaal beleid maakt onderscheid tussen landgoederen met een omvang van 10 –15 ha en landgoederen groter dan 15 ha. De eerste gaat uit van maximaal 3 wooneenheden, bij voorkeur in één woongebouw. Een landgoed van 10- 15 ha kan alleen ontwikkeld worden vanuit een VAB-locatie. Voor de tweede geldt dat elke 2,5 ha extra nieuw bos/ natuur één wooneenheid extra oplevert, tot maximaal 8 wooneenheden. Hier vindt ontwikkeling bij voorkeur plaatst vanuit een VAB-locatie.

Voor situering van nieuwe landgoederen geldt op grond van het provinciaal beleid:

- bij voorkeur in de directe nabijheid van be-

bouwde kernen

- bij voorkeur koppeling aan bestaande grotere natuurgebieden
- aanknopingspunten vanuit landschap, infrastructuur, cultuurhistorie en waterhuishouding.

gemeentelijk beleid

Voor het toestaan van de situering van landgoederen kan de gemeente het provinciaal beleid aanscherpen. In deze landschapsbeleidsnotitie geeft de gemeente Oss inzicht in voorkeurslocaties voor nieuwe landgoederen op basis van de verschillende landschapstypen.

landschapstypen

Nieuwe landgoederen dienen aan te sluiten bij de karakteristiek van het landschap. Ze dienen zelfs het landschap te versterken. Half-open of gesloten landschappen hebben opgaand groen in de vorm van bossen, bos-sages, houtwallen of bomenlanen. Landgoederen passen in gebieden met deze karakteristiek, omdat zowel in een half-open als een besloten landschap natuur- en/of landschapsontwikkeling middels opgaande beplanting mogelijk is. Dit maakt dat met name de oeverwallen, dekzandrands en dekzandrug in beeld zijn voor situering van nieuwe landgoederen.

De beste kansen liggen op de oeverwallen en de dekzandrands. In deze twee landschapstypen is immers een verdere landschapsontwikkeling door schaalverkleining en verdichting met opgaande begroeiing wenselijk. Hieraan kunnen nieuwe landgoederen een belangrijke bijdrage leveren, waardoor een win-win situatie ontstaat.

bebouwing

Ook de vormgeving en beeldkwaliteit van de bebouwing dienen aan te sluiten op het landschapstype. Het is van belang dat de nieuwe bebouwing in harmonie is met de omgeving, met het landschap. Het gaat dan met name om de massa, uitstraling, materiaal- en kleurgebruik. Met name de massa en uitstraling bepaald het aantal wooneenheden. Er kan daarom niet op voorhand een maximum of minimum aan het aantal wooneenheden worden gesteld. Wel kan gesteld worden dat toepassing van één of enkele woongebouwen (waarin zich meerdere wooneenheden kunnen bevinden) over het algemeen de voorkeur geniet boven toepassing van meerdere vrijstaande woningen, elk op een ruime kavel. Dit laatste om te voorkomen dat er een woonbuurtje ontstaat in het buitengebied.

Het maximum aantal wooneenheden dat de provincie stelt op 8 lijkt erg veel, maar kan middels een afgewogen ontwerp toch mogelijk zijn.

Qua vormgeving van de bebouwing van het landgoed kan aangesloten worden bij de reeds aanwezige bebouwing en met respect voor de cultuurhistorie. Het versterken en/of ontwikkelen van een streekeigen bouwstijl is wenselijk.

De nieuwe bebouwing hoeft niet historiserend te zijn.

nieuwe landgoederen per landschapstype

uiterwaarden

Landgoedontwikkeling in de uiterwaarden is uitgesloten. Toevoegen van woningen is ongewenst, gezien de rivierdynamiek en de ligging in de Ecologische Hoofdstructuur (EHS).

oeverwal

De ontwikkeling van nieuwe landgoederen past bij het beeld van een veelzijdig, kleinschalig en halfopen landschap, met de aanleg van fruitboomgaarden, kleine landschapselementen (als houtwallen, singels) een open parkachtig bos. Er dient hier rekening gehouden te worden met de wenselijkheid om vanaf de dijk af en toe zicht op het komgebied te hebben.

In het Maasbandgebied, tussen Oss en Macharen, is op de oeverwal tussen het waterwinbos en Macharen misschien ruimte voor een nieuw landgoed.

Qua vormgeving van de bebouwing van het landgoed kan aangesloten worden bij de reeds aanwezige bebouwing op de oeverwal en met respect voor de cultuurhistorie. Hier aansluiting zoeken bij de T- en langgevelboerderij.

komgebied

In het komgebied kunnen in principe geen landgoederen worden opgericht. Landgoedontwikkeling past niet binnen de karakteristiek van openheid en grootschaligheid. Bovendien kan dit leiden tot belemmering van de agrarische bedrijvigheid en kan moeilijk voldaan wor-

den aan de provinciale randvoorwaarden.

Aansluiting bij grotere natuurgebieden is in het komgebied moeilijk realiseerbaar. Hooguit daar waar de oeverwal heel smal is kan een relatie gezocht worden met de uiterwaardennatuur.

rivierduin van Deursen-Dennenburg

De hogergelegen rivierduin van Deursen-Dennenburg ligt als markant eiland in het lege komgebied. Het gebied op het duin ten zuiden van de Dorpenweg nabij de bebouwingsconcentratie aan de Rijt en rondom klooster Soeterbeeck zou verder verdicht kunnen worden met opgaand groen, in de vorm van bosjes met bijvoorbeeld eik en beuk. Deze landschapsontwikkeling kan eventueel gepaard gaan met de vorming van een nieuw landgoed. Eventueel kan een deel van het –onbebouwde deel van het- landgoed zich in de kom bevinden, waar zogenaamde ‘lage natuur’ kan worden ontwikkeld. Een aansluiting op een groot natuurgebied is hier vooralsnog niet mogelijk.

dekzandrand

Deze zone, die toe is aan een transformatie, is uitermate geschikt voor de situering van nieuwe landgoederen. Met name het gebied tussen Berghem en Herpen, ten zuiden van de Berghemseweg en aansluitend op het natuurgebied Herperduin komt hiervoor in aanmerking. Hier kan een win-win situatie ontstaan gezien de wens om hier meer aan landschapsontwikkeling in de vorm van kavelrandbeplanting en smalle bosjes te doen. Het gebied ten noorden van Berghemseweg vormt de overgang naar open komkleigebied. Hier is geen aan-

sluiting bij grotere natuurgebieden te maken en is ontwikkeling van landgoederen niet voor de hand liggend. Ten zuiden van Herpen zijn er wellicht mogelijkheden voor landgoedontwikkeling. Er moet echter voor worden gewaakt dat hiermee andere gewenste toekomstige functies uitgesloten worden.

Qua vormgeving van de bebouwing van het landgoed kan aangesloten worden bij de reeds aanwezige bebouwing op de dekzandrand en met respect voor de cultuurhistorie. Hier past de ontwikkeling van bebouwing in landhuisstijl.

dekzandrug

In het gebied tussen Oss en Heesch zijn wellicht kansen voor de ontwikkeling van een enkel nieuw landgoed, in combinatie met verwijdering van grootschalige (agrarische) bedrijvigheid. Insteek is herstel van het oude kampenlandschap met bosjes, houtwallen en –singels en andere landschappelijke elementen. In meer gesloten landschappen als de dekzandrug kan het landgoed lanen en percelen bos bevatten.

aandachtspunten voor uitwerking en uitvoering

- in de uiterwaarden zijn geen mogelijkheden voor landgoedontwikkeling
- de situering van nieuwe landgoederen op de oeverwal stimuleren
- in het project Maasband de mogelijkheid tot ontwikkeling van een nieuw landgoed onderzoeken en verder uitwerken
- landgoedontwikkeling in het komgebied wordt hier niet uitgesloten, maar de realiseerbaarheid

is gering

- mogelijkheden onderzoeken voor landgoedontwikkeling op de rivierduin ten zuiden van Deursen-Dennenburg
- de situering van nieuwe landgoederen in de dekzandrand stimuleren
- de situering van een enkel nieuw landgoed in kamp- en heideontginningen stimuleren, in combinatie met verwijdering van grootschalige (agrarische) bedrijvigheid
- bij concrete planvorming nadere ontwerprichtlijnen ten aanzien van de beeldkwaliteit van de bebouwing opstellen.

9.3 windturbines

inleiding

Windturbines dragen bij aan een schoner milieu en hebben een modern, hightech karakter. Windturbines hebben invloed op hun omgeving. Door hun hoogte en omvang beïnvloeden ze de beleving van het landschap. Met de locatiekeuze en de plaatsing moet dan ook zeer zorgvuldig worden omgegaan. Na plaatsing zijn windmolens immers zelf een landschappelijk element. e creëren zelf een nieuw landschap en voegen zich nauwelijks meer naar het landschap. Bij onzorgvuldige plaatsing kan een onrustig beeld ontstaan. Daar staat tegenover dat een goed doordachte lijnopstelling de herkenbaarheid en ruimtelijke structuur van het landschap kan versterken en herkenningspunten kan toevoegen. De landschappelijke invloed van een windturbineproject overschrijdt vaak de gemeentegrens.

Over het algemeen kan gesteld worden dat windturbines in de zogenaamde 'windprovincies' als Friesland, Flevoland en Zeeland het meest passend zijn. Toepassing van windturbines in de gemeente Oss is minder voor de hand liggend.

rijksbeleid

Het rijksbeleid is erop gericht windturbines zoveel mogelijk te bundelen tot lijnen of parken. Plaatsing van windturbines moet qua opstelling en vormgeving zodanig worden ingepast, dat ze aansluiten bij de karakteristiek van het landschap en de aanwezige cultuurhistorische landschapswaarden. Door windturbines in een lijnopstelling langs een dijk of vaart te plaatsen wordt rekening gehouden met de lijnen in het landschap. Daarnaast kan door een weloverwogen kleurstelling de eenheid en het karakter van de opstelling worden geaccentueerd.

Ook moet het landelijk gebied behouden blijven, hersteld worden en verder worden ontwikkeld. Hierbij wordt veel waarde gehecht aan behoud en ontwikkeling van identiteit, verscheidenheid, landschapsbeleving en functionele inrichting van het landschap voor de diverse gebruikers. Dit beleid wordt mogelijk op korte termijn aangepast.

provinciaal beleid

In het Streekplan van de Provincie Noord Brabant is aangegeven waar wel en waar in principe geen windturbines zijn toegestaan met het oog op bescherming van de natuur en landschapswaarden. Hiertoe is een kansentaak opgesteld waarin is aangegeven welke gebieden:

- kansrijk zijn
 - onder voorwaarden geschikt zijn
 - in beginsel zijn uitgesloten voor windenergie
- Zo is hierin opgenomen dat ten aanzien van de plaatsing van windturbines (lijn- of clusteropstelling) in een regionale natuur- en landschapseenheid (RNLE) en in de groene hoofdstructuur (GHS) daarbuiten, het 'nee, tenzij-principe' van toepassing is. Ook in aardkundig waardevolle gebieden is op de plaatsing van windturbines het 'nee, tenzij-principe' van toepassing. Solitaire windturbines zijn niet toegestaan in een RNLE en in de GHS daarbuiten. De provincie is terughoudend over toepassing van solitaire windturbines in de agrarische hoofdstructuur buiten de RNLE-en. Dit geldt met name in de open gebieden.

gemeentelijk beleid

Op dit moment wordt windenergiebeleid ontwikkeld voor de gemeente Oss waarbij locaties worden aangegeven die geschikt zijn bevonden voor plaatsing van windturbines. Daarbij wordt het rijks- en provinciaal beleid als uitgangspunt genomen. Naast milieutechnische spelen landschappelijke overwegingen een belangrijke rol. Hieronder wordt dat laatste verder toegelicht.

landschappelijke kenmerken

De plaatsing van windmolens dient een bijdrage te leveren aan de landschapsstructuur en identiteit van het landschap. Windturbines moeten een gebied een meerwaarde kunnen geven. Een stuk herkenbaarheid van de plek of een extra betekenis geven. Er zijn een drietal landschappelijke kenmerken die

windmolens kunnen versterken:

- robuustheid
- grootschaligheid
- weidsheid

robuustheid

Lijnvormige elementen of infrastructurele werken zoals rivieren, kanalen en snelwegen zijn voldoende robuust om als ankerpunt te dienen voor situering van windmolen. Hoogspanningslijnen en energiecentrales zouden wellicht ook voldoende robuust kunnen zijn. Spoorlijnen liggen minder voor de hand omdat zij slechts een heel smalle lijn vormen in het landschap. Bij plaatsing van één enkele solitaire windmolen kan er geen sprake zijn van robuustheid. Daarom dienen er meerdere windmolens bij elkaar geplaatst te worden.

grootschaligheid

Er moet gezocht worden naar gebieden die deze duidelijk aanwezige elementen kunnen 'dragen'. Grootschaligheid komt voor bij de landschapstypen komgebied en in een deel van de dekzandrug, namelijk in het bosgebied van Herperduin. Ook een industrieel landschap -zoals Elzenburg of Vorstengrafdonk- kan een grote schaal hebben.

weidsheid

Weidsheid komt in het Osse buitengebied voor in het open komgebied.

windturbines per landschapstype

De *uiterwaarden* maken onderdeel uit van de Ecologische Hoofdstructuur (EHS), waarmee wordt ingezet op

natuurontwikkeling. Hierdoor is situering van windmolens in deze zone langs de Maas uitgesloten.

De *oeverwal* heeft van oorsprong een kleinschalig, half-open karakter. Plaatsing van windmolens ligt hier niet voor de hand door de kleinschaligheid en de aanwezigheid van veel bebouwing. Er zou tevens concurrentie ontstaan met de kerktorens die op dit moment de herkenbaarheid en oriëntatie bepalen.

Grote delen van het *komgebied* kennen een grote openheid, hetgeen landschappelijk zeer waardevol is. Het gebied heeft een relatief grootschalig karakter.

In de *dekzandrand*, het overgangsgebied tussen de komgronden en de dekzandrug levert plaatsing van windturbines geen meerwaarde op.

De oostelijke helft van de *dekzandrug* bestaat uit het aaneengesloten, besloten en grootschalige bosgebied van Herperduin. De aanwezige en potentiële natuurwaarden sluiten situering van windmolens in Herperduin uit. Aan de zuidelijke bosrand zijn er misschien mogelijkheden.

mogelijke locaties

Een locatie wordt geschikter voor situering van windturbines als er op de locatie sprake is van robuustheid én van grootschaligheid en/of weidsheid.

Op het Osse grondgebied zijn een groot aantal locaties onderzocht naar mogelijke inpasbaarheid van windturbines, zoals het Burgemeester Delenkanaal in industrieterrein Elzenburg en het knooppunt A50/ A59

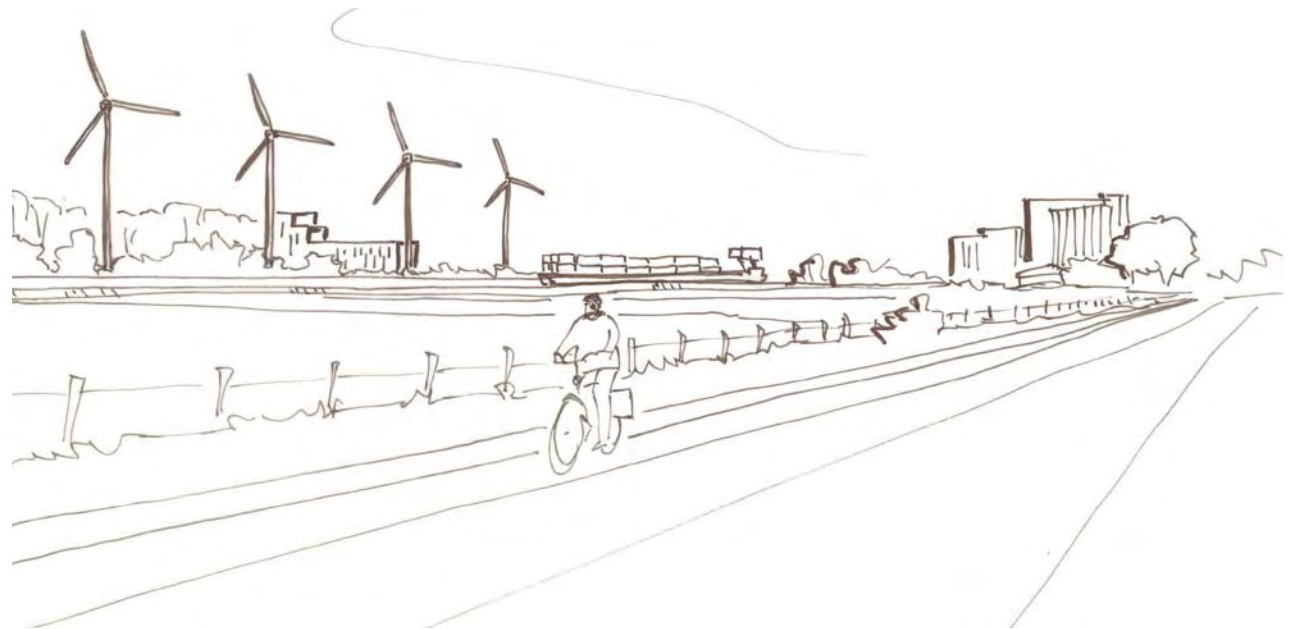
Vorstengrafdonk. Nadeel van de laatste locatie is dat de turbines mogelijk een beperking opleggen aan de nieuw te vestigen bedrijven op Vorstengrafdonk. Ook is hier geen sprake van weidsheid.

De locatie Elzenburg wordt momenteel nader onderzocht op haalbaarheid en draagvlak. Landschappelijk gezien is de koppeling aan het robuuste lijnvormige element het kanaal, én de grootschaligheid van het terrein van belang. Voor deze plek geldt dat een versterking van

het landschap in oost-west richting het meest wenselijk is. Dit betekent dat de twee 'dwarsarmen' op het kanaal landschappelijk gezien in aanmerking komen voor de situering van windturbines.

aandachtspunten voor uitwerking en uitvoering

- rekening houden met landschappelijke aspecten bij situering van windturbines op de locatie Elzenburg.

9.4 *erfinrichting*

inleiding

De inrichting van een agrarisch bouwperceel bestaat veelal uit een bedrijfswoning, een aantal bedrijfsgebouwen en een erf.

Bij uitbreiding van veehouderijen zal er zowel aandacht voor de bebouwing als voor het erf moeten zijn. Gezocht moet worden naar manieren waarop deze zoveel mogelijk harmoniëren met de omgeving. Door vorm, materiaal en kleur zorgvuldig te kiezen kan hier nieuwe landschappelijke kwaliteit ontstaan.

Een goede landschappelijke inpassing van agrarische bedrijven is erg belangrijk omdat hiermee een samenhang tussen de bebouwing en het landschap kan worden ontwikkeld. Landschappelijke inpassing kan door een goede locatiekeuze, het verkavelingspatroon te volgen en bestaande landschappelijke elementen te versterken. Ook toepassing van erfbeplanting kan de landschappelijke inpassing van bebouwing ten goede komen.

Ook bij het vrijkomen van agrarische bebouwing zal bij functieverandering gestreefd moeten worden naar een verbetering van de landschappelijke kwaliteit.

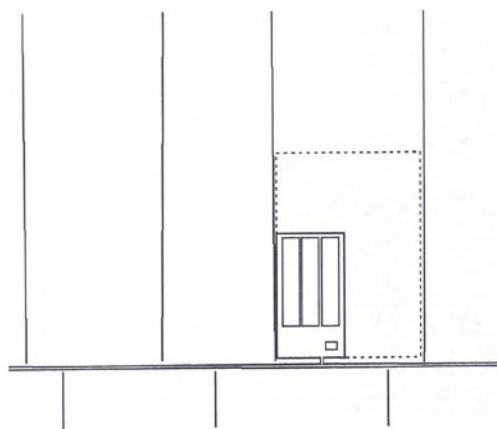
agrarische bebouwing

De bedrijfsgebouwen staan achter (en soms gelijk met) de voorgevelrooilijn van de woning. De bedrijfsgebouwen zijn over het algemeen grote, eenvoudige, rechthoekige constructies met een zadeldak en een situering haaks op de weg. De meeste gebouwen zijn gemetseld in roodbruine baksteen, soms afgewisseld met profiel-

platen en zijn soms gedeeltelijk open.

In het Beeldkwaliteitplan intensieve veehouderij Maas en Meierij (vastgesteld in 2005) zijn door de Reconstructiecommissie Maas en Meierij een aantal criteria opgenomen waaraan (intensieve) agrarische bedrijven dienen te voldoen bij uitbreiding.

In deze Nota Landschapsbeleid zijn deze criteria deels opgenomen en verder uitgewerkt. De criteria in deze nota hebben niet alleen betrekking op de intensieve bedrijven, maar ook de extensieve agrarische bedrijven. Ook voor niet-agrarische bedrijven zijn ze veelal van toepassing. Als blijkt dat deze criteria verder uitgewerkt dienen te worden, zal dit geschieden in de vorm van een beeldkwaliteitsplan voor de bebouwing van het buitengebied, waarin dan tevens burgerwoningen meegenomen kunnen worden.

schets uit beeldkwaliteitplan Maas & Meierij

Bij uitbreiding van agrarische bedrijven dienen het bouwblok en de bebouwing te passen in de karakteristiek van het landschapstype waarbinnen het zich bevindt en er wordt inspiratie geput uit streekeigen opbouw van erven.

De gevels worden uitgevoerd in één kleur.

In de Welstandsnota Oss wordt voor een zeer klein gedeelte van het buitengebied een hoger welstandsniveau geëist: voor de Maasdijk, de Erfdijk en Keent.

erfbeplanting

Erfbeplanting kan in hoge mate de karakteristiek van een landschap bepalen.

Afhankelijk van het landschapstype waarin het erf zich bevindt, dient verschillend omgegaan te worden met erfbeplanting. Centraal staat het versterken van de landschappelijke verschillen. Ieder landschapstype vraagt om een eigen benadering.

Gebruik van inlands loofhout is uitgangspunt, omdat op deze manier een natuurlijke overgang ontstaat naar het omliggende landschap. In bijlage 2 (beplanting per landschapstype) is aangegeven welke beplantingssoorten in een erfbeplanting toegepast kunnen worden.

erfinrichting per landschapstype

uiterwaard

agrarische bebouwing en erfbeplanting

In de uiterwaarden is geen agrarische bebouwing aanwezig, zodat deze thema's de uiterwaarden niet verder behandeld worden. Nieuwe bebouwing, en dus ook agrarische bebouwing, is hier uitgesloten. Het opstellen

van criteria voor agrarische bebouwing en erfbeplanting is dan ook niet nodig.

oeverwal

agrarische bebouwing

Traditioneel komen er hier veel langgevel- en T-boerderijen voor. Veelal zijn er achter deze boerderijen nieuwe stallen gebouwd. Een deel van de langgevel- en T-boerderijen heeft zijn oorspronkelijke functie verloren en doet nu dienst als woonboerderij. Vaak zijn hier de moestuinen en fruitbomen verdwenen en sierelementen als verharding, verlichting en hekwerken toegevoegd. Hierdoor vermindert het landelijk karakter.

nieuwe ontwikkelingen

De bebouwing en de nokrichting is in de verkavelingsrichting van het landschap of loodrecht daarop. Voor bedrijven op de oeverwal mag een samenspel van verschillende richtingen plaatsvinden. Ook de schaal van de bebouwing past zich aan aan het landschapstype; in dit kleinschalige landschapstype zal ook de schaal van de bebouwing klein moeten zijn.

Nieuwe stallen en schuren worden achter het woonhuis geplaatst. Grote stallen en loodsen passen hier in principe niet. Middelgrote stallen en loodsen dienen geleed te worden.

Er dient zoveel mogelijk gebruik gemaakt te worden van natuurlijke materialen (steen, hout) en van neutrale terughoudende gedekte kleuren (donkergroen, donkerbruin).

erfbeplanting

De oeverwallen hebben een kleinschalig, halfopen ka-

rakter. Beplanting in het algemeen, en erfbeplanting in het bijzonder, kan dit karakter versterken door toepassing van dichte opgaande beplanting toe te passen. Ook hoogstamfruitbomen voor of naast de bebouwing zijn elementen die aansluiten op de kenmerken van de oeverwal.

De bodem van de oeverwal bestaat vaak uit zavelachtig zand (relatief voedselrijk en vochtig) en is geschikt voor een groot assortiment bomen en struiken. Geschikte bomen als overstaanders in hoogopgaande begroeiing zijn bijvoorbeeld inlandse eik, berk, veldesdoorn, esdoorn. Voor afschermend groen kunnen bijvoorbeeld meidoorn, hazelaar en sleedoorn worden gebruikt. Als haag meidoorn of veldesdoorn.

komgebied

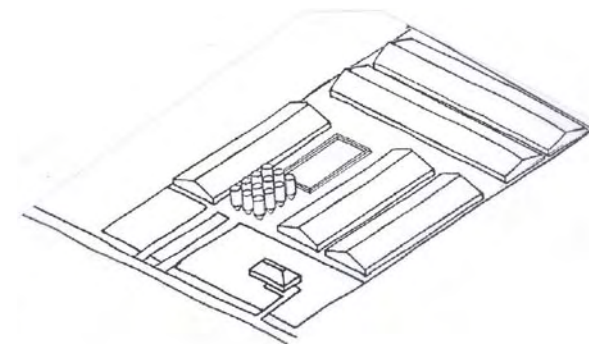
agrarische bebouwing

De erven in het komgebied zijn van een veel recenter datum dan die van de oeverwallen en dekzandgronden: de bebouwing stamt veelal pas uit de 2e helft van de 20ste eeuw. De erven hebben een veel rationeler en moderner karakter.

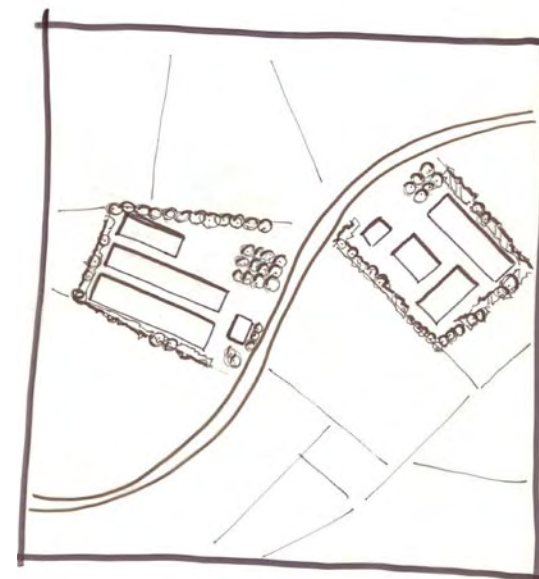
Vaak is er sprake van een rechthoekig bouwblok met voor op het erf een woonhuis met een siertuin en daarachter de grote stallen en schuren. Ook zijn er op de erven vaak grote silo's en kuilplaten aanwezig.

nieuwe ontwikkelingen

De bebouwing en de nokrichting zijn in de verkavelingsrichting van het landschap gesitueerd. Voor bedrijven in het komgebied zal de bebouwing parallel aan verkavelingsstructuur en vaak loodrecht op de weg en

samenspel van richtingen stallen

toepassing van erfbeplanting op oeverwal

parallel aan elkaar moeten worden gesitueerd, waardoor het geheel een ritmiek krijgt. Ook de schaal van de bebouwing past zich aan aan het landschapstype; In het grootschalige komgebied mag deze groot zijn.

Nieuwe stallen en schuren bij bestaande bedrijven worden achter het woonhuis geplaatst. Grote stallen en loodsen dienen geleed te worden.

Er dient zoveel mogelijk gebruik gemaakt te worden van natuurlijke materialen, toepassing van modernere materialen is hier ook mogelijk. Er dienen neutrale, lichte kleuren gebruikt te worden.

erfbeplanting

Erven in het komgebied vormen momenteel veelal een eiland van bebouwing en soms groen in een open, grootschalig, modern landbouwlandschap.

Het beeldkwaliteitsplan Maas en Meierij, dat in april 2005 is vastgesteld door de Regionale Reconstructie Commissie, laat het toepassen van erfbeplanting in de Beerse Overlaat los.

Hier wordt aansluiting gezocht in de omgeving waar weinig beplanting voorkomt. Het gebied wordt zo open mogelijk gehouden en de landschappelijke verschillen worden versterkt door hier géén (en op de zandgronden wél) erfbeplanting toe te passen. Dit beeldkwaliteitsplan kiest voor een blauwe erfscheiding; een sloot of greppel rond het gehele erf benadrukt de kloeke maten in dit landschap.

Omdat dit beeldkwaliteitplan uitspraken doet op regionale schaal, is een verdiepingsslag op gemeentelijk niveau noodzakelijk. Het geheel niet toepassen van erfbeplanting in het komgebied gaat ver. De gemeente

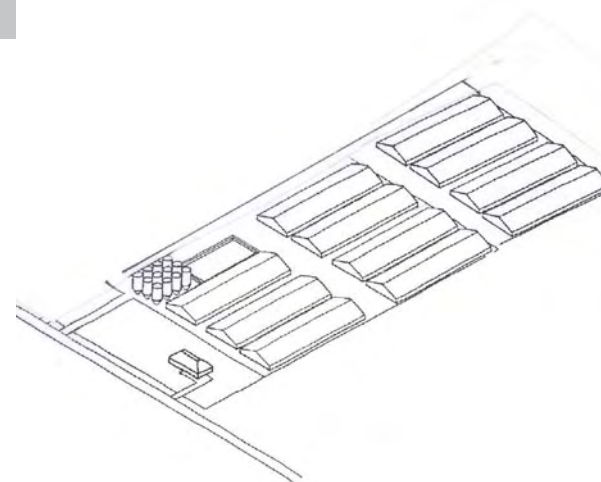
Oss kiest voor een mildere vorm van omgaan met erfbeplanting.

Veel erven hebben, vooral doordat ze langzaam gegroeid zijn (om de zoveel jaar een stal erbij), een enigszins rommelig karakter. De bebouwing kan hier voorzien worden van een afschermd groene rand van gebiedseigen beplanting. De bebouwing hoeft hierbij niet geheel 'ingepakt' te worden.

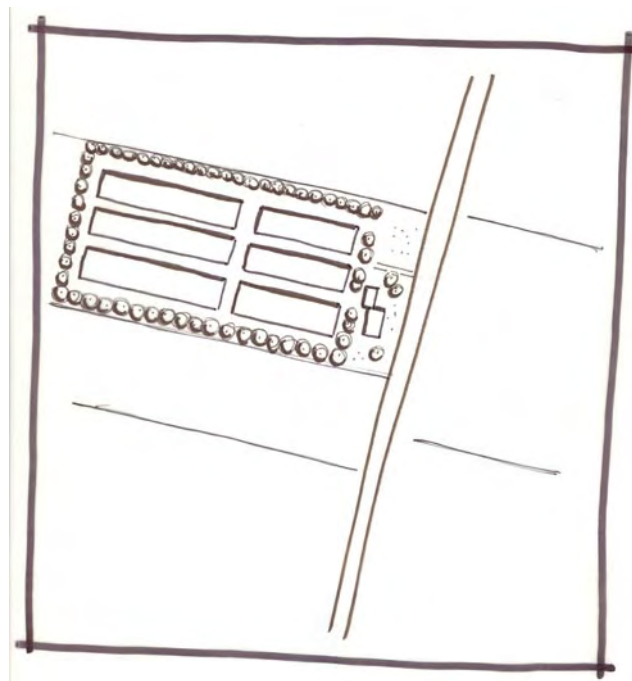
Dit laatste is overigens wel wenselijk indien er sprake is van gebiedsvreemde bebouwing.

Indien de bebouwing qua vorm, architectuur, materiaal- en kleurkeuze als hoogwaardig kan worden bestempeld, kan van het afschermd principe afgeweken worden. Er kan dan worden uitgegaan van een erf omzoomd met transparante bomenrij(en) van bijvoorbeeld populier, grauwe abeel, zwarte els, es of (knot) wilg, gecombineerd met een watergang. Hierdoor komen nieuw te bouwen stallen en loodsen (gedeeltelijk) in het zicht komen te liggen

Een eigen plek in het komgebied neemt het weidevogelgebied in. Voor de biotoop van weidevogels zijn rust, grasland, een hoge waterstand en met name openheid noodzakelijk. Opgaande beplanting is nadelig, met name door predatie. Roofvogels, maar ook vossen, hermelijnen, kraaien en roeken eten eieren en kuikens van weidevogels. De aanwezigheid van opgaande beplanting, waar predatoren kunnen schuilen en zich vestigen is van grote invloed. Daarom dient men in het weidevogelgebied terughoudend om te gaan met de toepassing van hoogopgaande erfbeplanting; er wordt hooguit gekozen voor (geknotte) bomenrijen, een enkele solitaire boom of waar ruimtelijk wenselijk lage struweel-

bedrijfsbebouwing parallel aan elkaar

toepassing van opgaande beplanting in komgebied

beplanting. Hier wordt ingezet op toepassing van sloten of greppels en een hoge grondwaterstand.

dekzandrand

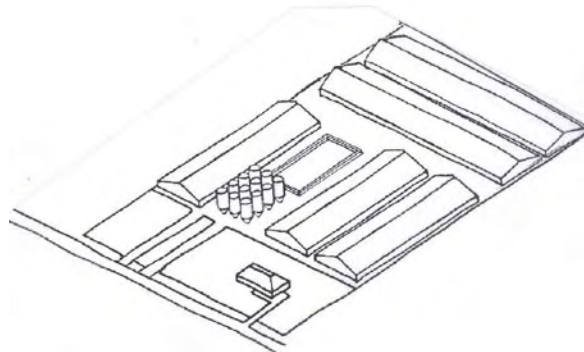
agrarische bebouwing

In de dekzandrand komt niet zo veel agrarische bebouwing voor. In de kleine gehuchten als Gement, Duurenseind en Koolwijk staat oude, (van oorsprong) agrarische bebouwing. Er is een enkele boerderij te vinden van een recenter datum.

Traditioneel komen er hier kortgevelboerderijen voor. Een groot deel van de boerderijen heeft zijn oorspronkelijke functie verloren en doet nu dienst als woonboerderij. Ten westen van Oss, aan de Amsteleindstraat en Brandstraat, bevinden zich nog een aantal agrarische bedrijven, dit zijn met name rundveehouderijen. Ten zuiden van Herpen bevinden zich enkele (intensieve) veehouderijen.

nieuwe ontwikkelingen

Een groot gedeelte van de dekzandrand ligt volgens het Reconstructieplan in het zogenaamde extensiveringsgebied. Dit betekent dat agrarische bedrijven hier vrijwel geen toekomst hebben en op termijn zullen verdwijnen. De bebouwing en de nokrichting is in de verkavelingsrichting van het landschap of eventueel loodrecht daarop. Voor bedrijven in de oude kernen betekent dit vaak dat samenspel van verschillende richtingen zal plaatsvinden. In gebieden waar een lange, smalle verkavelingsstructuur voorkomt, loodrecht op de dekzandrug, zal de bebouwing parallel aan deze verkavelingsstructuur, vaak loodrecht op de weg en parallel aan elkaar moeten worden gesitueerd. Ook de schaal van

samenspel van richtingen stallen

stallen volgen de perceelsrichting

de bebouwing past zich aan aan het landschapstype; in dit kleinschalige gebied zal ook de bebouwing klein van schaal moeten zijn. Nieuwe stallen en schuren worden

achter het woonhuis geplaatst. Grote stallen en loodsen passen hier in principe niet. Middelgrote stallen en loodsen dienen geleed te worden.

Er dient zoveel mogelijk gebruik gemaakt te worden van natuurlijke materialen (hout en steen) en van neutrale, terughoudende en gedekte kleuren (donkergroen, donkerbruin).

erfplanting

De vaak langgerekte verkaveling die hier door de natuere omstandigheden tot stand is gekomen vraagt om een zorgvuldige plaatsing van nieuw toe te voegen bebouwing en de situering van beplanting. Gekozen moet worden voor een opstelling in de lengterichting, met de richting van de verkaveling mee.

Te gebruiken boomsoorten als overstaanders zijn els, es, esdoorn en eik. (Zie beplantingslijst bijlage 2)

dekzandrug

agrarische bebouwing

Op deze weinig vruchtbare gronden woonden vooral 'keuterboeren'. Deze hadden een kleine langgevelboerderij (of een kortgevelboerderij) met een klein lapje grond. In de Elzen en de Stelt kwam dit veel voor. Deze boerderijen hebben hun oorspronkelijke functie al een tijd verloren en zijn verdwenen of omgevormd tot woonboerderij.

Tegenwoordig zijn op de Osse dekzandrug slechts enkele agrarisch bedrijven gevestigd; in de buurt van Vorstengrafdonk bevinden zich nog een aantal intensieve veehouderijen.

nieuwe ontwikkelingen

De veehouderijen hebben hier weinig uitbreidingsmogelijkheden. De bebouwing en de nokrichting is in de verkavelingsrichting van het landschap of eventueel loodrecht daarop. Op zandgronden mag een samenspel van verschillende richtingen plaatsvinden.

Ook de schaal van de bebouwing past zich aan aan het landschapstype; in dit kleinschalige gebied zal ook de bebouwing klein van schaal moeten zijn. Nieuwe stallen en schuren worden achter het woonhuis geplaatst. Grote stallen en loodsen passen hier in principe niet. Middelhoge stallen en loodsen dienen geleed te worden.

Er dient zoveel mogelijk gebruik gemaakt te worden van natuurlijke materialen (hout en steen) en van neutrale, terughoudende en gedekte kleuren (donkergroen, donkerbruin).

erfbeplanting

Passende erfbeplanting zijn dichte afschermdes beplantingsstroken en bosjes. Toe te passen bomen zijn voornamelijk zomereik, maar ook beuk en berk. Dit gebied leent zich tevens goed voor het terugbrengen van eiken-hakhoutheggen.

In gevallen waar het erf bijvoorbeeld tegen een bosrand is gelegen kan erfbeplanting overbodig zijn.

VAB's

Hergebruik en verbouwing van vrijkomende agrarische bebouwing (VAB's) is één van de nieuwe mogelijkheden binnen het streekplan, mits er een verbetering van de landschappelijke kwaliteit plaatsvindt. Dit kan door bijvoorbeeld sloop van overbodige stallen en schuren, verwijdering van overbodige verharding en aanleg van

nieuwe landschapselementen.

De functieverandering vindt plaats naar wonen en kleinschalige bedrijvigheid. Voorwaarde is dat er geen verkeersaantrekkende werking uitgaat van de nieuwe functie.

Nieuwe woon- en/of werkeenheden worden bij voorkeur in een bestaand, groter volume gesitueerd, bijvoorbeeld in een langgevelboerderij(-type) of Vlaamse schuur. Dit, om te voorkomen dat er kleine nieuwbouwuurten ontstaan in het buitengebied met losse woongebouwen.

aandachtspunten voor uitwerking en uitvoering

- bij uitbreiding van agrarische bedrijven dienen het bouwblok en de bebouwing te passen in de karakteristiek van het landschapstype waarbinnen het zich bevindt
- met betrekking tot erfbeplantingen is uitgangspunt toepassing van inlands loofhout
- bij toepassing van erfbeplanting beplanting kiezen passend bij het landschapstype, zie bijlage 2 beplanting per landschapstype.

9.5 stads- en dorpsranden

inleiding

De voortgaande groei van de verstedelijking vereist dat de ontwikkeling van het landelijk en het stedelijk gebied meer in samenhang wordt bekeken. Ook een goede groene afronding van kernen is gewenst. Mensen hebben op loopafstand groen, rust, ruimte en lucht nodig om prettig te kunnen leven.

Algemene uitgangspunten voor de vormgeving van de

overgang tussen bebouwde kom en buitengebied zijn:

- overgangen van de bebouwde kom naar het buitengebied helder en zorgvuldig vormgeven (randen)
- bij dorpskernen streven naar een informele overgang
- voor de inrichting van de randen aansluiten bij en gebruik maken van karakteristieke landschapselementen, zoals verkavelingspatronen, bomenrijen, bosschages en waterlopen
- voor de inrichting van de randen aansluiten bij de bestaande bebouwingstypologieën
- bij uitbreiding van dorpskernen grotere kavels aan de randen (voorkomen van schuttingen)
- kwaliteiten voor natuur/ ecologie zo mogelijk versterken
- recreatieve uitloop in de vorm van 'rondje om de kern' mogelijk maken
- recreatieve routes goed laten aansluiten op de kernen en elkaar
- aansluiten op de Structuurvisie

oeverwal

Op de hoger gelegen oeverwallen langs de Maas ligt een reeks van grotere en kleinere bebouwingskernen. Met betrekking tot onderhavige thematiek is een onderverdeling tussen de grotere kernen (Ravenstein en Megen) en de kleinere kernen (Macharen, Dieden, Demen, Neerlangel, Neerloot, Overlangel en ook Huisseling) wenselijk. De grotere kernen kunnen aangemerkt worden als zelfstandige elementen in het landschap. Bij de kleinere kernen vormen kern en landschap veel meer een tweeenheid.

voorzijden woningen gericht op buitengebied; een harde, 'stadse' overgang

achtertuinen grenzen aan het buitengebied; een zachte, informele, 'dorpse' overgang

De grotere kernen Ravenstein en Megen

De grotere kernen op de oeverwal hebben, in tegenstelling tot de kleinere, uitbreidingsmogelijkheden. Daarnaast kennen zij ook transformatiegebieden. Indien er sprake is van uitbreiding moet gezocht worden op de oeverwal, en bij voorkeur niet in aanliggende landschapstypen zoals de uiterwaard en het komgebied. Deze kernen danken hun ontstaan aan de ligging op de oeverwal. Buiten de hoger gelegen zandige oeverwal bouwen maakt het landschap onherkenbaar en onleesbaar. Bouwen in lagergelegen, nattere gronden heeft ook nadelen voor de waterhuishouding in de nieuwe wijk.

Deze kernen dienen hun compactheid te behouden en zouden niet té groot moeten worden.

Voor uitbreiding in de vorm van nieuwe buurten op de oeverwal is kleinschaligheid een belangrijk uitgangspunt. Het organisch gegroeide wegenpatroon vormt aanleiding voor de opzet en vormgeving van nieuwe woongebieden. Er dient aangesloten te worden bij de verschillende kavelrichtingen en -vormen. Door middel van verschillende beplantingen van houtsingels, solitair, fruitbomen, lanen en eventueel kleine bosjes wordt het groene karakter van de oeverwallen voortgezet en de verbinding met het landschap gelegd.

Ravenstein

Deze kern mag verder groeien. De uitbreidingsrichting van Ravenstein is beperkt; aan de noordzijde liggen de uiterwaarden, aan de oostzijde de A50, die een barrière vormt. Aan de zuidzijde ligt Huisseling, een fraaie kern die haar karakter dient te behouden en niet 'opgeslokt' mag worden. Aan de westzijde ligt de spoorlijn die

evenals de A50 als een barrière werkt. Met de geschetste nieuwe woonwijk Sprong over d'n Dam is in de Structuurvisie de stap over het spoor genomen, deels op de oeverwal, deels in het komgebied. Zoals hierboven beschreven is, heeft bouwen in het komgebied vanuit landschappelijk perspectief geen voorkeur. De Sprong over d'n Dam is trouwens in strijd met het uitwerkingsplan Maaskant (provincie Noord-Brabant).

Megen

Ook Megen heeft uitbreidingsmogelijkheden. Megen wordt aan drie zijden omringd door de dijk en de uiterwaarden, waardoor uitbreiding met name in zuidelijke richting mogelijk is. Hier zou een groenstructuur gebaseerd op het oorspronkelijk verkavelingspatroon in de randzone van de kern kunnen zorgen voor een minder harde overgang van buitengebied naar bebouwde kom. Door de opgaande beplanting wordt het zicht op Megen vanuit het buitengebied gefilterd.

Daarnaast is ten noorden van het klooster nog een gedeelte onbebouwd. Dit gebied komt in aanmerking voor bebouwing. Er dient echter wel ruimte vrijgehouden worden voor groene vingers. Bebouwing moet zich hier van de dijk af keren. Hierdoor ontstaat een zachte overgang. Ook moet er voldoende (openbare) ruimte tussen de bebouwing en de voet van de dijk zitten, zodat Megen als bebouwingskern herkenbaar is en los ligt van de dijk.

Kleinere kernen Macharen, Demen, Dieden, Neerlangel, Huisseling, Neerloen en Overlangel

Het Uitwerkingsplan Maaskant biedt de kleinere kernen weinig mogelijkheid tot verdere uitbreiding, wel is in-

cidentele verdichting van bestaande bebouwingslinten mogelijk. Doorzichten tussen bebouwing dienen hierbij voldoende gehandhaafd te blijven. Kleinschaligheid is uitgangspunt.

Hier blijven de huidige bebouwingsranden van de kern gehandhaafd. Deze randen kunnen een groene aankleding krijgen.

Met beplanting kan worden ingespeeld op het luchtige, open karakter van deze kernen; toepassing van hagen, solitaire, bomenrijen en boomgaarden is wenselijk. Beplanting moet passen binnen de schaal van het dorp en het buitengebied. Hier passen geen bossen, bosschages of een dicht zone randgroen rondom de gehele kern, maar groen op perceelsniveau.

Op deze manier wordt het groene karakter van de oeverwallen voortgezet en de verbinding met het landschap gelegd.

In de kernen wordt gestreefd naar het ontwikkelen van een streekeigen bouwstijl, aansluitend op de huidige bebouwing zoals lang- en kortgevel en T-boerderijen.

komgebied

Rivierduinen Deursen-Dennenburg en Haren

Het herkenbaar maken van de hoger gelegen rivierduinen (hoge, droge zandgronden) als bijzondere landschappelijke elementen binnen het komgebied (lage, natte kleigronden) is hier uitgangspunt. De 'bolling' van het rivierduin is in het komgebied nog steeds zichtbaar. Het contrast tussen het rivierduin en de kom kan worden versterkt door de begrenzing tussen deze twee heel scherp en abrupt te houden. Dit betekent dat dorpse activiteiten zich dienen te beperken tot het rivierduin en er geen (bouw)activiteiten buiten de duinen plaats

mogen vinden. Binnen de grenzen van de duin kunnen de beide kernen 'opgevuld' worden met opgaand groen; met bosjes (op de duin) van bijvoorbeeld eik en beuk. Met name aan de randen is dit van belang, zodat een duidelijke overgang (contrast) ontstaat tussen het rivierduin en het open komgebied. Het reliëfverschil tussen beide landschapstypen kan op deze manier zichtbaarder gemaakt worden.

Vanuit het westen is momenteel het zicht op Haren erg rood en hard. Dit kan worden verzacht door de toepassing van opgaand groen.

Bij Deursen-Dennenburg kan het gebied op het duin ten zuiden van de Dorpenweg nabij de bebouwingsconcentratie aan de Rijt en rondom klooster Soeterbeeck verder verdicht worden met opgaand groen.

Oss-Noord

Een verdere uitbreiding van Oss in noordelijke richting zou betekenen dat er in het komgebied gebouwd moet worden. Dit is een zware aantasting voor het open karakter van het gebied. Het komgebied is bij Oss al vrij smal; de bebouwde kom van Oss komt al vrij dicht bij de Hertogswetering.

dekzandrand

Op de dekzandrand liggen de kernen Oss, Berghem en Herpen. Deze zijn oorspronkelijk op de overgang van hoog naar laag cq van droog naar nat ontstaan. Uitbreiding van deze kernen moet gezocht worden op de dekzandrand, en niet in aanliggende landschapstypen zoals het komgebied en de dekzandrug. Deze kernen danken hun ontstaan aan de ligging op dit overgangsgebied. Buiten de dekzandrand bouwen maakt

het landschap onherkenbaar en onleesbaar. De dekzandrand wordt gekenmerkt door kleinschaligheid en veelal smalle strokenverkaveling met beplanting op de kavelgrenzen.

Stedelijk gebied Oss-Berghem

Oss-west

Met name aan de westzijde van de stad Oss bevinden zich groene vingers die de stad inprijken; op deze manier komt het buitengebied dichtbij. Het biedt de bewoners van de stad ademruimte. Bij een verdere uitbreiding van de stad in westelijke richting dient dit principe doorgezet te worden. Deze groene ruimte moet voldoende robuust zijn en optimaal toegankelijk zijn vanuit de woongebieden.

Aansluiten op het landschap kan middels strokenverkaveling en noordzuid gerichte beplantingsstructuren.

Oss- noord

De wijken Mikkeldonk, Mettegeupel, Ooyense Zij en Horzak-Noord zijn nog net op de dekzandrand gelegen. Het overgrote deel van de bestaande bebouwing heeft een gezicht naar de kom. Zicht op het komgebied is wenselijk, zicht op de bebouwingsrand vanuit het komgebied ook. Een vrij harde –wel lage- rand is streefbeeld.

Berghem

Rondom Berghem zijn weinig uitbreidingsmogelijkheden, met uitzondering van Piekenhoef. Aan de zuidzijde sluit deze nieuwe wijk fraai aan op de verkavelingsstructuur vanuit het landschap. Een park verbindt het buitengebied met de wijk.

Aan de oostzijde bevinden zich aan de Hoessenboslaan

een aantal kleine bebouwingsclusters. Beplantingsstructuren loodrecht op Herperduin maakt de overgang tussen het stedelijk gebied en het buitengebied van Berghem zachter.

Aan de noordzijde van Berghem (Burgemeester van Erpstraat) kunnen beplantingsstroken (die het verkavelingspatroon loodrecht op de weg volgen) het beeld vanuit het open komgebied geleidelijker maken.

Herpen-West

De kern Herpen is eveneens gelegen op de dekzandrand. De dekzandrand is vrijwel geheel volgebouwd. De toekomstige uitbreiding Wilgendaal ligt voor een deel op de dekzandrand en voor een deel in het komgebied. Vanuit landschappelijk oogpunt is deze locatie niet het meest geschikt als woningbouwlocatie. Door de ligging nabij het centrum, de ingeklemde ligging tussen de A50 en de bestaande dorpsbebouwing én het ontbreken van gebiedspecifieke kenmerken, is het echter wel voorstelbaar om hier te bouwen. Voorgesteld wordt om middels 'groene vingers' de gewenste relatie met het landschap te waarborgen.

dekzandrug

Herpen-zuid en -oost

Het overgrote deel van de grond langs de uitwaaiende wegen vanuit de kern Herpen naar het zuiden is momenteel niet verkaveld voor woningen. Dit is een grote kwaliteit die past bij de kleinschaligheid van het gebied waar bebouwing en landschap met elkaar zijn verweven.

De linten blijven behouden als dragers van de hoofd-

structuur. Er kan hier wel wat verdicht worden.

In het dorpsplan Herpen (2006) zijn een aantal regels opgesteld waaraan moet worden voldaan bij bebouwing in Herpen-zuid en –oost. Grootschalige ontwikkelingen zijn niet aan de orde.

aandachtspunten voor uitwerking en uitvoering

- per kern een (randen)plan opstellen uitgaande van de hierboven genoemde uitgangspunten en ontwerprichtlijnen (project 'groene dorpen')

9.6 diverse objecten

9.6.1 hekwerken en afrasteringen

algemeen

Hekwerken en afrasteringen worden gebruikt om zowel (agrarische) percelen als erven af te scheiden. Het onderscheiden van erf- en perceelsafschieding ligt met name in het doel en gebruik: Erfafschiedingen worden toegepast om het erf of bouwblok af te bakenen van een buurerf, een weg of openbaar groen, terwijl rondom percelen hekwerken en afrasteringen in de eerste plaats dienen om dieren in de wei te houden.

In het Osse buitengebied is steeds meer sprake van het plaatsen van niet gewenste hekwerken (> 1 meter) rondom percelen en erven. Tegenwoordig worden er steeds meer vormen van afscherming gebruikt. Daar waar tot voor kort alleen prikkeldraad werd gebruikt, worden metalen, gazen hekwerken (veelal Heras-hekwerken), houten afrasteringen en linten steeds meer gesignaleerd. Dit heeft veel te maken met de toename van het aantal paarden in het buitengebied.

Metalen, gazen hekwerken

Visueel-ruimtelijk is een metalen, gazen hekwerk in het buitengebied in z'n algemeenheid ongewenst. Deze hekwerken hebben vaak een hoogte van meer dan anderhalve meter. Een metalen hekwerk heeft een industriële uitstraling en is toepasbaar op bedrijfsterreinen en in sommige gevallen als erfafscheiding bij (agrarische) bedrijven in het buitengebied. Het mist een landelijke, natuurlijke uitstraling.

Een gazen hekwerk komt dicht over – zeker als het vanuit een hoek wordt ervaren – en heeft hierdoor een ruimtelijk afsluitende werking.

Felle, contrasterende kleuren passen niet in de omgeving.

Ecologisch gezien is het hekwerk onwenselijk omdat dit voor groter wild (zoals reeën en dassen) een obstakel vormt. Hierdoor wordt het leef- en foerageergebied van deze soorten verkleind.

Daarnaast is het aanbrengen van een hekwerk als perceelsafscheiding vaak niet noodzakelijk voor de agrarische bedrijfsvoering.

Door de plaatsing van metalen hekwerken rondom percelen worden de landschappelijke en ecologische waarden onevenredig aangetast.

In landschapstypen waar een groene verdichting wenselijk is, kan een hekwerk in een robuuste beplantingsstrook worden opgenomen.

houten afrasteringen

Ook met houten afrasteringen is voorzichtigheid geboden. Met name de breedte van de balken zorgt er voor dat het hekwerk nadrukkelijk aanwezig is. Zeker als het

hekwerk een witte kleur heeft, is de aanwezigheid van de afrastering opvallend.

Bij toepassing op kleine percelen is een afrastering als deze te nadrukkelijk: er ontstaan 'hokjes' met een erg strak en onnatuurlijk karakter.

Toepassing van deze houten – met name witte – afrasteringen heeft zelfs al een eigen naam: het Ponderosa-syndroom. (Witte) houten afrasteringen zijn in het hele Osse buitengebied niet wenselijk.

overige afrasteringen

Overige afrasteringen die toegepast worden, maar die niet wenselijk zijn, zijn bijvoorbeeld vangrails, muurtjes, linten en schuttingen.

In het buitengebied – waar vaak meer ruimte is dan in bebouwd gebied –, zijn harde en hoge erfafscheidingen vaak onnodig en niet gewenst.

Erfafscheidingen rond bouwblokken moeten passen bij het karakter van de directe omgeving. Hier zijn de mogelijkheden voor toepassing van harde en hogere erfafscheidingen veelal groter.

aandachtspunten voor uitwerking en uitvoering

- voor de afscherming van percelen dient uitgaan te worden van natuurlijk materiaalgebruik, toepassing van kleuren passend in de omgeving en een open, natuurlijke, vriendelijke uitstraling
- gazen (heras-)hekwerken en –witte– houten afrasteringen (> 1 meter) zijn in het gehele Osse buitengebied niet wenselijk
- erfafscheiding rond bouwblokken moet passen bij het karakter van de omgeving

vangrails als afrastering; niet wenselijk

9.6.2 schuilhutten

In delen van het buitengebied is er behoefte aan schuilgelegenheden voor met name paarden en pony's. Omdat deze schuilgelegenheden tot verrommeling van het landschap kunnen leiden, dienen duidelijke randvoorwaarden voor de toepassing van deze kleine bouwwerken te worden geformuleerd.

Schuilhutten mogen worden toegepast in gebieden waar enerzijds een duidelijk herkenbare behoefte aan is en waar anderzijds geen overwegende bezwaren van agrarische of landschappelijke aard tegen de realisatie van deze schuilhutten bestaan.

Landschappelijk gezien is situering in half-open tot gesloten gebieden, zoals de oeverwal, de dekzandrand en de dekzandrug, mogelijk. Hier is landschappelijke inpassing vrij makkelijk te realiseren. In de randzone van de kernen is de behoefte groot.

Kernrandzones, die in één van de drie bovengenoemde landschapstypen liggen, zijn in principe geschikt voor plaatsing van schuilhutten.

De beeldkwaliteit van de op te richten schuilgelegenheden dient veiliggesteld te worden.

De aanwezige landschappelijke, ecologische en cultuurhistorische waarden mogen niet worden aangetast. Er dient voorkomen te worden dat er te veel schuilhutten in een klein gebied komen te staan. Dit kan door een eis te stellen aan het perceelsoppervlak (een maat van minimaal 1 ha lijkt redelijk). Ook dienen de bouwwerken zo compact mogelijk te zijn; aan de oppervlakte van de bouwwerken kan een maximum worden gesteld (een maat van 10 m² lijkt redelijk). Maatvoering dient in het bestemmingsplan te worden uitgewerkt.

De schuilhutten mogen niet midden op het perceel, verloren in de ruimte, te worden gesitueerd. Gestreefd moet worden naar situering van het gebouwtje in de nabijheid van bestaande massa-elementen (zoals gebouwen of opgaande beplanting). Van groot belang voor de verschijningsvorm van het bouwwerk is het materiaalgebruik. Het gebruik van duurzaam, in de landelijke omgeving passend materiaal (als hout, baksteen) is noodzakelijk. In alle gevallen moet worden aangetoond dat een goede landschappelijke inpassing plaatsvindt.

aandachtspunten voor uitwerking en uitvoering

- schuilhutten alleen toestaan in kernrandzones op oeverwal, dekzandrand en dekzandrug
- schuilhutten landschappelijk inpassen
- de beeldkwaliteit veiligstellen bij het toestaan van een schuilhut

9.7.3 lichtmasten

In (en aan de rand van) het Osse buitengebied bevinden zich een aantal sportvelden, die voorzien zijn van lichtmasten. Daarnaast komt het steeds vaker voor dat ook buitenbakken en tennisvelden op particuliere terreinen voorzien zijn van lichtmasten. Ook komt er in het buitengebied vrij veel straatverlichting voor. Deze lichtmasten kunnen lichthinder veroorzaken.

‘Donkerte’ is belangrijk voor de beleving van het landschap. Het behoort tot de kernkwaliteiten van landschappen. Ook voor fauna is dit belangrijk, omdat kunstlicht het dag-nacht-ritme van dieren verstoort. Donkerte vormt (evenals stilte) een serieus criterium bij ontwerp, aanleg, beheer en onderhoud van wegen en moet dit ook zijn bij de inrichting van bouwblokken.

Om verspillend en hinderlijk gebruik van kunstlicht tegen te gaan moeten er maatregelen getroffen worden. Kritisch kijken of een weg echt verlichting nodig heeft bijvoorbeeld. Dit kan ook door toepassing van lichtbronnen en armaturen die minder of geen lichthinder veroorzaken. Door de plaatsing en afstelling van de lichtinstallatie kan de mate van verstrooiing van licht en de uitstraling worden verminderd. Ook door landschappelijke inpassing kan lichthinder verminderd worden.

In het Besluit horeca- sport en recreatieinrichtingen worden voorwaarden gesteld, onder andere aan de gebruiksduur en grenswaarden. In het kader van een eventuele vergunningverlening dienen deze voorwaarden te worden opgenomen.

Men dient erg terughoudend zijn bij situering van lichtmasten in of nabij natuurgebieden, zoals de uiterwaarden en de bossen van Herperduin. Ook in het open kom-

gebied, waar het licht erg ver ‘draagt’ dient spaarzaam omgegaan te worden met het gebruik van kunstlicht.

aandachtspunten voor uitwerking en uitvoering

- terughoudend zijn met toepassing van lichtmasten
- letten op verstrooiing van licht; aanvullende eisen stellen.

10 STURING OP UITVOERING

10.1 inleiding

In de voorgaande hoofdstukken is een visie op het Osse landschap gegeven. In dit hoofdstuk wordt verder uitgewerkt hoe dit wensbeeld gerealiseerd kan worden. De gemeente Oss kan bij de realisatie van het landschapsbeleid naast een toetsende ook een meer actieve rol aannemen.

De gemeente heeft vanouds een toetsende rol in het landelijk gebied. Door het beoordelen van plannen en projecten wordt sturing gegeven aan de inrichting van het landelijk gebied. Indien het initiatief bij anderen ligt, bijvoorbeeld een particulier, zal de gemeente een reactieve houding aannemen.

Er is in deze rol een kentering te zien; de gemeente Oss voelt zich verantwoordelijk voor het actief sturing geven aan de inrichting van het landelijk gebied. Dit geldt tot nu toe met name voor projecten op het gebied van natuur en recreatie. Maar ook op het terrein van landschap en landschappelijke kwaliteit wil de gemeente een actieve houding aannemen.

Deze nota moet als inspiratiebron en een kader dienen voor ontwikkelingen op het gebied van landschap.

10.2 reactieve sturing

In het sturen van het realiseren van beleid op het gebied van landschap en landschappelijke kwaliteit, heeft de gemeente vaak een reactieve houding. De gemeente reageert op initiatieven van derden.

Ook hierin heeft de gemeente een aantal mogelijkheden:

- toetsing van initiatieven aan het landschapsbeleid
- handhaving
- bestemmingsplan en aanlegvergunningstelsel

In een bestemmingsplan en een aanlegvergunningstelsel kan een gemeente landschapsbeleid vastleggen.

bestemmingsplan buitengebied

Zoals in de inleiding reeds is vermeld vormt deze nota een belangrijke bouwsteen voor het Bestemmingsplan Buitengebied, dat –naar verwachting- in 2009 gereed zal zijn.

Naast deze bouwsteen –vanuit een landschappelijk oogpunt- zullen er ook andere bouwstenen ontwikkeld worden. Daar waar deze bouwstenen niet op elkaar aansluiten of elkaar tegenspreken zal in het bestemmingsplan een afweging gemaakt worden.

In het Bestemmingsplan Buitengebied zal verwezen worden naar deze nota, die in het voortraject zal worden vastgesteld. Delen ervan zullen ook worden overgenomen in de toelichting op het plan, om bepaalde inzichten te motiveren.

Het bestemmingsplan buitengebied moet invulling geven aan het beleid zoals omschreven in deze nota. Initiatieven en functieveranderingen die bijdragen aan het verhogen van de kwaliteit van het landschap zouden via het bestemmingsplan mogelijk gemaakt kunnen worden. Bij landschappelijke ontwikkelingen die op het moment van ter visie leggen nog niet rijp zijn zou toch ruimte moeten worden geboden in het bestemmingsplan. In alle gevallen moet een integrale afweging gemaakt worden.

Eén en ander vergt een ontwikkelingsgericht bestemmingsplan.

aanlegvergunningstelsel

Aan het herziene Bestemmingsplan Buitengebied wordt een zogenaamd aanlegvergunningstelsel gekoppeld. In dit vergunningstelsel kunnen bepaalde waarden in een aantal bestemmingen nader beschermd worden. Dat betekent dat voor bepaalde werkzaamheden een vergunning moet worden afgegeven door Burgemeester en Wethouders, voordat met die werkzaamheden kan worden begonnen. Bij het afgeven wordt bepaald of aan de specifieke waarden geen afbreuk wordt gedaan door werkzaamheden en kunnen eventueel voorwaarden worden gesteld.

Aanlegvergunningen gelden voor de volgende zaken:

- landschapselementen en -structuren
- visuele landschapswaarden
- archeologische/ cultuurhistorische/ aardkundige landschapswaarden
- natuurwaarden

landschapselementen en -structuren

Landschappelijk waardevolle elementen en structuren als bijvoorbeeld houtwallen, singels, (micro)reliëf, steil-kanten, kronkelwaarden, (restanten van) dwarsdijken, rabatten, hakhoutbosjes, maasheggen en zandpaden moeten beschermd worden.

Ook percelering kan een waardevolle landschapsstructuur vormen, zeker als deze al eeuwenlang aanwezig is. Lijnen in het landschap (zoals sloten, perceelsafscheidingen met puntdraad etc) geven richting en structuur aan een gebied. Hier moet dan ook zorgvuldig mee

worden omgegaan.

De landschapselementen zijn rond 1999 geïnventariseerd. Deze inventarisatie zal moeten worden herzien ten behoeve van de herziening van het Bestemmingsplan Buitengebied.

Ook waardevolle bomen (op de zogenaamde 'waardevolle bomenlijst') mogen niet zonder meer gekapt worden.

Een kaart met bovengenoemde elementen zal bij de voorschriften gevoegd dienen te worden. Belangrijke landschapselementen en -structuren kunnen in het bestemmingsplan buitengebied worden beschermd met een specifieke bestemming.

visuele landschapswaarden

Visuele landschapswaarden die aan een aanlegvergunningstelsel zijn gekoppeld hebben te maken met de openheid van het komgebied, en de zichtlijnen (met name vanaf de Maasdijk en de oeverwal) hierop.

Als de openheid wezenlijk wordt aangetast zal geen aanlegvergunning worden afgegeven, bijvoorbeeld als men hoog opgaande beplanting (met uitzondering van erfbeplanting) aan wil planten.

archeologische, cultuurhistorische en aardkundige landschapswaarden

Het buitengebied van Oss kent een vrij groot aantal archeologische en cultuurhistorische waarden. Deze zijn opgenomen in het Erfgoedplan (2005). In een bijlage van het landschapsbeleidsplan Oss zijn de archeologische waarden in het voormalige Osse deel (zonder Ravensteins grondgebied) in detail beschreven. Ook in het Landschapsplan Ravenstein wordt hier aandacht

aan besteedt. Beoordeling of aan waarden geen onevenredige afbreuk wordt gedaan zal moeten plaatsnemen met behulp van deze drie plannen.

Het gaat hier bijvoorbeeld om archeologische vindplaatsen, grafheuvels, oude bewoningsplaatsen en oude, karakteristieke verkavelingsstructuren.

Aardkundige waarden zijn te vinden op de aardkundige waardenkaart van de Provincie Noord-Brabant. Keent en Herperduin zijn aardkundig zeer waardevol. Ook aan deze kaart zal getoetst dienen te worden.

natuurwaarden

De natuurwaarden in het buitengebied zijn beschermd door de ligging in de Ecologische - en/of Groene Hoofdstructuur. In bos- en natuurgebieden moet worden opgenomen dat verhardten, egaliseren, ophogen, afgraven etc niet is toegestaan zonder vergunning. Deze zal niet worden afgegeven indien duidelijk is dat door de ingreep natuurwaarden onevenredig geschaad worden. Ook het verwijderen van boom- en/of struiklagen – anders dan voor regulier onderhoud- is aanlegvergunningplichtig.

Omzetten van grasland naar bijvoorbeeld maïs moet in weidevogelgebieden worden tegengegaan. Dit geldt ook voor het verlagen van grondwaterstanden in deze gebieden.

10.3 actieve sturing

Op het terrein van landschap en landschapsontwikkeling wil de gemeente Oss zich actief inzetten. De gemeente toetst bij 'actieve sturing' niet alleen plannen van initiatiefnemers, maar gaat ook zelf stimulerend optreden, plannen initiëren en ontwikkelingen facilite-

ren. Met welke projecten wil en kan de gemeente zelf aan de slag, vanuit een eigen verantwoordelijkheid.

Actief sturen kan op veel manieren. Soms zijn hier financiële middelen voor nodig maar dat hoeft lang niet altijd.

Ook het verder uitwerken en concretiseren van beleid zoals bijvoorbeeld het opstellen van ontwerprijtlijnen en beeldkwaliteitsplannen voor bebouwing behoort tot actieve sturing.

Voorbeelden van actieve sturing zijn:

- visies ontwikkelen en planvoorbereiding voor landschapsprojecten
- meer beleidsruimte bieden aan initiatieven die de landschappelijke kwaliteit ten goede komen
- het opstarten van pilots
- convenanten sluiten met bijvoorbeeld agrariërs
- opstarten van een communicatie traject
- via beheer openbare ruimte bijdragen aan landschappelijke kwaliteit

Daarnaast zijn er verschillende mogelijkheden om actief te sturen door als gemeente een financiële bijdrage te leveren:

- subsidieverstreking, bijvoorbeeld uit het Fonds reserve Landelijk Gebied en Groen Blauwe Diensten Horst en Raam
- grondaankoop
- op eigen gronden projecten uitvoeren
- regelingen opstellen, bijvoorbeeld conform de Limburgse BOM+ regeling

BOM+ regeling in Limburg

Door de provincie Limburg is de Bouwkavel op maat –plus (BOM+) regeling opgesteld.

Aanleiding voor de regeling BOM+ is de veranderende functie van vrijkomende agrarische bebouwing in het buitengebied. Ondernemers stoppen met hun bedrijf of zoeken aanvullende inkomsten door functieveranderingen op het agrarische bedrijf. De regeling BOM+ maakt agrarische bedrijfsontwikkelingen mogelijk en zorgt er tegelijkertijd voor dat de omgevingskwaliteit wordt verbeterd (door tegenprestaties): winst voor ondernemer én omgevingskwaliteit. De provincie Limburg heeft een lijst opgesteld met mogelijke tegenprestaties, variërend van landschappelijke inpassing door erfbeplanting tot architectonische aanpassingen en materiaalgebruik.

Wellicht biedt een dergelijke regeling ook mogelijkheden voor de landschappelijke kwaliteit in Oss. Dit vergt nog een nadere uitwerking.

Per situatie zal bekeken moeten worden van welke sturingsmogelijkheid het beste gebruik gemaakt kan worden.

10.4 financiering

Financiering van diverse acties/ projecten is mogelijk via subsidiëring en lokale financieringsbronnen.

subsidiemogelijkheden

Er zijn diverse mogelijkheden om een bijdrage te krijgen voor de uitvoering van landschapsprojecten.

Zo zijn er bijvoorbeeld de Regeling Agrarisch Natuur- en landschapsbeheer, de provinciale regeling Groene en Blauwe diensten en de rijksregeling WILG. Bij de instan-

ties Brabants Landschap en Stichting Landschapsbeheer Oss kan meer informatie verkregen worden over subsidiemogelijkheden.

landelijke financieringsmogelijkheden

Als voorbeeld wordt hier genoemd het Nationaal Groenfonds, maar er zijn vanuit het Rijk tal van geldbronnen aan te boren.

regionale financieringsmogelijkheden

Speciale aandacht wordt hier besteed aan de al eerder genoemde Groen Blauwe Diensten omdat hier voor het uitvoeren van het Osse landschapsbeleid veel mogelijkheden liggen.

De subsidieregeling 'Groen Blauwe Diensten, groen blauw stimuleringskader Noord-Brabant, in het gebied van Horst en Raam' biedt veel kansen om het gewenste beeld te kunnen realiseren.

Onder andere de aanleg en het onderhoud van nieuwe landschapselementen en randen wordt gestimuleerd. Zowel binnen halfopen tot besloten gebieden, waartoe de dekzandrug, dekzandrand en oeverwal behoren, als binnen open gebied, waartoe de uiterwaard en komgebied behoren, zijn verschillende landschapspakketten samengesteld. Binnen deze pakketten zijn er landschapsstructuren en -elementen beschreven die, tegen vergoeding, aangelegd kunnen worden. Voorbeelden zijn de aanleg van hoogstamfruitboomgaarden, houtwallen en poelen. Ook zijn er (grasland- en akker) randenpakketten.

locale financieringsmogelijkheden

De gemeente Oss vindt het belangrijk dat er op het gebied van natuur en landschap projecten uitgevoerd worden in het landelijk gebied. Daarom investeert de gemeente Oss hier ook in.

Fonds reserve Landelijk Gebied

Het gemeentelijk Fonds reserve Landelijk Gebied (voorheen Reconstructiefonds en Groenfonds) heeft als doel projecten die voortvloeien uit de Reconstructie van het landelijk gebied uit te voeren.

Dit groenfonds wordt gevuld door gemeentelijke bijdragen en uit bijdragen die worden geïnd uit compensatie voor aantastingen in het landschap. Deze landschapscompensatie is een heffing voor het omzetten van groene buitenruimte naar (nieuw) bebouwd gebied. Deze voeding bestaat uit een afdracht van tenminste €5,-/ m2 van de opbrengsten uit gerealiseerde verkoop van gronden.

Het bestedingskader van dit fonds 'reserve Landelijk Gebied' gaat uit van primaire inzet voor planvoorbereiding en uitvoering van projecten op het gebied van natuur en landschap.

andere financieringsmogelijkheden

Er zijn wellicht ook nog andere lokale mogelijkheden om het landschapsbeleid uit te kunnen voeren. Wij zullen hier alert op zijn en deze zo mogelijk inzetten.

11 ACTIES EN PROJECTIDEEËN

11.1 inleiding

Uit het voorgaande komen een groot aantal project-ideeën voort. Deze ideeën kunnen niet allemaal, en zeker niet allemaal tegelijk worden uitgevoerd. Daarom is er hier voor gekozen om een korte prioriteitenlijst samen te stellen.

Voor alle acties/ projecten geldt dat zij passen binnen het beleid zoals dat in deze Nota Landschapsbeleid is opgesteld en dat zij de identiteit en herkenbaarheid van gebieden vergroot.

De prioriteiten betreffen een actie die/ een project dat:

- met relatief kleine ingrepen veel kan bereiken
- in een gebied speelt met weinig landschappelijke kwaliteit
- kleinschalig landschap ontwikkelt (binnen de landschapstypen waar dit past)
- een gebied betreft dat in de nabijheid van een bevolkingsconcentratie ligt (in eerste instantie: nabij Oss, Berghem, Ravenstein of Herpen)

11.2 projecten met prioriteit

Hieronder de acties/ projecten in het kader van landschapsbeleid die op vrij korte termijn opgestart kunnen worden en waaraan prioriteit moet worden gegeven:

opstellen groen- en bomenstructuurplan buitengebied

Doel is aan te geven waar welke bomenstructuren en welke boomsoorten toegepast dienen te worden. Per landschapstype zullen randvoorwaarden opgesteld worden. Ook wordt aangegeven waar

een uitsterfbeleid geldt. Voor de oude gemeente Ravenstein is zo'n 10 jaar geleden al een bomenstructuurplan opgesteld. Deze wordt geactualiseerd en aangevuld met het gebied van de oude gemeente Oss. Start uitvoering 2008. Trekker is de gemeente Oss.

groene dorpen

Verder uitwerken van de stads- en dorpsranden aan de hand van het landschapstype en de bebouwingstypologieën. Op welke wijze kan de landschappelijke kwaliteit in en met name rond de Osse kernen versterkt worden. Daarbij is ook recreatieve uitloop een belangrijk thema. Conform paragraaf 9.5 en voorstel Natuur- en Landschapsvisie. Trekker is de gemeente Oss, betrokkenheid van de wijk- en dorpsraden. Start uitvoering 2009.

pilot nieuw landgoed

Aan de hand van een pilot worden de mogelijkheden voor nieuwe landgoederen in relatie tot de landschapstypologie verder ontwikkelen. Er worden bijvoorbeeld nadere richtlijnen ten aanzien van de beeldkwaliteit van de bebouwing opgesteld. Deze pilot is inmiddels opgestart. De pilot 'nieuw landgoed Heerlijkheid Dieden' gaat weliswaar nu niet door, maar er zijn nog andere plannen die lopen/ gaan lopen. De expertise die bij de pilot 'Heerlijkheid Dieden' is opgebouwd, kan op die andere plannen worden toegepast. Trekker is de gemeente Oss, particuliere betrokkenheid. Start uitvoering 2007.

uitwerking Groen Blauwe diensten

Project opstellen om te onderzoeken hoe de stimuleringsregeling ingezet kan worden ter verhoging van de landschappelijke kwaliteit. Wellicht in de vorm van voorbeeldplannen en schetsideeën voor de inrichting.

Voor de oeverwal geldt dat nieuwe landschapselementen, zoals hoogstamboomgaarden (met traditionele fruitrassenbomen), houtwallen en windsingels etc toegevoegd kunnen worden.

In het landschapstype dekzandrand wordt ingezet op transformatie, door onderzoek naar het toelaten van nieuwe functies in combinatie met landschapsontwikkeling. Herstel van kavelrandbeplanting, inzetten op verbreding van de landschapszone Herperduin- Hertogswetering, situering van enkele nieuwe landgoederen en recreatieve uitloop vanuit de kernen ontwikkelen zijn uitgangspunten om de identiteit van dit gebied te versterken.

Trekker is de gemeente Oss/ landschapsbeheer Oss. Mogelijk particuliere betrokkenheid. Start uitvoering 2008.

Maasband

Aan de noordzijde van de stad Oss, globaal tussen het woongebied Horzak enerzijds, en Megen anderzijds, ligt het beoogde recreatielandschap de Maasband. Actievere recreatie, natuur en natuurbeleving en grote, ruimte vragende recreatieve functies hier inpassen.

In dit Maasband-project rekening houden met de verschillende landschappelijke eenheden. Start uitvoering 2009. Trekker gemeente Oss.

BOM+ regeling/ financieringsmogelijkheden

Onderzoeken of een BOM+ regeling zoals deze in de provincie Limburg wordt toegepast, ook binnen de gemeente Oss kan functioneren om de landschappelijke kwaliteit te verhogen als tegenprestatie voor ruimere mogelijkheden voor met name agrariërs. Tevens alternatieve financiële mogelijkheden onderzoeken.

Trekker is de gemeente Oss. Start uitvoering 2007.

11.3 overige acties en projectideeën

Naast de projecten, zoals deze in paragraaf 11.2 zijn beschreven, zijn er een aantal lopende acties waarbij landschappelijke kwaliteit een rol speelt en daarnaast een groot aantal acties en projectideeën die op termijn uitgevoerd kunnen worden.

algemene acties en projectideeën

- nieuwe ontwikkelingen landschappelijk inpassen
- onderzoek naar Brabantse Waterlinie op Oss' grondgebied
- ontwikkelen streekeigen bouwstijl
- reliëf bij functieverandering (naar natuur of water) behouden
- aanpassen overige groenplannen op Nota Landschapsbeleid (landschappelijke aspecten meenemen en verder uitwerken) zoals Groenbeheerplan (werkpakketten) en Groenstructuurplan Oss
- een communicatie-traject opzetten ten behoeve van de promotie van het Osse landschap.

acties en projectideeën per deelgebied

uiterwaard

- bij realisatie van natuuropgaven en wateropgaven streven naar functiecombinaties met landschapsontwikkeling
- waar mogelijk Maasheggenlandschap herstellen
- toegankelijkheid vergroten

oeverwal

- in het Maasband-project rekening houden met de landschappelijke eenheden
- omvorming waterwin-bos naar kleinschaliger, opener bos
- herstel kerkepaden

komgebied

- kappen van het deel van het waterwin-bos dat op komgrond ligt
- haalbaarheid nagaan beperking landbouwkundige teelten boven ooghoogte, zoals maïs

dekzandrand

- verbreding landschapszone Herperduin- Hertogswetering. Hier als gemeente actief inzetten
- de ecologische potenties op de dekzandrand vergroten door de aanwezigheid kalkrijke kwel uit te buiten

dekzandrug

- de situering van een enkel nieuwe landgoed in kamp- en heideontginningen stimuleren, in combinatie met verwijdering van grootschalige (agrarische) bedrijvigheid

acties en projectideeën per thema

nieuwe landgoederen

- de situering van nieuwe landgoederen in diverse

landschapstypen stimuleren

- bij realisatie nadere ontwerprichtlijnen ten aanzien van de beeldkwaliteit van de bebouwing opstellen

windturbines

- rekening houden met landschappelijke aspecten bij situering van windturbines op de locatie Elzenburg

erfoprichting

- bij uitbreiding van agrarische bedrijven het bouwblok en de bebouwing aan laten sluiten bij de karakteristiek van het landschapstype waarbinnen het zich bevindt
- mogelijkheid tot het opstarten van een erfbeplantingsactie nagaan
- bij toepassing van erfbeplanting uitgaan van inlands loofhout
- bij toepassing van erfbeplanting beplanting kiezen passend bij het landschapstype

diverse objecten

- voor de afscherming van percelen uitgaan van natuurlijk materiaalgebruik, toepassing van kleuren passend in de omgeving en een open, natuurlijke, vriendelijke uitstraling
- onderzoeken of in het bestemmingsplan buitengebied geregeld kan worden dat gazen (heras-)hekwerken en -witte- houten afrasteringen (> 1 meter) niet worden toegestaan
- terughoudend zijn met toepassing van lichtmasten en schuilhutten.

BIJLAGE 1

DE VORMING VAN HET OSSE LANDSCHAP

1. inleiding

Het landschap zoals dat waarneembaar is, vormt de resultante van de wisselwerking tussen natuurlijke factoren en menselijk handelen. Een landschap wordt in de eerste plaats bepaald door de ondergrond. Verschillen in reliëf, bodem en waterhuishouding bepalen deze onderste abiotische laag. Deze verschillen leiden in onderlinge samenhang tot variaties in flora en fauna, de biotische laag. Tot slot is er de antropogene laag: de wijze waarop de mens de ondergrond en biodiversiteit in gebruik heeft genomen. Dit komt tot uiting in het huidige grondgebruik, de verkavelingsvorm, infrastructuur en het bebouwingspatroon. Deze drie lagen (abiotische, biotische en antropogene) samen vormen het landschap (zie figuur 1, pagina 8).

2 de ontwikkeling van het Osse landschap

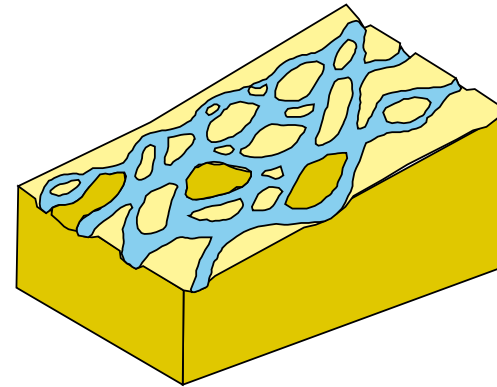
2.1 abiotische laag

geomorfologie (vereenvoudigde geomorfologische kaart, pagina 8)

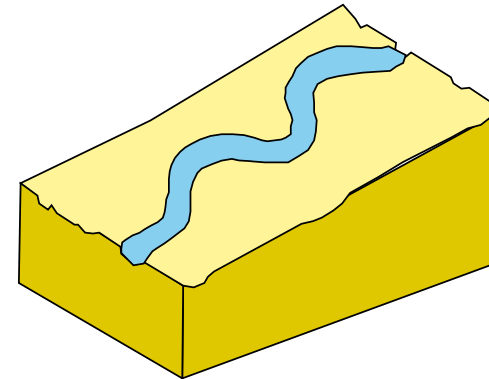
Diep onder het aardoppervlakte van het Osse *zandlandschap* is onder invloed van geologische activiteit de aardkorst uitgerekt. Door deze tektoniek ontstonden in Noord-Oost Brabant breuken in de aardkorst. Op sommige plaatsen daalde de aarde en ontstonden zogenaamde slenken. Op andere plaatsen steeg de aarde en ontstonden er horsten (zoals de Peelhorst). De meest bekende breuklijn in dit gebied is de Peelrandbreuk, die tot in het zuiden van de gemeente Oss doorloopt.

De oorsprong van het Osse *rivierenlandschap* ligt in het geologische tijdperk dat wordt aangeduid met de term Pleistoceen. In de voorlaatste ijstijd schoven grote gletsjers landijs vanuit het noorden gedeeltelijk over Nederland. De oorspronkelijke noordwaartse loop van de Oermaas werd geblokkeerd en de rivier zocht zich een weg naar het westen. De rivier was veel onstuimiger dan tegenwoordig en onder invloed van enorme smeltwatermassa's werden grote hoeveelheden sediment door de rivier verplaatst. Rivierbeddingen raakte hierdoor snel opgevuld waardoor een vlechtend rivierenstelsel ontstond (figuur). Deze eerste rivierafzettingen vormen de ondergrond van het huidige landschap.

Tijdens de laatste ijstijd kwam het landijs niet tot in Nederland. Wel heerste er hier toen een koud en toendra-achtig klimaat. Er was vrijwel geen plantengroei. Weer en wind

vlechtende rivier

meanderende rivier

hadden vrij spel. Stof en zand dat door de Oermaas was afgezet verstoof gemakkelijk en zand dat dichtbij de rivier was afgezet vormden rivierduinen. Deze hogere plekken in het landschap worden ook wel donken genoemd.

De rest van het zand werd door de wind over grote delen van Noord-Brabant verspreid en na verloop van tijd waren de oudere rivierafzettingen onder een dikke laag zand verdwenen. Deze uitgestrekte -zo goed als vlakke- zandlaag wordt het oude dekzand genoemd.

Toen in het Holocene tijdperk het klimaat zich matigde werd ook de rivier rustiger en veranderende van een vlechtende snelstomende smeltwaterrijver naar een rustig breeduit meanderende (kronkelende) regenwaterrijver (figuur). Ook kwam er geleidelijk

aan steeds meer plantengroei totdat het hele oude dekzandgebied van Noord-Brabant – en dus ook op Oss' grondgebied- met bossen was overdekt.

Regelmatig verplaatste de Maas zich tot in haar huidige bedding. Restanten van deze oude rivierlopen zijn op diverse plaatsen zichtbaar in het landschap.

De rivier stroomde snel genoeg om tijdens jaarlijkse overstromingen, zand en klei af te zetten. De grote zwaardere zand- en kleideeltjes werden dicht bij de oever afgezet.

De kleine lichte kleideeltjes werden tijdens de overstroming op grotere afstand van de rivierbedding, waar de stroomsnelheid veel lager was, gedeponeerd. Zo ontstonden de hoger gelegen oeverwallen en de lager gelegen komgronden, met respectievelijk lichte en zware kleibodems.

bodem (figuur)

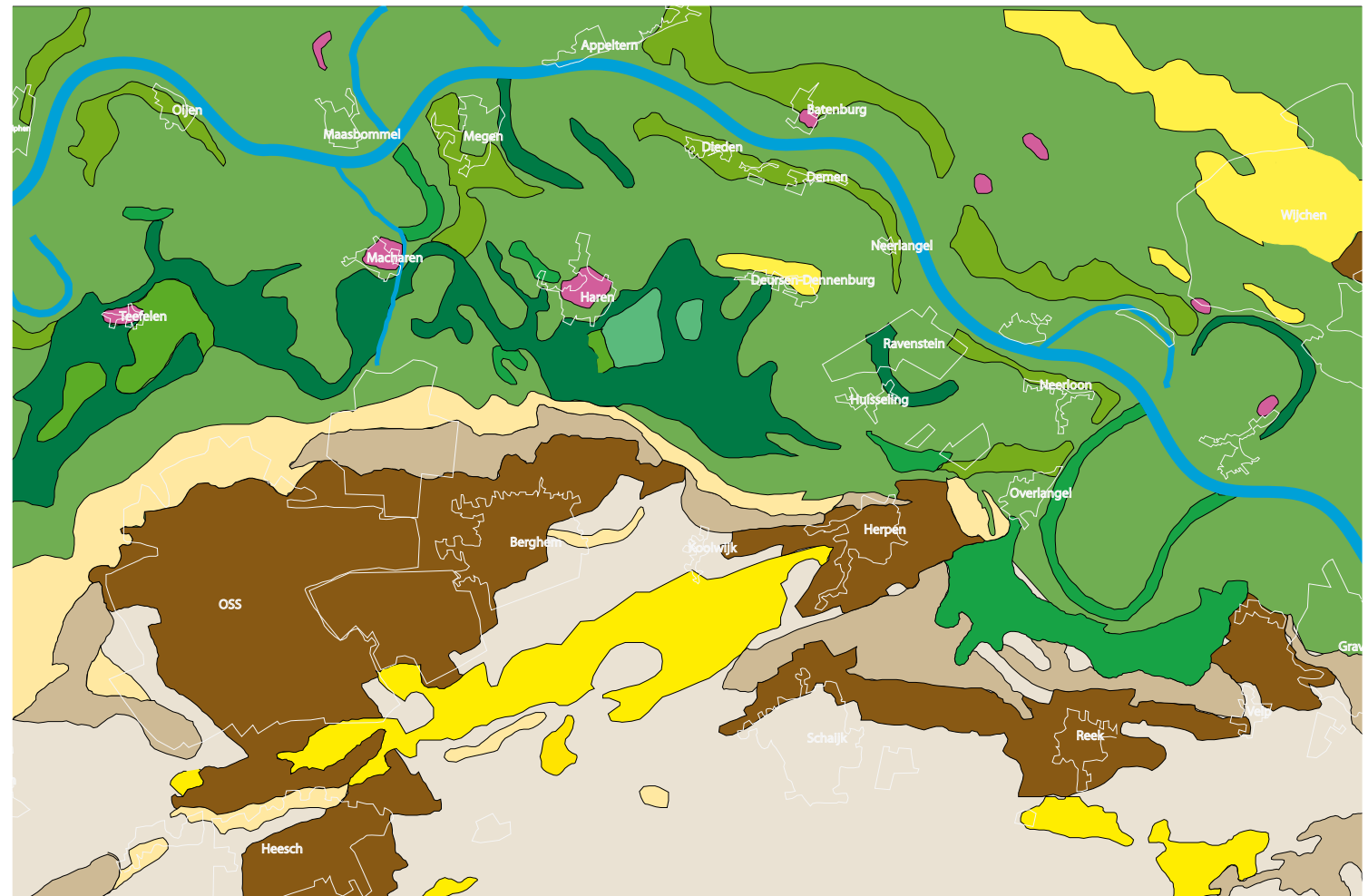
Op hoofdlijnen worden twee bodemkundige eenheden onderscheiden:

RIVIERKLEIGRONDEN

- Poldervaaggronden
- zwarte klei
- zwarte zavel
- zwarte klei
- zavel en lichte klei
- lichte zavel

ZANDGRONDEN

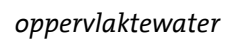
- Duinvaaggronden
- leemarm en zwak leemig fijn zand
- grof zand
- Hoge bruine enkeerdgronden
- leemarm en zwak leemig fijn zand
- Beekeerdgronden
- leemarm en zwak leemig fijn zand
- Vlaakvaaggronden
- leemarm en zwak leemig fijn zand
- Laarpodzolgronden
- leemarm en zwak leemig fijn zand
- Oude bewoningsplaats

vereenvoudigde bodemkaart
op basis van de Stiboka bodemkaart

Meer in detail is de volgende bodemkundige classificatie te maken:
De *oeverwallen* bestaan uit afzettingen van lichte en zware zavel. Dit zijn mengingen van zand en kleideeltjes. De *uiterwaarden en komgronden* worden bedekt met dikke kleilagen. In het hart van de kom zijn de kleideeltjes het fijnst en dicht opeengepakt. Hier komen dan ook de zwaarste kleigronden voor.
De Pleistocene *rivierduinen* bestaan uit rivierafzettingen van grof zand.

Een groot gedeelte van het zandgebied bestaat uit een dik landbouwdek ontstaan door een eeuwenlange vermenging van mest uit de potstal met de leemarme of zwak lemige zandlaag; enkeerdgronden.

water (figuur)

Een watersysteem bestaat uit een samenhangend systeem van grond- en oppervlakte water. Het water in de omgeving van Oss stroomt vanaf het hoogste deel van het grondgebied in het zuid- zuidoosten naar het laagste deel; het noordwesten. In de gemeente Oss zijn infiltratiegebieden, kwelgebieden en intermediaire gebieden te onderscheiden. Op Herperduin en de dekzandrand zijgt overtollig regenwater door dikke zandpakketten door naar het grondwater. Aan de randen van de dekzandrand komt dit grondwater als locale kwel weer aan de oppervlakte. Het komgebied is grotendeels intermediair gebied. Hier komt het neerslagoverschot via een slotensysteem in de Hertogswetering.

De Maas is een regenwaterrivier. Een dergelijke rivier kenmerkt zich door grote fluctuaties in de waterstand. Door deze fluctuaties vonden er in het verleden al regelmatig grote overstromingen plaats.

2.2 biotische laag

Door de verschillen in abiotische omstandigheden op het Osse grondgebied is een ruime variatie aan gradiënten en ecosystemen ontstaan met elk eigen natuurwaarden en eigen specifieke uiterlijke verschijningsvormen. Deze grote diversiteit in natuurtypen draagt bij aan de landschappelijke verscheidenheid en herkenbaarheid van het Osse landschap.

Er bestaat een groot verschil in dynamiek tussen de uiterwaarden, die onder invloed staan van de rivier, en het binnendijkse gebied: de oeverwal, komgronden en het zandgebied. Per gebied zijn er verschillen in bodem en hydrologie waardoor er variaties optreden in de aanwezige flora en fauna.

De natuurgebieden op de oeverwal, in de kom en op het dekzand zijn veelal klein en hebben een geïsoleerde ligging. Uitzondering hierop vormt het bosgebied Herperduin dat onderdeel uitmaakt van de ecologische hoofdstructuur.

2.3 antropogene laag

bewoning

De vele archeologische vondsten tonen aan dat het rivierengebied van oudsher een populaire vestigingsplaats is. Permanente bewoning van dit gebied vindt al plaats vanaf ver voor onze jaartelling. Alhoewel het gevaar van overstromingen altijd aanwezig was brachten de rivieren voedsel en de vruchtbare lichte bodems van de oeverwal waren

uitermate geschikt als landbouwgronden. De meest geschikte plaatsen voor bewoning waren de oeverwallen en de hoger gelegen rivierduinen (donken) in het komgebied. Haren en Deursen-Dennenburg liggen op een dergelijke donk in de kom. De rest van het komgebied is gevrijwaard van grootschalige bebouwing.

Een van de belangrijkste archeologische vondsten in het Osse zandgebied is het Vorstengraf. Deze grafheuvel uit de bronstijd is een van de grootste die in Nederland is aangetroffen.

De eerste bewoning op de oeverwal heeft zich in de loop der tijd ontwikkeld tot de huidige keten van stadjes en dorpjes langs de Maas. Van bijzonder cultuurhistorisch belang zijn de vestingstadjes Megen en Ravenstein die in respectievelijke de 12^e en 14^e eeuw zijn ontstaan.

In het zandgebied kwam menselijke bewoning voor op de hogere droge delen, waarbij een belangrijke bestaansvoorwaarde de aanwezigheid van water in de omgeving was. Daarnaast ontstonden er op de overgang tussen de hogere zandgronden en de lagere natte komgronden een aantal kernen; Oss, Berghem, Koolwijk en Herpen liggen allen op de zogenaamde dekzandrand.

De stedelijke ontwikkeling van Oss is begonnen op het kruispunt van diverse handelsroutes. Oss kreeg al in de Middeleeuwen stadsrechten. Rond 1850 start de industriële ontwikkeling. Deze is bepalend voor de ontwikkeling van Oss. Als gevolg van de aanleg van de spoorbaan vindt er een sterk geconcentreerde industriële ontwikkeling direct ten noorden en ten zuiden van het spoor plaats, in rond de oude kern. Het wonen ontwikkeld zich meer oost en westwaarts, langs het spoor. Ook vindt er een zuidelijke ontwikkeling plaats. Na de oorlog worden de eerste delen van de haven aangelegd. Daaromheen ontstaat een uitdijend werkgebied, dat voornamelijk noord-zuid gericht was aan de oostzijde van de kern Oss. In de periode van 1960 – 1970 is sprake van functionele en planmatige stedenbouw (waaronder de wijk Ruwaard). In de periode daarna wordt bij de uitbreidingen van de woongebieden sterk gezocht naar de relatie tussen de stad en het landschap. Dat is zichtbaar in de nieuwere westelijke en noordelijke wijken waar groene wiggens de verbinding leggen met de omgeving.

dorpspatronen

De dorpen in de gemeente Oss zijn min of meer organisch gegroeid en de ontwikkelingspatronen hebben een duidelijke relatie met het landschap. Macharen, Demen, Dieden, Neerlangel en Neerloot zijn typische dijkdorpen; lange lintvormige nederzettingen parallel, maar ook vaak loodrecht op de Maasdijk met een

informele open structuur.

Deursen-Dennenburg en Haren en in mindere mate Huisseling hebben de rommelige, netwerkachtige opbouw van een donkdorp. Overlangel is een bijzondere combinatie van een donkdorp en een dijkdorp.

Berghem en Koolwijk bestaan uit een kruising van lintbebouwing op de rand van hoge en lage gronden en zijn daarmee zogenaamde randdorpen. Herpen heeft met de uitwaaierende wegen, evenals Oss een karakteristieke opbouw.

Ravenstein en Megen zijn historische vestingstadjes met een compacte stadskern binnen verdedigingswerken.

dijken

Om zich te kunnen beschermen tegen het hoge water legde elk dorp langs de rivier zijn eigen dijken aan. Deze eerste kaden lagen, anders dan de huidige dijk, dwars op de rivier aan de oostkant van het dorp. Deze kaden werden zijdwenden of dwarsdijken genoemd. In de gemeente Oss zijn nog enkele (relicten) van dergelijke dwarsdijken zichtbaar. Ten oosten van Herpen ligt de Erfdijk (circa 1600-1700) en ten zuidoosten van Haren zijn restanten van de Groene dijk gevonden. Het stationspaadje in Ravenstein is ook nog een restant van een dwarsdijk (1650-1700). Deze dijken zijn aangemerkt als cultuurhistorisch waardevolle objecten.

Door het toenemende aantal dwarsdijken en achterdijken benedenstrooms werd het rivierwater stroomopwaarts in steeds toenemende mate opgestuwd en werd bedijking langs de rivier noodzakelijk. Zo ontstond er naast de oeverwallen en de komgronden een derde landschapstype, de uiterwaarden.

De dijken braken bij hoog water regelmatig door. De rivier zocht zich kolkend een weg door de gaten in de dijk en sloeg diepe kraters, de zogenaamde wielen. In de gemeente Oss zijn er 13 wielen zoals de Hamerspoel en het Lindenwiel bij de Erfdijk.

De banddijk sloot bij het plaatsje Beers, ten zuiden van Cuijk, niet aan op de hogere gronden daar. Het gevolg was dat bij hoge waterstanden het water hier het komgebied instroomde, om bij Den Bosch weer in de Maas af te vloeien. In de loop van de 18^e eeuw vormde zich zo achter de oeverwal in de kom een tweede Maasloop die gedurende enkele dagen tot enkele maanden per jaar watervoerend was: de Beerse Maas. De laagte waar deze Beerse Maas liep heet Beerse Overlaet. De Beerse overlaat heeft tot 1942 gefunctioneerd. Na de afsluiting van de Beerse Overlaet werd het gebied intensiever in gebruik genomen door de landbouw en werden er boerderijen in het gebied opgericht.

De opzet van het gebied is heel rationeel en grootschalig. Vanaf die tijd is het typische grootschalige open karakter van het komgebied langzaam maar zeker aan het verdwijnen.

infrastructuur

De weg op de dijk op de oeverwal slingert met het verloop van de oeverwal mee.

Ze verbindt de dorpen op de oeverwal. Haaks op deze oost-west verbinding lopen wegen naar de hoger gelegen plaatsen op het dekzand in het zuiden. De doorgaande verbindingswegen op het dekzand volgen het reliëf en parallelle structuur van de dekzandrug.

De snelwegen A50 en A59 vormen nieuwe infrastructurele lijnen in het landschap. Het knooppunt Paalgraven is van recente datum.

De Dorpenweg is een belangrijke nieuw aangelegde verbinding tussen de rivierdorpen op de oeverwal en dient ter vervanging van de smalle dijkweg. De spoorlijn Nijmegen-Den Bosch doorkruist het gebied.

landbouwkundig gebruik en verkaveling

uiterwaarden

Een deel van de uiterwaarden is in gebruik als bouwland en weiland. De verkaveling kenmerkt zich door grootschalige percelen en een haaks of licht met de rivier meebuigend verkavelingspatroon. Vanaf de Romeinse tijd zijn de kavels langs de Maas omzoomd door Maasheggen. Deze hagen dienden als kavelscheiding, vee-kering en verdedigingswerk. Deze meidoornhagen zijn nu grotendeels verdwenen, maar nabij Keent en in de Diedense uiterdijk zijn nog enkele voorbeelden zichtbaar.

oeverwal

Vanaf de Vroege Middeleeuwen zijn de hogere delen van de oeverwallen in gebruik als akkerbouwgrond, de lager gelegen delen van de oeverwal als weiland en de allerlaagste natte delen werden als hooiland gebruikt. Het komgebied was nog woeste grond en werd alleen zomers voor beweiding gebruikt.

Het verkavelingspatroon op de oeverwal stamt uit de middeleeuwen en de kavelrichting kan in verband worden gebracht met het aanwezige reliëf. Door de percelen strookvormig dwars op de hoogtelijnen te leggen verkreeg men een goede afwatering. Bij vererving vielen deze strookvormige kavels in blokken en smalle percelen uiteen en kreeg de verkaveling een mozaïekpatroon.

komgronden

Met de toename van de bevolking in de Middeleeuwen nam ook de behoefte aan landbouwgrond toe. Naarmate de bedijking vorderde en de komgronden niet meer zo vaak onderstroomden werden ook deze ontgonnen. Om een goede ontwatering van de kom te garanderen werd in 1303 in een regionaal project de aanleg van de Hertogswetering ter hand genomen. Deze bedijkte wetering werd aangelegd op het laagste punt van de kom en volgde op diverse plaatsen een oude maasloop. Haaks op de wetering werden afwateringssloten gegraven. Door de verbeterde afwatering kon de bodem nu gebruikt worden voor de teelt van gewassen en beweiding. De weilanden waren gemeenschappelijk in gebruik en deze samenwerkingsverbanden werden gemeenten genoemd. De naam van het buurtschap Gement ten noorden van Berghem herinnert nog aan deze vorm van samenwerking.

Nu zijn de komgronden grotendeels in gebruik als landbouwgronden, waar weilanden en percelen met maïs elkaar afwisselen. De verkaveling is rationeel en grootschalig en staat veelal haaks op de ontsluitingswegen.

zandgebied

De zandige grond bevatte weinig voedsel waardoor bemesting noodzakelijk werd.

Deze mest werd geleverd door koeien en schapen, wat leidde tot een gemengde bedrijfsvoering. De landbouwpercelen waren over het algemeen door wallen, heggen of sloten omgeven.

Het overgrote deel van het zandgebied bestond echter uit bos en heide. Het bos fungeerde als houtleverancier. De drogere heidevelden werden door schaapskudden begraasd. De heidevelden werden gemaaid en het maaisel werd vermengd met dierlijke mest op de akkers aangebracht.

Later werd het systeem van de potstal ontwikkeld. Het opbrengen van potstalmest (vermengd met heideplaggen) leidde tot dikke bolliggende akkers met een vruchtbaar landbouwdek (eerdgronden).

Dit had zijn weerslag op de woeste gronden. De bossen verdwenen en maakte plaats voor uitgestrekte heidevelden. Aan het eind van de Late Middeleeuwen was de vrijwel totale ontbossing van het zandgebied een feit.

In het 'oudhoevige' zandlandschap lieten de boeren zich vaak door het natuurlijke reliëf leiden waardoor er een verkavelingsstructuur vol krommingen en bochten ontstond. In de middeleeuwen werden er naast de onregelmatige blokvorm van het huiskamp nieuwe meer regelmatige blokvormige kampen of strookvormige percelen gevormd.

Vanaf de 18^e eeuw namen de ontginningen een verdere vlucht. Plaatselijk werden er zeer grote akkers op de heide aangelegd, die in lange smalle percelen werden verdeeld. Deze kampen werden omzoomd door heggen of houtwallen, restanten hiervan zijn nog zichtbaar ten zuiden van Berghem en in Oss-Zuid (de Stelt). De nieuwe ontginningen kenmerken zich door een rationele structuur. Lange rechte wegen en een percelering van regelmatige vierkanten en rechthoeken; de jonge kampontginningen. Aan het einde van de 19^e eeuw werden er op de hooggelegen heidevelden op grote schaal naaldbomenbossen aangelegd, zoals op Herperduin, om in de vraag naar mijnhout te voorzien.

stuifduinen

Door de grootschalige ontbossingen in de middeleeuwen ten behoeve van de landbouw kreeg de wind vrij spel waardoor het losliggende zand van de akkers ging verstuiven. Overgebleven beplanting vormde een natuurlijke barrière voor het stuivende zand en zorgde ervoor dat er paraboolduinen en dekzandruggen (stuifduinencomplex) ontstonden. Dit meer reliëfrijke dekzand wordt jong dekzand genoemd.

Herperduin is een dergelijk jong dekzandgebied. Het beboste gebied bestaat uitsluitend uit landduinen met bijbehorende vlakten en laagten. Door de overwegend zuidwestenwind werd het zand in noordoostelijke richting in duinen opgewaaid. Mensen probeerden deze verstuivingen aan banden te leggen door hakhoutwallen aan te leggen. Het zand werd door deze wallen tegengehouden en er vormde zich een stuifzandwal met een typische langgerekte smalle, steile, hoge vorm.

(Zie Aardkundige Waardevolle Gebiedenkaart Noord-Brabant.)

BIJLAGE 2

BEPLANTING PER LANDSCHAPSTYPE

landschapstype	karacteristieke beplanting	soorten
uiterwaard	bossen	bomen die tegen periodieke overstroming kunnen zoals wilg, populier, eventueel iep
	begroeide oevers van plassen	idem, met meidoorn
	maasheggen	meidoorn, veldesdoorn, sleedoorn, hondsroos, wilde peer
oeverwal	(hakhout)bosjes	eik, hazelaar, kornoelje, veldesdoorn, els, haagbeuk, liguster, lijsterbes, sleedoorn, hondsroos, egelantier, gelderse roos
	stinzenpark-bos	eik, berk, boshyacinten, bosanemonen etc
	houtwallen/ houtsingels	eik, hazelaar, kornoelje, veldesdoorn, els, haagbeuk, liguster, lijsterbes, sleedoorn, hondsroos, egelantier, gelderse roos
	erfbeplanting	hazelaar, kornoelje, wilg, veldesdoorn, els, haagbeuk, liguster, lijsterbes, sleedoorn, hondsroos, egelantier, gelderse roos
	wegbeplanting	eik, kastanje, noot, linde, eventueel iep, hoogstamfruit
	boomgaarden	(bij voorkeur hoogstam-)fruitbomen zoals peer, appel, pruim en kers
	bomen rond wielen	knotwilg, knoten, knotpopulier
komgebied	wegbeplanting	alleen een enkele (knot)wilg, -es, -populier
	erfbeplanting	populier, grauwe abeel, zwarte els, es, (knot)wilg en bosplantsoen van kornoelje, hondsroos, hazelaar, veldesdoorn, meidoorn, sleedoorn, gelderse roos, kardinaalshoed
rivierduin	bosjes, houtwallen, -singels en solitairen	eik, beuk, jeneverbes, esdoorn, berk, linde, kastanje
dekzandrand	houtsingels	zwarte els
	bosjes	els, es, (veld)esdoorn, boskriek, kornoelje, kardinaalshoed, hazelaar, meidoorn
	erfbeplanting	els, es, (veld)esdoorn, haagbeuk, beuk, eik, (tril)populier, wilg, boskriek, hulst, liguster, sleedoorn, hondsroos, gelderse roos
dekzandrug	bosjes	eik, beuk, esdoorn, berk, haagbeuk, vuilboom, jeneverbes
	erfbeplanting	eik, beuk, esdoorn, berk, vuilboom, lijsterbes, jeneverbes, sleedoorn, hulst
	houtwallen en -singels	eik, beuk, jeneverbes, esdoorn, berk, linde, kastanje, vuilboom, lijsterbes, sleedoorn, hulst

BIJLAGE 3

LITERATUURLIJST

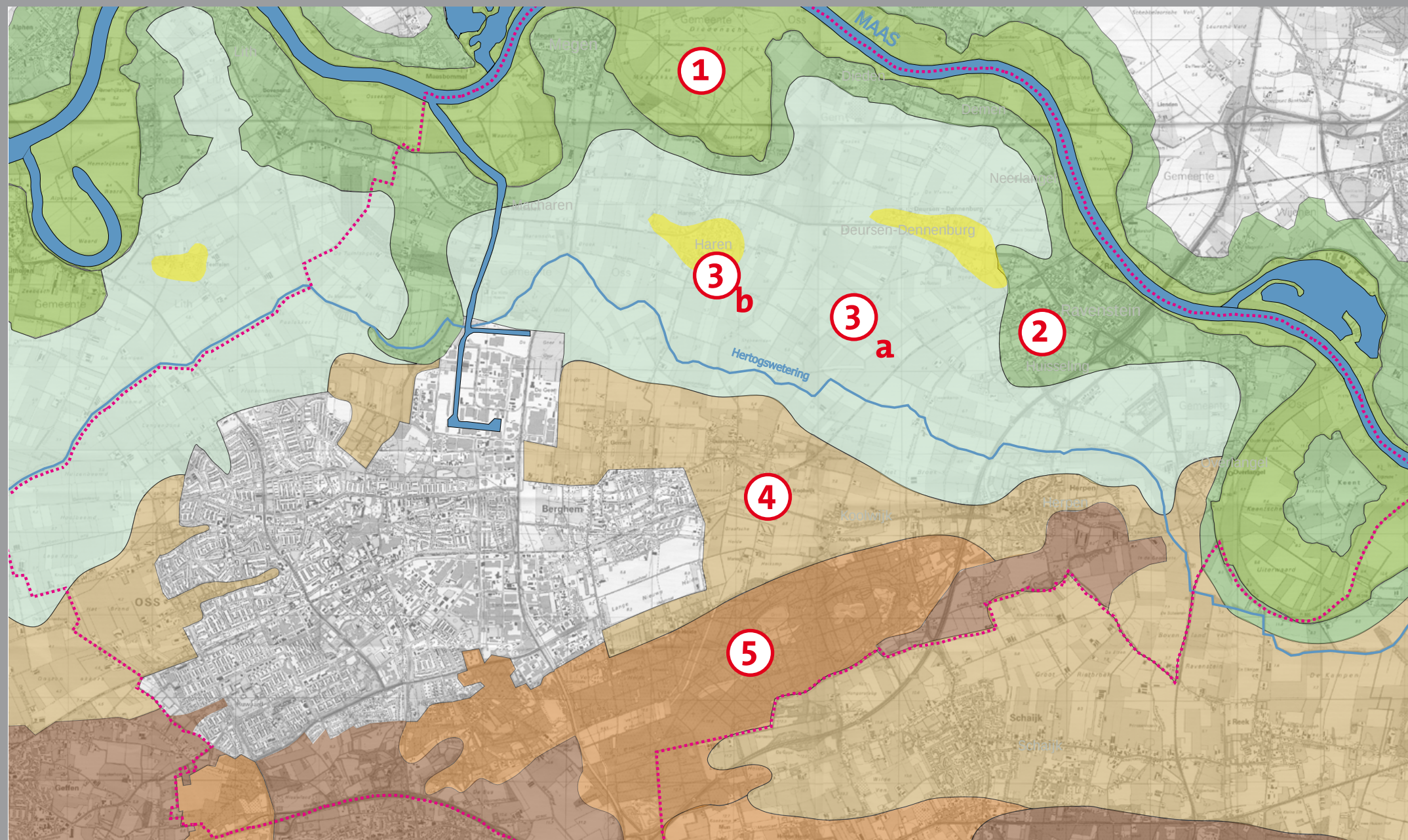
- Gemeente Beuningen, Druten en Wijchen, 2006, concept Landschapsonwikkelingsplan
- Gemeente Oss en gemeente Lith, 2006, Verbonden aan de Maas, beleidsnota toerisme en recreatie
- Gemeente Oss, 1999, Bestemmingsplan Buitengebied
- Gemeente Oss, 2006, Dorpsplan Herpen
- Gemeente Oss, 2006, Dorpsplan Ravenstein
- Gemeente Oss, 2005, Erfgoedplan
- Gemeente Oss, 2005, Er zit leven in natuurbOss, integrale ontwikkelingsvisie Herperduin
- Gemeente Oss, 1998, Natuur- en Landschapsbeleidsplan
- Gemeente Oss, 2005, Natuur- en landschapsvisie Oss, over bossen, beesten en boerenland
- Gemeente Oss, 2006, Structuurvisie
- Gemeente Oss, 2004, Toekomstvisie, Oss op weg naar 2020
- Gemeente Ravenstein, 1999, Bestemmingsplan Buitengebied
- Gemeente Ravenstein, 1997, Landschapsbeleidsplan
- Gemeente Ravenstein, 1992, Visie Bomenstructuurplan
- Gemeente Schijndel, 2005, Landschapsonwikkelingsplan
- Handboek Natuurdoeltypen, 2^e, geheel herziene editie, 2001
- Het Nederlandse Landschap, een historisch-geografische benadering, 8^e druk, 2000
- I. Langenhoff, stageopdracht gemeente Oss, 2006, het Osse landschap
- Ministerie van LNV en Ministerie van VROM, 2005, Nota Ruimte, ruimte voor ontwikkeling
- Ministerie van LNV en Ministerie van VROM, 2006, Handreiking Kwaliteit Landschap
- L. Pols, F. Daalhuizen, A. Segeren, C. van der Veen, 2005, Waar de landbouw verdwijnt, het cultuurlandschap in beweging
- Provincie Gelderland, 2006, Landschapsonwikkeling, Inspiratiebron voor denkers en doeners
- Provincie Noord-Brabant, 2005, Aardkundig Waardevolle Gebiedenkaart Noord-Brabant
- Provincie Noord-Brabant, 2003, Cultuurhistorische waardenkaart Noord-Brabant
- Provincie Noord-Brabant, 2006, Over de hele linie, Verleden, heden en toekomst van de Zuiderwaterlinie
- Provincie Noord-Brabant, 2002, Streekplan
- Provincie Noord-Brabant, 2003, uitwerkingsplan Maaskant
- Regionale Reconstructiecommissie Maas en Meierij, Provincie Noord-Brabant, 2005, Reconstructieplan Maas en Meierij
- Regionale Reconstructie Commissie Maas en Meierij, Provincie Noord-Brabant, 2005, beeldkwaliteitplan Maas en Meierij
- Samenwerkende natuur- en milieugroepen Oss, 2002, Groene Mal van Oss
- J.G.C. Scharren, M.V. Dambrink, 2000, Landschapsbouw

Samenvattende matrix

LAND SCHAPS TYPE	KARAKTERISTIEK	STREEFBEELD	OPGAANDE BEPLANTING	NIEUWE LAND- GOEDEREN	WIND MOLENS	ERFBEPLANTING	AGRARISCHE BEBOUWING	STADS- EN DORPSRANDEN	OVERIGE OBJECTEN (hekwerken, schuilhutten en verlichting)
algemeen	vrij duidelijke opbouw van het landschap	- identiteit verschillende landschapstypen versterken - contrast tussen landschapstypen versterken - bebouwing: streven naar streekeigen bouwstijl	gebiedseigen beplanting	ja, mits	grootschalige windmolens zijn alleen mogelijk op industrieter- rein Elzenburg/ bij De Geer en voor het overige niet	erfbeplanting sluit aan op en versterkt het landschapstype	passend bij en aansluitend op landschapstype	- overgangen helder en zorgvuldig vormgeven - bij dorpskernen informele overgang - aansluiten bij karakteristieke landschapselementen - aandacht voor natuur en recreatie	- metalen, gazen hekwerken en -witte- houten hekwerken zijn niet wenselijk - erfafscheiding rond bouwblokken passend bij karakter omgeving - terughoudend met toepassing van lichtmasten - terughoudend met toepassing van schuilhutten
uiter- waard	- bakenbomen langs de Maas - klei - natuur en landbouw	- halfopen tot open reliëfrijk gebied - vergroten contrast buiten- en binnendijks - natte natuurontwikkeling - waterberging	- wilg, populier, eventueel iep - meidoorn,veld- esdoorn, sleedoorn, hondsroos, wilde peer	nee	nee	nvt	nvt	nvt	zie algemeen
oeverwal	- hogergelegen - zand - kleinschalig, vrij open - kralensnoer van dorpen en stadjes - akkers en weiden, vroeger boomgaarden	- halfopen, kleinschalig karakter - toevoegen van landschapselementen als (hakhout)bosjes, houtwallen, singels, hoogstamboomgaardjes	- eik,els, haagbeuk, berk, veldesdoorn, hoogstamfruit - hazelaar, kornoelje, liguster, lijsterbes, sleedoorn, hondsroos	ja, mits	nee	- dicht, opgaand - hoogstamfruit op voorterrein	- in verkavelingsrichting of loodrecht erop - kleinschalige bebouwing - natuurlijke materialen (steen hout) - gedekte kleuren (donkergroen, donkerbruin)	- Ravenstein en Megen: compact, kleinschalig - kleinere kernen: kleinschalig, groene randen, geleidelijke overgang buitengebied	zie algemeen schuilhutten in kernrandzones
komgebied	- open - nat - laaggelegen - klei - grootschalig - weiden	- open, grootschalig, rationeel - wegbeplanting niet ver- vangen bij kap (uitsterfbeleid) - behoud vitale veeteeltsector; schaalvergroting van agrarische bedrijven - uitgangspunt erfbeplanting: transparante bomenrijen met watergang	- populier, grauwe abeel, zwarte els, es, wilg - hazelaar, kornoelje, meidoorn, sleedoorn	nee, tenzij	nee	- dicht, opgaand - transparante bomenrijen met watergang	- in verkavelingsrichting - grootschalige bebouwing kan, wel geleding - natuurlijke, evt modernere materialen - neutrale, lichte kleuren	- rivierduinen: reliëfverschil zichtbaar maken - opgaand groen op het rivierduin - geen (dorps)bebouwing en beplanting in de kom - streefbeeld Oss-Noord: vrij harde, lage rand	zie algemeen
dekzand rand	- overgang zand naar klei - vroeger kleinschalig, nu vrij grootschalig - kernen, weiden, tuinbouw - onder druk, rommelig - weinig landschap-pelijke kwaliteit	- transformeren naar nieuw landschap - halfopen, kleinschalig karakter - regelmatige slagenverkaveling; kavelrandbeplanting loodrecht op dekzandrug - aanwezigheid kwel uitbuiten - rood-met-groen; nieuwe rode functies als nieuwe landgoederen, wonen, werken	- zwarte els, es, veldesdoorn, haagbeuk, beuk, eik - kornoelje, hazelaar, meidoorn, liguster, sleedoorn, hondsroos	ja, mits	nee	- dicht, opgaand - volgt strokenverkaveling	- in verkavelingsrichting of eventueel loodrecht erop - bebouwing kleinschalig tot middelgroot - natuurlijke materialen (steen, hout) - gedekte kleuren (donkergroen, donkerbruin)	- uitbreiding op dekzandrand - beplantingsstroken loodrecht op dekzandrug - Oss-west: de groene vingers handhaven en versterken	zie algemeen schuilhutten in kernrandzones
dekzand rug	- besloten (bos) tot halfopen (ontgonnen gebied) - grootschalig tot kleinschalig - zand - arme gronden	- halfopen tot besloten karakter - bosgebied besloten met open plekken - kleinschalig mozaiek met bosjes, houtwallen - dynamisch karakter - droge ecologische verbindingen	- eik, beuk, esdoorn, berk, haagbeuk - vuilboom, jeneverbes, sleedoorn, hulst	ja, mits	nee	- dicht, opgaand - bosjes	- samenspel van richtingen - bebouwing kleinschalig tot middelgroot - natuurlijke materialen (steen, hout) - gedekte kleuren (donkergroen, donkerbruin)	- Herpen-Zuid; enige verdichting is mogelijk - lint als structuurdragers - verweving landschap en bebouwing	zie algemeen schuilhutten in kernrandzones

VISIE LANDSCHAP

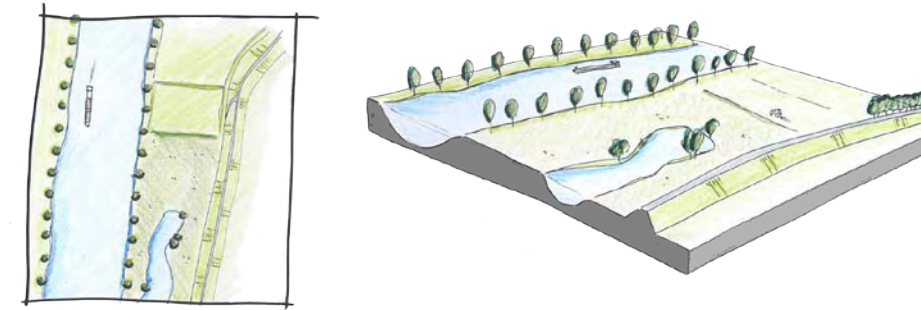
Nota Landschapsbeleid - gemeente Oss

STREEFBEELD

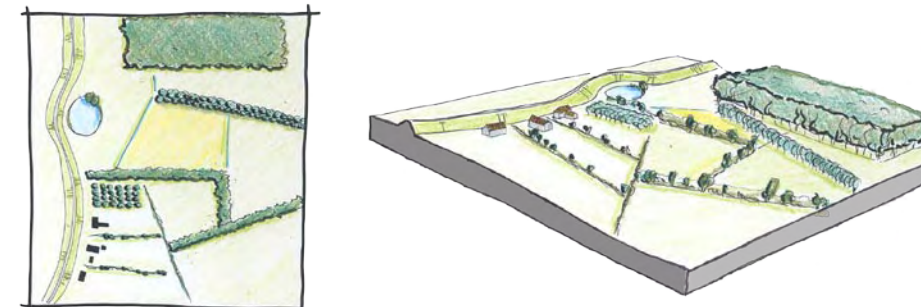
- identiteit verschillende landschapstypen versterken
- contrast tussen landschapstypen versterken
- beplanting: toepassing van gebiedseigen beplantingssoorten
- bebouwing: streven naar streekeigen bouwstijl
- nieuwe ontwikkelingen niet uitsluiten, maar wel aansluitend bij de (gewenste) karakteristiek
- archeologische en cultuurhistorische waarden behouden
- inzetten op natuur- en landschapsbeheer en -ontwikkeling

1 uiterwaarden

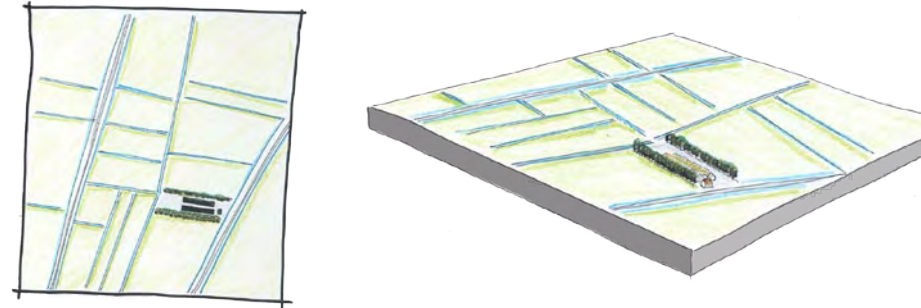
- halfopen tot open reliëfrijk gebied
- vergroten contrast buiten- en binnendijks
- natte natuurontwikkeling
- waterberging

2 oeverwal

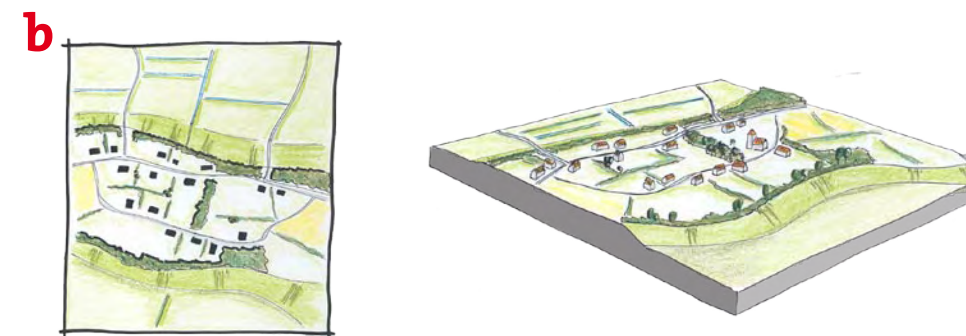
- kleinschaligheid en groene karakter versterken
- toevoegen van landschapselementen als (hakhout)bosjes, houtwallen, singels, hoogstamboomgaardjes
- uitwerken dorpsranden ('groene dorpen')

3 a komgebied

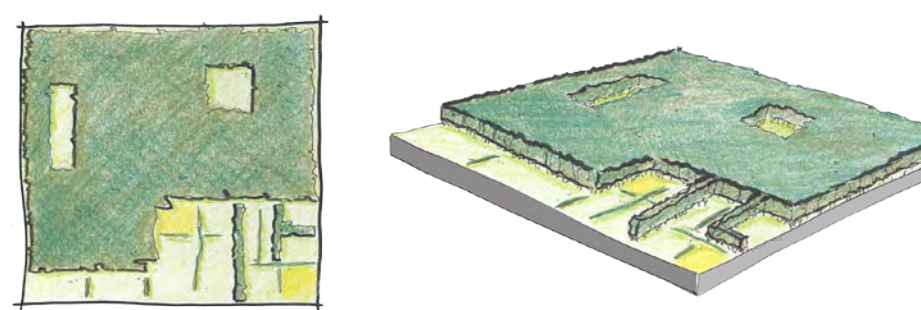
- open, grootschalig, rationeel
- wegbeplanting niet vervangen bij kap (uitsterf beleid)
- behoud vitale veeteeltsector; schaalvergroting van agrarische bedrijven
- uitgangspunt erfbeplanting: robuust, bij voldoende hoogwaardige architectuur stallen eventueel transparante bomenrijen met watergang

b rivierduinen

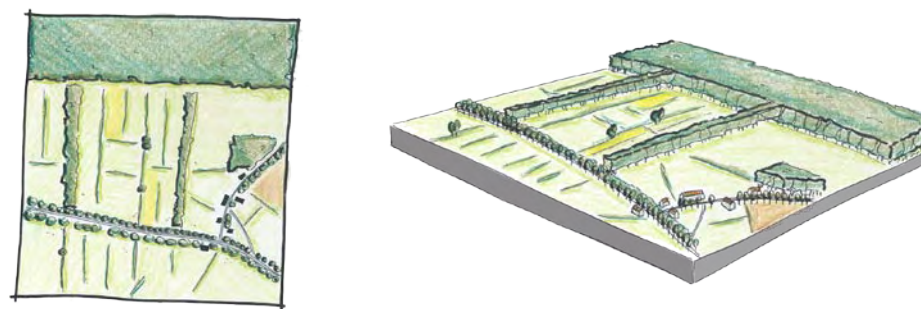
- overgang rivierduindorpen naar komgebied versterken door toepassing van groen

4 dekszandrand

- mogelijkheid tot transformatie naar nieuw landschap
- halfopen, kleinschalig karakter
- regelmatige slagenverkaveling; kavelrandbeplanting loodrecht op dekzandrug
- aanwezigheid van kwel uitbuiten
- Rood-met-groen; mogelijk nieuwe rode functies als nieuwe landgoederen, wonen, werken

5 dekszandrug

- halfopen tot besloten karakter
- bosgebied besloten met open plekken
- kleinschalig mozaïek met bosjes, houtwallen
- droge ecologische verbindingen